

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

JUSSI PAAKKINEN

Ammatillisen oppilaitoksen vastuullisuusraportin mallipohja

Case: Tampereen aikuiskoulutuskeskus TAKK

JOHTAMISEN JA PALVELULIIKETOIMINNAN
YAMK-TUTKINTO-OHJELMA
2025

TIIVISTELMÄ

Paakkinen, Jussi: Ammatillisen oppilaitoksen vastuullisuusraportoinnin mallipohja Case: Tampereen aikuiskoulutuskeskus TAKK
Opinnäytetyö, ylempi AMK
Johtaminen ja palveluliiketoiminta
Kesäkuu 2025
Sivumäärä: 133

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää vastuullisuusraportoinnin mallipohja Tampereen aikuiskoulutuskeskukselle (TAKK). Tavoitteena oli luoda toimiva ja kattava raportointimalli, joka tukee TAKKin strategisia vastuullisuustavoitteita. Työn taustalla oli tarve tehdä TAKKin vastuullisuustyö näkyväksi ja helpottaa vastuullisuuden strategista johtamista.

Tutkimus toteutettiin konstruktivisena tapaustutkimuksena, jonka tutkimusmenetelminä hyödynnettiin vertailevaa dokumenttianalyysiä ja teemahaastatteluja. Dokumenttianalyysissä vertailtiin muiden ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportteja, ja haastatteluissa selvitettiin raportoinnin motiiveja, käytäntöjä, haasteita ja raportoinnin tulevaisuutta. Tietoperustassa käsiteltiin vastuullisuuden ja vastuullisuusraportoinnin käsitteitä. Painopisteinä olivat erityisesti kolmen pilarin mallin, vastuullisuuden, kestävyys ja vaikuttavuuden yhdistäminen, VSME-standardi sekä vastuullisuusraportoinnin prosessi.

Tuloksena syntyi Excel-pohjainen vastuullisuusraportin mallipohja, joka yhdistää VSME-standardin vaatimukset, TAKKin vastuullisuus- sekä energiatehokkuus- ja ympäristöohjelman painopisteet ja käytännön raportointiehdotukset. Mallipohja koostuu viidestä osiosta: yleiskuva, kestävä koulutus, energia ja ympäristö, sosiaalinen vastuu sekä toiminta lukuina. Raportoinnissa korostetaan selkeää rakennetta, visuaalisuutta ja olennaisuuden periaatetta, jotta viestintä on kiinnostavaa, helposti ymmärrettävää ja luotettavaa.

Johtopäätöksenä todetaan, että mallipohja tukee TAKKin vastuullisuusviestintää ja strategista johtamista. Se on sovellettavissa myös muissa ammatillisissa oppilaitoksissa. Jatkokehityksessä suositellaan olennaisuusanalyysin toteuttamista ja visuaalisen tiivistelmän laatimista raportin luettavuuden parantamiseksi.

Avainsanat: vastuullisuus, vastuullisuusraportointi, ammatillinen koulutus, kestävyys, vaikuttavuus, kolmen pilarin malli, VSME-standardi

ABSTRACT

Paakkinen, Jussi: Sustainability Reporting Template for a Vocational Institution: Case Tampere Adult Education Centre (TAKK)

Master's thesis

Degree programme: Management and Service Business

June 2025

Number of pages: 133

The purpose of this thesis was to develop a sustainability reporting template for Tampere Adult Education Centre (TAKK). The goal was to create a functional and comprehensive reporting model that supports TAKK's strategic sustainability objectives. The work was driven by the need to make TAKK's sustainability efforts visible and to facilitate the strategic management of sustainability.

The study was conducted as a constructive case study, utilizing comparative document analysis and thematic interviews as research methods. The document analysis compared sustainability reports of other vocational institutions, while the interviews explored the motives, practices, challenges, and prospects of reporting. The theoretical framework addressed the concepts of sustainability and sustainability reporting, with a focus on integrating the triple bottom line model, responsibility, sustainability, and impact, the VSME standard, and the sustainability reporting process.

The result was an Excel-based sustainability reporting template that integrates the requirements of the VSME standard, TAKK's sustainability, energy efficiency, and environmental program priorities, and practical reporting conditions. The template consists of five sections: overview, sustainable education, energy and environment, social responsibility, and operations in figures. The reporting emphasizes a clear structure, visuality, and the principle of materiality to ensure engaging, easily understandable, and reliable communication. In conclusion, the template supports TAKK's sustainability communication and strategic management. It is also applicable to other vocational institutions. For further development, it is recommended to conduct a materiality analysis and create a visual summary to enhance the report's readability.

Keywords: responsibility, sustainability reporting, vocational education, sustainability, impact, triple bottom line model, VSME standard

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHTA	8
2.1 Kohdeorganisaation ja toimintaympäristön kuvaus	8
2.2 Tarpeellisuus ja aiheen rajausta	10
2.3 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset	12
2.4 Tietoperusta	13
3 VASTUULLISUUS, KESTÄVYYS JA VAIKUTTAVUUS RAPORTOINNIN POHJANA	16
3.1 Vastuullisuus opinnäytetyön kattokäsitteenä	16
3.2 Vastuullisuuden ulottuvuudet ja näkökulmat	17
3.2.1 Taloudellinen vastuu	19
3.2.2 Ympäristövastuu	22
3.2.3 Sosiaalinen vastuu	23
3.2.4 Kolmijaon kritiikkiä	23
3.3 Vastuullisuuden juuret ovat yritysmaailmassa	25
3.4 Euroopan unioni kestävän tulevaisuuden suunnannäyttäjänä	27
3.5 Kestävyys ja vastuullisuus sekoittuvat arjessa	28
3.5.1 Kestävyys rakentuu vastuullista teoista	29
3.5.2 TAKK on sitoutunut kestävään kehitykseen	30
3.6 Vaikuttavuudella tehdään muutosta kohti kestävyttä	32
3.6.1 Jalan- ja kädenjälki	33
3.6.2 TAKKin jalanjälki sekä kädenjälki	36
3.7 Vastuullisuuden, kestävyden ja vaikuttavuuden yhdistäminen	38
4 VASTUULLISUUSRAPORTOINTI	41
4.1 Vastuullisuusraportoinnin rooli vastuullisuustyössä	42
4.1.1 Vastuullisuusraportoinnin hyödyt	43
4.1.2 Vastuullisuusraportoinnin haasteita ja kritiikkiä	45
4.2 CSRD-direktiivi	48
4.2.1 ESRS-standardi	49
4.2.2 VSME, vapaaehtoinen standardi pk-yrityksille	50
4.3 Vastuullisuusraportoinnin toteutus	52
4.3.1 Vastuullisuusraportin tavoitteiden määrittely	53
4.3.2 Raportoinnin suunnitteluvaihe	54
4.3.3 Vastuullisuusraportin laadinta	55
4.3.4 Raportin julkaisu ja palautteen kerääminen	62

5 LÄHESTYMISTAPA JA TUTKIMUSMENETELMÄT	63
5.1 Konstruktiivinen tapaustutkimus	63
5.2 Tutkimusmenetelmät	67
5.2.1 Vertaileva dokumenttianalyysi	68
5.2.2 Haastattelut	69
5.3 Tutkimuksen eettiset periaatteet	71
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	73
6.1 Vastuullisuusraporttien etsintä	73
6.2 Yleiskuva ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportoinnista	75
6.3 Vertaileva dokumenttianalyysi	76
6.3.1 Raporttien rakenne	77
6.3.2 Luettavuus, selkeys ja visuaalisuus	79
6.3.3 Vastuullisuuden määrittely ja toimintatavat	84
6.3.4 Olennaisuus ja sidosryhmät	86
6.3.5 Tavoitteet ja vaikuttavuus	88
6.3.6 Laadullisuuden ja määrällisyyden suhde	92
6.4 Haastattelut	97
6.4.1 Raportoinnin lähtökohdat ja motiivit	98
6.4.2 Rakenteen muodostaminen	100
6.4.3 Haasteet	103
6.4.4 Raportoinnin tulevaisuus	105
7 VASTUULLISUUSRAPORTIN MALLIPOHJA	108
7.1 TAKKin vastuullisuuden määrittely	108
7.2 Raportin tavoitteiden määrittely	111
7.3 Vastuullisuusraportin mallipohjan rakenne	112
7.4 Muut ehdotukset raportoinnille	115
7.4.1 Sisällön jaottelu on tärkeää	116
7.4.2 Vastuullisuuden ja toimintatapojen selkeä kuvaus	116
7.4.3 Olennaisiin teemoihin keskittyminen	117
7.4.4 Luettavuuteen ja visuaalisuuteen kannattaa panostaa	118
8 POHDINTA JA JATKOKEHITYS	120
8.1 Eettisyys ja luotettavuus	120
8.2 Hyödynnettävyys ja jatkokehitys	122
LÄHTEET	124
LIITE 1: HAASTATTELUPYYNTÖ	131
LIITE 2: HAASTATTELURUNKO	132
LIITE 3: VASTUULLISUUSRAPORTIN MALLIPOHJA	133

1 JOHDANTO

Vastuullisuus on laaja käsite, joka kattaa huomattavasti enemmän kuin keskustelun ilmastosta ja luonnosta. Nykypäivän vastuullisuuden voidaan ajatella tarkoittavan tekoja, jotka ylittävät lain vaatimukset. Esimerkiksi työterveyshuollossa tai jätteiden lajittelussa toiminnan on ulotuttava minimivaatimuksien yläpuolelle, jotta toimintaa voidaan nykypäivänä kutsua vastuulliseksi. Jotta yritys voi toimia vastuullisesti, kaikkien kestävä kehityksen ulottuvuuksien, taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten, tulisi olla huomioituna jokapäiväisessä toiminnassa. (Pajunen ym., 2023, s. 2.) Vastuullisuudesta on 2020-luvulle tultaessa muodostunut yksi toiminnan perusedellytyksistä, minkä lisäksi vastuullinen toiminta on nyky maailmassa myös keskeinen kilpailukykytekijä (Lintunen & Järvinen, 2025).

Organisaation vastuullisuus ilmenee, kun siitä viestitään. Vastuullisuusraportointi on yksi vastuullisuusviestinnän keskeisimpiä työkaluja. Tavoitteena on auttaa organisaatioita ymmärtämään laajemmassa kontekstissa vaikutuksensa, riippuvuutensa, riskinsä ja mahdollisuutensa. Kun organisaatiossa ymmärretään nämä asiat, voidaan muodostaa vastuullisuuden näkökulmasta toimiva strategia ja ennen kaikkea toimimaan sen mukaisesti. Vastuullisuusraportointi auttaa myös kuluttajia, sijoittajia, yhteistyökumppaneita ja muita sidosryhmiä arvioimaan organisaatioita muista kuin taloudellisista lähtökohdista. (Colliers, 2023.)

Pienet julkisen sektorin organisaatiot, kuten ammatilliset oppilaitokset, eivät ole aikaisemmin raportoineet yhteiskuntavastuustaan yhtä aktiivisesti kuin yritykset. Näiden toimijoiden on oletettu automaattisesti toimivan vastuullisesti, sillä niiden tehtävät on pääsääntöisesti säädetty lakeihin. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 6.) EU sekä monet muut sidosryhmät ovat viime vuosina alkaneet asettaa vaatimuksia yritysten toiminnalle sekä sen raportoinnille (Colliers,

2023). Kasvaneet odotukset toimintaympäristön avoimuudelle ovat heijastuneet myös niihin organisaatioihin, joihin raportointivelvoite ei ulotu. Vaikka vastuullisuusraportointi ei olisikaan velvoittavaa, organisaatioiden tarve ja halu raportoida vastuullisuudesta ja sen edistämistoimenpiteistä on kasvanut. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 18.) Myös tämän opinnäytetyön toimeksiantajana toimivassa Tampereen aikuiskoulutuskeskuksessa, myöhemmin TAKK, on tunnistettu tarve tehdä vastuullisuustekoja näkyväksi vastuullisuusraportin avulla.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHTA

Tässä luvussa kuvataan opinnäytetyön lähtökohta. Luvun tarkoituksena on antaa lukijalle selkeä kuvaus työn taustoista. Luvussa 2.1 esitellään TAKKin organisaatio ja sen strategia. Lisäksi kuvataan ammatillisen koulutuksen toimintaympäristö. Luvussa 2.2. perustellaan aiheen rajaus sekä pohditaan työn merkityksellisyyttä. Luvussa 2.4 esitellään työn tavoitteet sekä tutkimuskysymykset. Luvussa 2.5 esitellään opinnäytetyön tietoperusta.

2.1 Kohdeorganisaation ja toimintaympäristön kuvaus

TAKK on vuonna 1962 perustettu aikuiskoulutukseen keskittynyt ammatillinen oppilaitos. Opiskelijoita on vuosittain noin 12 000 ja henkilöstömäärä on noin 270. TAKK tarjoaa ammatillisia peruskoulutuksia, ammatti- ja erikoisammattitutkintoja sekä ammatillista lisä- ja täydennyskoulutusta yli 20 eri alalta. Koulutusten, toimintojen ja oppimisympäristöjen kehittäminen tapahtuu yhteistyössä työelämän ja yritysten kanssa. TAKKia hallinnoi Tampereen Aikuiskoulutussäätiö sr. (TAKK, n.d.-b.)

TAKKissa on laadittu kaikkea toimintaa ohjaava strategia vuosille 2022–2026 (kuvio 1).

Kuvio 1. TAKK:n strategia 2022–2026 (TAKK, n.d.-a)

TAKKin toiminta-ajatuksena on tehdä yhdessä osaajia tulevaisuuden töihin. Toimintaa ohjaavina arvoina on olla luotettava kumppani sekä rohkea edelläkävijä ammatillisen koulutuksen kentässä. TAKKin visiona on olla paras ratkaisemaan asiakkaiden tarpeet laadukkaasti sekä kestävästi. Strategiassa määritellään viisi erilaista painopistettä, jotka ovat jatkuva oppiminen, TAKK Tampereen rakentajana, kumppanuudet ja sidosryhmät, yritysyhteistyö sekä osaava ja hyvinvoiva henkilöstö. (TAKK, 2022.)

Strategia ohjaa myös TAKKissa tehtävää vastuullisuustyötä. Vastuullisuus vietään käytäntöön erillisen vastuullisuusohjelman avulla, jossa vastuullisuuden painopisteet, tavoitteet, toimintatavat ja mittarit on määritelty (TAKK, 2024). Lisäksi energian ja ympäristön osalta on laadittu erillinen energiatehokkuus- ja ympäristöohjelma (TAKK, n.d.-c).

Suomessa eri tasoista koulutusta järjestävät kuntien, kuntayhtymien ja valtion ohella yksityiset koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut. Yksityiset koulutuksen järjestäjät toimivat osakeyhtiö-, yhdistys- tai säätiömuodossa. TAKKia ylläpitää Tampereen Aikuiskoulutussäätiö sr. Säätiö on oikeushenkilö, joka vastaa TAKKin toiminnasta ja toimii TAKKin henkilöstön työnantajana. (TAKK, n.d.-d.) Yksityiset koulutuksen järjestäjät hoitavat julkista tehtävää, joka perustuu järjestämislupaan ja julkiseen rahoitukseen, eivätkä ne voi jakaa taloudellista voittoa omistajilleen. (Sivistysala ry, 2020, luku 1.)

Ammatillinen koulutus on toisen asteen koulutusta, joka on suunnattu sekä perusopetuksen päättäneille nuorille että henkilöille, joilla ei vielä ole ammatillista tutkintoa. Perusopetuksen päättäneistä oppilaista noin joka toinen hakeutuu opiskelemaan ammatilliseen koulutukseen. Lisäksi se palvelee aikuisia, jotka toimivat työelämässä, sillä ammatilliseen koulutukseen hakeudutaan myös työuran aikana lisä- ja täydennyskoulutukseen sekä kouluttautumaan uudelleen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.)

Tilastokeskuksen (2022) koulutustilastojen mukaan vuonna 2021 tutkintoon johtavan ammatillisen koulutuksen piiriin kuului yhteensä 342 000 opiskelijaa.

Vuonna 2023 Suomessa oli yhteensä 138 ammatillista oppilaitosta (Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen, n.d.) Suomessa 68 prosenttia kaikista toisen asteen opiskelijoista opiskelee ammatillisessa koulutuksessa, vastaavan luvun ollessa OECD-maissa keskimäärin 44 prosenttia. Suomen korkeaa lukua selittää aikuisopiskelijoiden suuri määrä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa ammatillista koulutusta koskevan lainsäädännön valmistelusta. Lisäksi ministeriö ohjaa ja valvoo toimialaa. Ministeriö myöntää koulutuksen järjestämisluvat, jotka oikeuttavat ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen toteuttamiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.) Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt Tampereen Aikuiskoulutussäätiölle koulutuksen ja tutkintojen järjestämisluvan 1.1.2018 alkaen (TAKK, n.d.-d).

Ammatillista koulutusta toteutetaan ammatillisissa oppilaitoksissa, ja sen sisältö ja järjestämistavat määräytyvät tutkintojen ja koulutuksen perusteiden mukaisesti koulutuksen järjestäjän päätöksellä. Ammatillisen osaamisen kehittämistarpeet kumpuavat yhteiskunnan ja toimintaympäristön muutoksista. Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on vastata jatkuvasti kehittyvän työelämän vaatimukseen ja edistää yksilöiden monipuolisen ammatillisen osaamisen kehittymistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.)

2.2 Tarpeellisuus ja aiheen rajaus

Työn tarve on lähtenyt liikkeelle TAKKin strategian uudistamisesta vuosille 2022–2026. Vastuullisuus on nostettu TAKKissa strategian keskiöön ja vietään käytäntöön erillisen, vuonna 2024 valmistuneen, vastuullisuusohjelman avulla.

Tämän lisäksi TAKKissa on tunnistettu tarve tehdä omaa vastuullisuutta näkyväksi vastuullisuusraportin avulla. Taustalla on vaikuttanut myös Euroopan unionin kestävyysraportointidirektiivin (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD) voimaantulo. Vaikka ammatilliset oppilaitokset ovat kirjanpitolain (luku 7, § 1) mukaan vapautettu raportointivelvollisuudesta, tunnistetaan

TAKKissa kuitenkin vastuullisuusraportin tarpeellisuus ja sen tuomat hyödyt. Edellä mainituista lähtökohdista ja opiskelijan ammatillisesta mielenkiinnosta syntyi ajatus vastuullisuusraportin mallipohjan kehittamisestä.

TAKKissa ei ole aikaisemmin tehty vastuullisuusraporttia, joten opinnäytetyössä luodaan suuntaviivat täysin uudelle vastuullisuustyön osa-alueelle. Kuritun (2018, s. 153) mukaan vastuullisuusraportilla välitetään tietoa siitä, miten organisaatio toimii, mitä se tavoittelee ja millaisia tuloksia on saatu aikaiseksi. Mallipohjan avulla TAKK pystyy rakentamaan raportin, jolla viestitään olennaisimmista vastuullisuuden teemoista tärkeimmille sidosryhmille. Raportoinnin yksi keskeisimmistä tavoitteista on vastuullisuustyön johtamisen ja seurannan mahdollistaminen (Kurittu & Rankinen, 2023, s. 273). Mallipohjan luominen auttaa TAKKin johtoa vastuullisuuden strategisessa suunnittelussa sekä toiminnan johtamisessa. Mallipohjan avulla TAKKissa voidaan myös tulevina vuosina nopeuttaa ja helpottaa raportointiprosessia. Ammatillisen koulutuksen kenttä on hyvin kirjava ja kaikilla oppilaitoksilla on omat tavoitteet, ominaispiirteet sekä toimintamallit vastuullisuustyössään. Mallipohjaa on kuitenkin mahdollista hyödyntää soveltaen myös muissa ammatillisissa oppilaitoksissa.

On myös tärkeää todeta, että opinnäytetyössä ei ole tarkoitus tutkia TAKKin todellista vastuullisuutta, vaan vastuullisuudesta raportointia. Nämä toki linkittyvät vahvasti toisiinsa, sillä laadukas raportointi vaatii ennen kaikkea tosielämän vastuullisuutta (Kurittu, 2018, s. 13). Vastuullisuusohjelma sekä energia- ja ympäristöohjelma muodostavat raportoinnin pohjan. Vaikka vastuullisuus muodostaakin opinnäytetyön tietoperustan keskeisen osan, työssä ei oteta kantaa TAKKin vastuullisuusohjelman rakenteeseen tai sisältöön, vaan pääasiallisena tarkoituksena on hahmottaa millaisen kokonaisuuden TAKKin vastuullisuus ja viestintä muodostavat, jotta voidaan hahmottaa toimivat käytännöt raportoinnille. Lisäksi muu yleinen vastuullisuutta koskeva viestintä, kuten blogit, uutiset ja sosiaalisen median päivitykset, rajataan työn ulkopuolelle. Opinnäytetyössä ei myöskään oteta kantaa siihen, miten raportointiprosessi tulisi järjestää.

2.3 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on luoda TAKKille laadukas ja kattava vastuullisuusraportin mallipohja. TAKKissa on tehty suunnitelmia sekä konkreettisia tekoja vastuullisuuden edistämiseksi. Vastuullisuuden tavoitteet, painopisteet, käytännön toimenpiteet sekä mittarit on määritelty melko tarkasti erillisessä vastuullisuusohjelmassa. Suurin ratkaistava ongelma on, miten vastuullisuudesta tulisi viestiä vastuullisuusraportin muodossa.

Tutkimuksellisen kehittämistyön ytimessä on tämä spesifisti määritelty asiaongelma, josta voidaan johtaa työn varsinainen tutkimusongelma, eli pääkysymys. Tutkimusongelmasta johdetaan työn tutkimuskysymykset, eli alakysymykset. Kun alakysymyksiin löydetään vastaukset, voidaan katsoa, että opinnäytetyön tavoitteet on saavutettu. (Vilkkä, 2021, s. 49–50.)

Keskeistä pää- ja alakysymyksien muodostamisessa on riittävä rajaaminen, sillä liian löyhä rajaaminen muodostaa usein aikaresursseihin nähden liian laajan kokonaisuuden. Yhdellä tutkimuksella on tarkoitus vastata vain yhteen pääkysymykseen, jonka sisällä pystytään vastaamaan usein vain kahteen ja korkeintaan neljään alakysymykseen. (Vilkkä, 2021, s. 51; Simons, 2009, s. 31.)

Opinnäytetyön pääkysymys on:

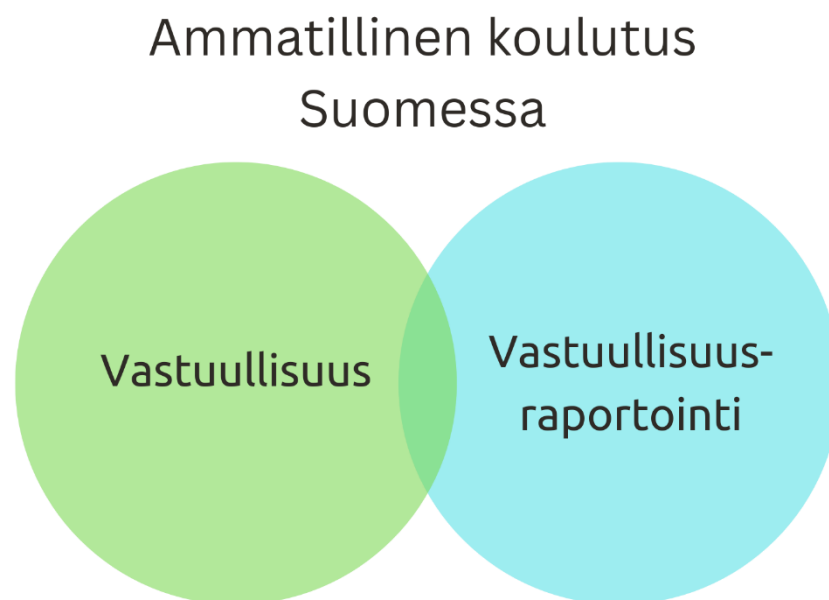
- Millainen vastuullisuusraportin mallipohja on toimiva TAKKin tarpeisiin?

Työtä ohjaavina alakysymyksinä toimivat seuraavat:

- Millaista raportointiviitekehystä/ -standardia TAKKin tulisi raportoinnissa noudattaa tai soveltaa?
- Millaista rakennetta raportoinnissa tulisi noudattaa?
- Miten TAKKin vastuullisuudesta voidaan viestiä kiinnostavasti, helposti ymmärrettävästi ja luotettavasti?

2.4 Tietoperusta

Tieteellistä tutkimusta tehdessä uutta tietoa tuotetaan jo olemassa olevaan tietoon, malleihin ja teorioihin perustuen. Tätä kutsutaan joko teoreettiseksi viitekehykseksi, teoreettiseksi lähestymistavaksi tai tietoperustaksi. (Vilka, 2021, s. 34.) Tässä opinnäytetyössä tieteellisestä teoriapohjasta käytetään nimitystä tietoperusta. Tietoperustan tarkoituksena on kuvata kehittämistyöhön liittyvä olemassa oleva tieto niin, että käsitteet ja niiden väliset suhteet käyvät selkeästi ilmi. Opinnäytetyön keskeisimmät avainkäsitteet tulee kuvata ja selittää, jotta lukija ymmärtää mistä on kyse. (Ojasalo ym., 2015, s. 34.) Tämän opinnäytetyön tietoperustassa (kuvio 2) käsitellään vastuullisuutta ja vastuullisuusraportointia suomalaisen ammatillisen koulutuksen kontekstissa.

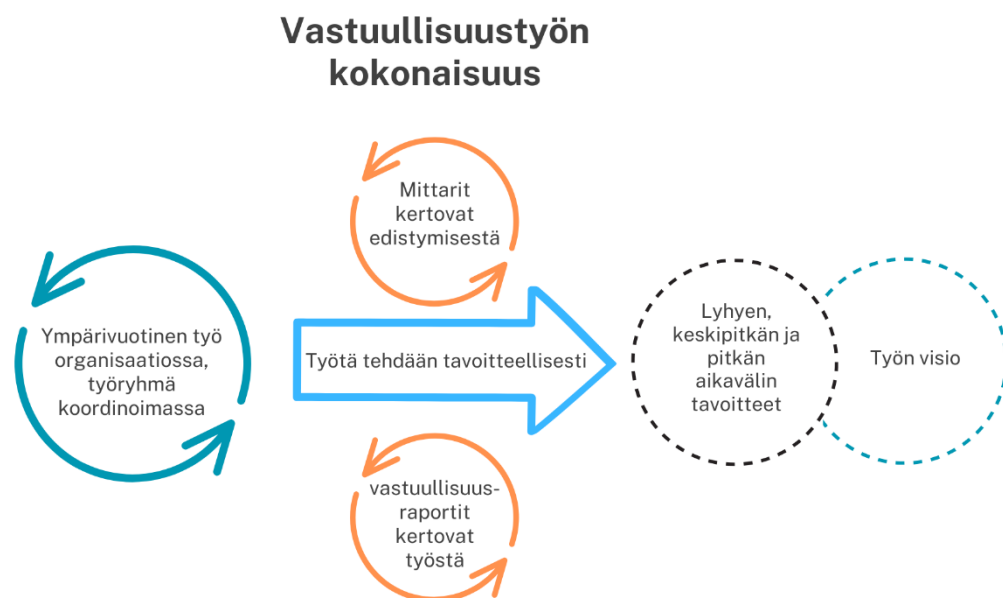
Kuvio 2. Opinnäytetyön tietoperusta

Vastuullisuuden yksinkertainen määrittely on haastavaa, koska se on laaja kokonaisuus, joka muuttuu jatkuvasti ajassa. Vastuullisuus voidaan tiivistää vapaaehtoiseksi ja lainsäädännön määräykset ylittäväksi toiminnaksi, jossa organisaatiota johdetaan tavoitteellisesti niin, että se täyttää sille asetetut tehtävät. Organisaatio pyrkii vähentämään omasta toiminnasta syntyviä haittoja tuottaen samalla lisäarvoa omistajilleen sekä ympäröivään yhteiskuntaan. Vastuullisuus jaetaan usein kolmiulotteisesti ympäristölliseen, sosiaaliseen ja

taloudelliseen ulottuvuuteen. (Bärlund & Sipilä, 2020, s. 47; Lindroos, 2016, s. 9.)

Vastuullisuusraportti on raportti, jossa organisaatio esittää ympäristölliset, sosiaaliset ja taloudelliset vaikutuksensa sekä tekemänsä toimenpiteet vastuullisuuden edistämiseksi (Lindroos, 2016, s. 9). Kuritun (2018, s. 7) mukaan Yritysvastuuraportin keskeisin tavoite on tarjota lukijalle olennaisia tietoja ja syventää hänen käsitystään yrityksen toiminnasta, päämääristä ja saavutuksista.

Tietoperustaa laadittaessa tulee myös pohtia, miten eri näkökulmat saadaan yhdistymään ja näkökulmat ”keskustelemaan” keskenään (Ojasalo ym., 2015, s. 35). Vastuullisuuden ja vastuullisuusraportoinnin suhdetta voidaan havainnollistaa esimerkiksi Valtiokonttorin (2024) vastuullisuusraportoinnin ohjeen (kuvio 3) avulla.

Kuvio 3. Vastuullisuusustyön kokonaisuus (mukaillen, Valtiokonttori, 2024)

Kaikki alkaa organisaatiossa tehtävästä tavoitteellisesta vastuullisuusustyöstä. Vastuullisuusustyötä ohjaavat visio sekä eri aikaväleille asetetut tavoitteet. Tavoitteille asetetaan mittarit, jotka kertovat työn edistymisestä. Vastuullisuusraportilla tehdään vastuullisuusustyö näkyväksi. (Valtionkonttori, 2024.)

Vastuullisuustyössä työjärjestys on selvä; tosielämän teot tulevat ensin ja raportointi vasta tämän jälkeen. Vastuullisuusraportilla pyritään viestimään mikä on vastuullisuuden kannalta tärkeintä ja oleellisinta organisaatiossa. (Kurittu, 2018, s. 13–14.)

Opinnäytetyön luvussa 3 käsitellään vastuullisuutta ja tarkastelussa perehdytään erityisesti vastuullisuuden, kestävyden ja vaikuttavuuden käsitteiden jäsentämiseen, TAKKin toimialan erityispiirteet ja strategiset valinnat huomioiden. Luvussa 4 perehdytään vastuullisuusraportoinnin motiiveihin, hyötyihin ja haasteisiin. Lisäksi käsitellään Euroopan unionin kestävyysraportointidirektiivin vaikutuksia raportoinnin luonteeseen. Lisäksi esitellään vastuullisuusraportoinnin prosessi ja hahmotellaan mistä hyvä vastuullisuusraportti muodostuu.

3 VASTUULLISUUS, KESTÄVYYS JA VAIKUTTAVUUS RAPORTOINNIN POHJANA

Organisaatiot, jotka pyrkivät toimimaan vastuullisesti ja raportoimaan vastuullisuudestaan, törmäävät usein siihen, että aihepiirin erilaisten käsitteiden kenttä on melko laaja ja sekava (Hellström & Pakkanen, 2022, s. 6; Liappis ym., 2019, s. 6–7; Joutsenvirta ym., 2011, s. 13; Juutinen, 2016, s. 24). Erilaisissa koulukunnissa ja kulttuureissa suositaan erilaisia termejä ja ilmaisuja. Termien välisissä suhteissa voi esiintyä myös selkeitä painotuseroja. (Kurittu & Rankinen, 2023 s. 23.)

Vastuullisuustyöhön linkittyvät termit ovat luonteeltaan moninaisia ja muuttuvia, jonka takia niitä voidaan käyttää melko joustavasti antaen niille erilaisia painotuksia. Joustavuus vaatii kuitenkin tarkkuutta, sillä termien ja käsitteiden sisältö on tärkeää avata mahdollisimman selkeästi, jotta tiedetään mistä puhutaan. (Liappis ym., 2019 s. 6.) Myös Suddaby (2010, s. 347) korostaa, että selkeät ja tarkasti määritellyt termit ovat oleellisen tärkeitä tieteellistä tutkimusta tehtäessä. Jos käsitteitä ja rakenteita ei määritellä selkeästi, tutkija ei voi ajatella luovasti ja rakentaa niiden pohjalta uutta tietoa.

3.1 Vastuullisuus opinnäytetyön kattokäsitteenä

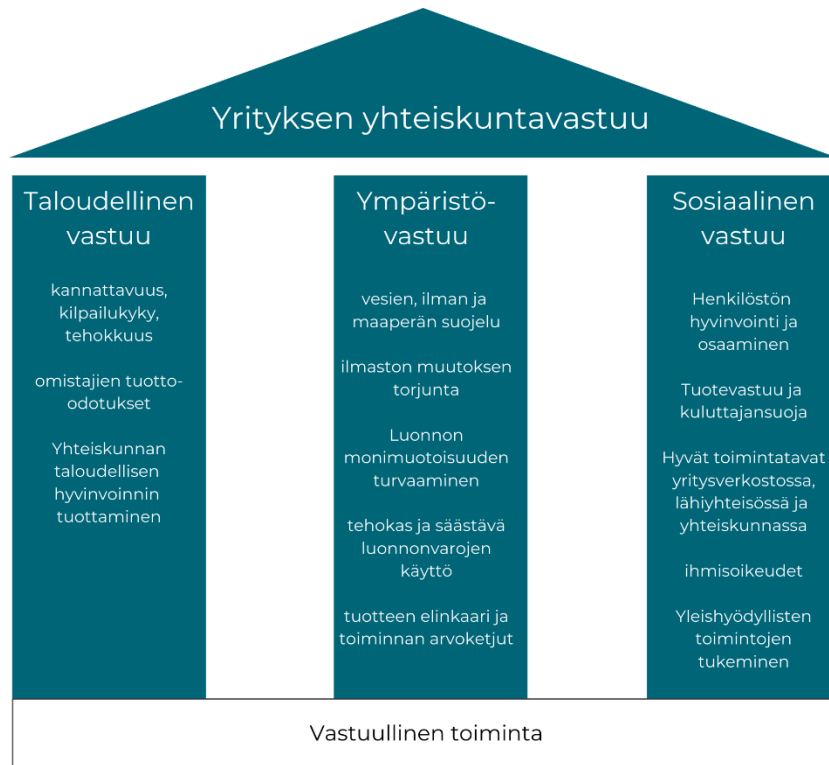
Vastuullisuuden (responsibility) määritelmä ei ole vakio, sillä se on jatkuvasti kehittyvä kokonaisuus, jonka termit, sisältö ja määritelmät elävät vahvasti ajassa (Kurittu & Rankinen, 2023 s. 23; Lintunen & Järvinen, 2025). Myös Knuutisen (2014, s. 91) mukaan vastuullisuus on terminä melko epämääräinen, sillä se voidaan määritellä monilla tavoilla ja eri puolilla maailmaa voidaan painottaa erilaisia asioita. Hellströmin ja Parkkosen (2022, s. 7) mukaan vastuullisuus nousee yhteiskunnallisessa keskustelussa usein isoksi kattokäsitteeksi. TAKK on käyttänyt viestinnässään pääsääntöisesti termiä vastuullisuus. Tutkijan näkemyksen mukaan on siis perusteltua nostaa vastuullisuus opinnäytetyön kattokäsitteeksi.

Bärlund ja Sipilä (2020, s. 47) tiivistävät vastuullisuuden ihmisten ja asiakokonaisuuksien hallinnaksi. Tämä tarkoittaa, että organisaatiota johdetaan tavoitteellisesti kohti sen päämääriä niin, että se täyttää sille asetetut tehtävät. Samanaikaisesti organisaatio pyrkii edistämään ihmisten ja luonnon hyvinvointia tuottaen samalla lisäarvoa omistajilleen ja ympäröivään yhteiskuntaan.

3.2 Vastuullisuuden ulottuvuudet ja näkökulmat

Vastuullisuus jaetaan tyypillisesti kolmiulotteisesti ympäristölliseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen ulottuvuuteen (Lindroos, 2016, s. 8). Kolmijaon teki tunnetuksi John Elkingtonin vuonna 1994 esittelemä Triple Bottom Line- malli, josta käytetään suomen kielessä termiä kolmoistilin päätös. Mallin keskiössä yritysten samanaikainen taloudellisen vaurauden, ympäristön laadun ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoittelu. (Caroll, 2015, s. 92.)

Kolmoistilin päätöksestä puhutaan usein myös kolmen pilarin mallina tai 3P:n mallina, joka tulee englanninkielisistä sanoista People, Planet ja Profit. (Caroll, 2015, s. 92.) Kolmijaosta käytetään usein myös termiä ESG, joka on lyhenne englanninkielisistä sanoista Environment, Social ja Governance (Lindroos, 2016, s. 8). Kuviossa 4 havainnollistetaan kolmen pilarin mallia hyödyntäen, millaisia asiakokonaisuuksia eri ulottuvuuksiin sisältyy. Taloudellinen vastuu esitellään tarkemmin luvussa 3.2.1, ympäristövastuu luvussa 3.2.2 sekä sosiaalinen vastuu luvussa 3.2.3.

Kuvio 4. Kolmen pilarin malli (mukaillen Koipijärvi & Kuvaja, 2020, s. 23)

Kolmen pilarin pohjan muodostaa vastuullinen toiminta, jonka perustana on lakien ja sitovien säännösten noudattaminen (*compliance*) eli niin sanottu vaatimustenmukaisuus (Bärlund & Sipilä, 2023, s. 99). Lindroosin (2016, s. 8) mukaan kapeasti ajateltuna organisaation voidaan tulkita olevan vastuullinen, kun se täyttää lainsäädännön minimivaatimukset.

Nykypäivänä vastuullisuuden mielletään kuitenkin vasta alkavan siitä mihin lainsäädäntö päättyy. Organisaatioiden odotetaan laajentavan vastuullisuuttaan kattamaan erilaisten kansainvälisten sopimuksien, periaatteiden, standardien ja ohjeistojen mukaisia toimintatapoja. (Lindroos, 2016, s. 8.) Vastuullisuuden laajemman kontekstin ja viitekehyksen muodostavat erilaiset kansainväliset sopimukset, periaatteet, ohjeet ja standardit. Niiden tarkoitus on osoittaa, mitä asioita vastuullisten organisaatioiden tulisi huomioida toiminnassaan. (Kuisma & Temmes, 2008, s. 267.)

Kokonaisvaltaisen vastuullisuuden kannalta kaikki kolme osa-aluetta ovat tärkeitä, sillä yhden ulottuvuuden puutteita ei voi korvata toisella. Esimerkiksi, jos

organisaatio toimii ekologisesti, mutta kohtelee työntekijöitä huonosti, ei sitä voi pitää vastuullisena toimijana. Vaikka ulottuvuuksia lähestytään usein toisistaan erillisinä, on kuitenkin otettava huomioon, että ne ovat myös vuorovaiikutuksissa toisiinsa. (Lehtipuu & Monni, 2007, s. 72.)

3.2.1 Taloudellinen vastuu

Taloudellisen vastuun käsitettä voidaan vastuullisuuskeskustelussa ja eri viitekehyksissä lähestyä kahdella eri tavalla. Kun yritysten vastuullisuutta tarkastellaan kolmen pilarin mallin avulla, käytetään pääsääntöisesti termiä taloudellinen vastuu. ESG-viitekehyksessä ei sen sijaan puhuta taloudellisesta vastuusta, vaan käytetään termiä hyvä hallinto eli governance. (Liappis ym., 2019, s. 72.) Silvolan ym. (2024, luku 1.1) mukaan nämä tarkoittavat kuitenkin käytännössä samaa asiaa.

Näiden aihepiirien sisältämät asiakokonaisuudet sisältävät päällekkäisyyksiä, joten niitä on Liappisin ym. (2019 s. 72–73) mukaan hyvä lähestyä yhtenä kokonaisuutena, joka mahdollistaa organisaatiolle toiminnan suorien ja epäsuorien taloudellisten vaikutusten arvioinnin yhteiskuntaan sekä sen sisäisiin ja ulkoiisiin sidosryhmiin. Tässä opinnäytetyössä taloudellisen vastuun käsitteen alla käsitellään myös hyvän hallinnon periaatteita. Kuviossa 5 havainnollistetaan aihekokonaisuuksia, jotka kuuluvat taloudelliseen vastuuseen ja hyvään hallintoon.

Kuvio 5. Taloudellisen vastuun ja hyvän hallinnon aihekokonaisuuksia (muokailen Liappis ym., 2019, s. 74)

Usein taloudellinen vastuu tiivistyy yrityksen tarkoitukseen olla taloudellisesti kannattava (Liappis ym., 2019, s. 72). Kuuluisaksi tämän ajattelun on tehnyt taloustieteilijä Milton Friedman (1970), jonka mukaan yrityksen ensisijainen tehtävä on voiton tuottaminen. Hänen mukaansa sosiaalisten kysymysten ratkaiseminen ei kuulu yritysten vastuulle, mutta yritykset auttavat epäsuorasti ratkaisemaan ongelmia tuottamalla yhteiskuntaan taloudellista hyvinvointia. Valtion ja lainsäädännön tehtävänä on huolehtia sosiaalista asioista, rajoittamatta kuitenkaan liikaa yritysten toimintaa. Yritysten tulee noudattaa lakeja ja eettisiä periaatteita, mutta mikäli yrityksessä keskitytään liikaa vastuullisuuteen, johtaa se liiketoiminnan kärsimiseen. Silvolan ym. (2024, luku 2.1.4) mukaan Friedman ei kuitenkaan kannusta vastuuttomuuteen, mutta hänen teoreettiansa on tarkoituksenmukaisesti tulkittu kärjistäen ajatuksen voiton tuottamiseksi keinolla millä hyvänsä.

Friedmanin näkemyksen kyseenalaisti vuonna 1995 Michael Porter esittämällä niin sanotun Porter-hypoteesin. Alkuperäinen hypoteesi keskittyi ympäristösäätelyyn, mutta sitä on sovellettu laajemmin koskemaan vapaaehtoisen vastuullisuuden sosiaalista ulottuvuutta. Hypoteesin mukaan lainmääräykset ylittävä vastuullisuus voi johtaa kustannussäästöihin ja parantuneeseen tehokkuuteen. Lisäksi sillä voidaan saavuttaa tiiviimmät sidosryhmäsuhteet sekä

parempi yritysimage. (Lankoski & Halme, 2011, s. 32.) Tuoreissa taloudellisen vastuun näkemyksissä, joista esimerkkinä Lehtipuu ja Monni (2007, s. 66), korostetaan edelleen taloudellista kannattavuutta. Vakaata taloudellista pohjaa voidaan pitää perusedellytyksenä ympäristövastuun ja sosiaalisen vastuullisuuden toteutumiselle. Organisaatio ei voi huolehtia muista velvollisuuksista ilman taloudellista vakautta.

Yksinomaan voiton maksimointiin keskittyvä lähestymistapa edustaa varsin rajattua tulkintaa taloudellisesta vastuusta. Taloudellinen vastuu pitää sisällään keskeisesti yrityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnin suhteessa sen sidosryhmiin ja laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Voiton tuottamisen lisäksi taloudellisena vastuullisuutena pidetään muun muassa oikeudenmukaisten palkkioiden maksamista työntekijöille ja alihankkijoille, verovelvollisuuksien vastuullista hoitamista sekä korruption vastaista toimintaa. (Liappis ym., 2019, s. 73.)

Hyvä hallinto voidaan määritellä hyvin monella tavalla (Bärlund & Sipilä, 2023, s. 99; Liappis ym., 2019, s. 8). Liappisin ym. (2019, s. 73) mukaan syynä yleisesti hyväksytyyn määritelmän puutteelle on se, että hyvää hallintoa tarkastellaan eri ohjeistuksissa siihen liittyvien osa-alueiden kautta. Hyvään hallintotapaan voidaan lukea mukaan hallituksen riippumattomuus ja moninaisuus, johdon palkitseminen, vastuullinen veronmaksu sekä korruption ja lahjonnan estäminen. Bärlundin ja Sipilän (2023, s. 99–100) mukaan hyvä hallinto voidaan tiivistää olevan yrityksen päätöksentekorakenteen ja käytäntöjen määrittelyä niin, että ne ovat linjassa lainsäädännön ja muiden yrityksen toimintaa koskevien päätösten kanssa. Laajemmin määritellen hyvään hallintoon kuuluvat lisäksi organisaation käyttäytymisnormit (Corporate Behaviour) suhteessa sen sidosryhmiin sekä ympäröivään yhteiskuntaan. Vastuullisesti toimiva yritys kattaa normeissa muun muassa eettiset arvot, korruption ja lahjonnan vastaiset toimet, kyberturvallisuuden, kilpailuoikeuden sekä verotuksen vastuullisuuden. Hyvä hallintotapa perustuu yrityksen omaan arvopohjaan ja yrityskulttuuriin. Näiden pohjalta laaditaan usein toimintaohje (*code of conduct*) tai eettinen ohjeistus, joka määrittelee, mitä yritys ja sen sidosryhmät pitävät hyväksyttävänä ja oikeana toimintatapana.

3.2.2 Ympäristövastuu

Ympäristövastuu kuuluu Suomen perustuslain 731/1999 20 §:n mukaan kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön ja mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskettavaan päätöksentekoon. Tätä voidaan Liappisin ym. (2019, s. 100) mukaan kutsua niin sanotuksi ympäristöperusoikeudeksi, joka asettaa muulle lainsäädännölle puitteet. Organisaatioita koskeva ympäristövastuu voidaan määritellä lainsäädännön pohjalta erilaisten sitoumusten noudattamisena. Sitoumuksissa organisaatioita voidaan joko velvoittaa ehkäisemään, vähentämään ja hallitsemaan ympäristöön kohdistuvaa vahinkoa tai edistämään ympäristön suojelua. (Gouritin, 2016, s. 36–37.)

Liappisin ym. (2019, s. 100) mukaan varsinainen ympäristövastuullisuus alkaa, kun lainsäädännön vaatima minimitaso on saavutettu ja organisaatio tekee myös vapaaehtoisia toimenpiteitä ympäristönsuojelun tehostamiseksi, ympäristön saastumisen ehkäisemiseksi sekä luonnonvarojen kestävän käytön tukemiseksi. Lehtipuun ja Monnin (2007, s. 66) mukaan ympäristövastuu on luonnonvaroista ja ympäristöstä huolehtimista sekä organisaation omasta toiminnasta syntyvien negatiivisten vaikutusten minimoimista. Lisäksi siihen kuuluu globaaleihin ja paikallisiin ympäristömuutoksiin varautuminen.

Yritysten ympäristövastuun määrittely on monitulkintaista, kun lainsäädännön rajat ylittävät näkökulmat otetaan huomioon. Ympäristövastuu on vahvasti kontekstisidonnaista ja siihen vaikuttavat muun muassa yrityksen toimintaympäristö, toimiala ja tuotteet. Lisäksi siihen kytkeytyy myös organisaation johdon ja omistajien henkilökohtaisia näkemyksiä. Ympäristövastuuta kuvaillaan eri tavoin myös monissa kansainvälisissä viitekehyksissä sekä standardeissa. Näiden syiden takia ympäristövastuulle ei ole vakiintunutta, yleisesti hyväksyttyä määritelmää. (Liappis ym., 2019, s. 100.)

3.2.3 Sosiaalinen vastuu

Sosiaalinen vastuu on laaja kokonaisuus, jonka ydinajatus on kuitenkin hyvin yksinkertainen; se tarkoittaa organisaation vastuuta sen toiminnan vaikutuksista ihmisiin. Käytännön elämän tasolla se tarkoittaa ihmisten huomioimista, arvostamista ja hyvää kohtelua. Sosiaalinen vastuu konkretisoituu muun muassa työturvallisuutta, syrjimättömyyttä, hyvää työkuilttuuria ja koulutusta koskeviksi kysymyksiksi. Vastuullisesti toimiva organisaatio huolehtii siitä, ettei sen toiminta tuota negatiivisia vaikutuksia sidosryhmien ihmisiin, erityisesti työntekijöihin, asiakkaisiin tai lähialueen asukkaisiin. Lisäksi kokonaisvaltaisemmin ajateltuna organisaatio voi pyrkiä tuottamaan positiivisia vaikutuksia ihmisiin tuotteiden, palveluiden ja toimintakulttuurinsa kautta. (Liappis ym., 2019, s. 128.)

Hellströmin ja Parkkosen (2022, s. 40) mukaan sosiaalisen vastuun näkökulmasta ihmisoikeudet ovat saaneet yhä enemmän painoarvoa, ja ne ovat jo pitkään muodostaneet yhden vastuullisuuden keskeisistä vaatimuksista. Koipijärven ja Kuvajan (2020, s. 24) mukaan ihmisoikeudet tunnistettiin kuuluvaksi laajemmassa kuvassa vastuullisuustyöhön kuitenkin vasta 2010-luvulla. Hellström ja Parkkonen (2022, s. 40) mainitsevat yhdenvertaisuuden, monimuotoisuuden ja syrjimättömyyden edustavan nousevia vastuullisuustrendejä, joita organisaatioiden odotetaan yhä vahvemmin toteuttavan. Muita merkittäviä ja ajankohtaisia kysymyksiä, jotka liittyvät yritysten sosiaaliseen vastuuseen ja teknologian kehitykseen, ovat esimerkiksi yksityisyyden suoja, teknologian avulla meistä kerätty ja ylläpidetty tieto sekä oikeutemme tähän dataan. (Liappis ym., 2019, s. 131.)

3.2.4 Kolmijaon kritiikkiä

Vastuullisuuden kolmijako on kohdannut myös jonkin verran kritiikkiä. Jopa kolmen pilarin mallin kehittäjä Elkington (2018) on itse esittänyt tarpeen jatkokehittää omaa malliaan ja siitä johdettuja muita vastuullisuuden työkaluja. Sridhar ja Jones (2012, s. 94–100) esittävät tutkimuksessaan kolme kriittistä näkökulmaa kolmen pilarin mallille.

Sridharin ja Jonesin (2012, s. 94) ensimmäinen kritiikki on, että kolmen pilarin mittaaminen on monimutkaista. Esimerkiksi aineettomien hyödykkeiden, kuten maineen muutosta on vaikea yhdistää tiettyihin vastuullisuuden toimenpiteisiin, varsinkin lyhyellä aikavälillä. Mittaus- ja raportointiprosessin valinnassa joudutaan usein pohtimaan, kehitetäänkö oma prosessi, joka korostaa liiketoiminnan olennaisuutta vai valitaanko ulkoinen ohjeistus. Lisäksi mittausten objektiivisuus ja luotettavuus voivat olla kyseenalaisia. Varsinkin sosiaalista suorituskykyä on vaikea mitata objektiivisesti, ja se vaatii enemmän laadullisia lähestymistapoja, toisin kuin taloudelliset ja ympäristölliset vaikutukset.

Toisena kritiikkinä Sridhar ja Jones (2012, s. 97–98) esittävät, että kolmen pilarin malli ei ole systemaattinen lähestymistapa. Tämä tarkoittaa, että malli ei integroi taloudellista, ympäristöllistä ja sosiaalista ulottuvuutta. Sen sijaan se korostaa niiden rinnakkaiseloja ja niiden välillä tasapainottelua. Myös Koipijärven ja Kuvajan (2020, s. 23) sekä Vanhalan ym. (2022, s. 31) mukaan kolmijakon haasteena on, että kaikkia vastuullisuusasioita ei voi aina yksiselitteisesti sijoittaa vain yhteen kolmesta pilarista ja malli ei ota huomioon keskinäisiä riippuvuuksia.

Kolmantena kritiikkinä Sridhar ja Jones (2012, s. 98–100) kyseenalaistavat kolmen pilarin mallin kannustavuuden. Oleellinen kysymys heidän mukaansa on se, onko se vain työkalu vaatimusten noudattamiseen ja muiden jäljittelyyn vai kannustaako se organisaatioita ylittämään vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia tosielämässä.

Kritiikistä ja puutteellisuudesta huolimatta vastuullisuuden jaottelua kolmiulotteisesti voidaan pitää toimivana viitekehyksenä vastuullisuuden osa-alueiden avaamiseen ja ymmärtämiseen (Koipijärvi & Kuvaja, 2020, s. 23). Tutkijan näkemyksen mukaan kolmijako on luonteva tapa lähestyä vastuullisuutta myös tässä opinnäytetyössä.

3.3 Vastuullisuuden juuret ovat yritysmaailmassa

Vastuullisuuden voidaan katsoa olevan alun perin lähtöisin yritysmaailmasta (Lintunen & Järvinen, 2025). Joutsenvirran ym. (2011, s. 13) mukaan vastuullisuuskäsityksen muodostumiseen ovat ajan mittaan vaikuttanut lainsäädännön lisäksi monet yhteiskunnalliset tekijät, kuten kansalaisjärjestöt, kuluttajien vaatimukset ja yritysten hyväntekeväisyys.

Vuosina 1900–1950 vastuullisuus käsitettiin lähinnä yritysten hyväntekeväisyytenä ja työntekijöiden perustarpeiden täyttämisenä, joita toteuttamalla yrityksen imagoa pyrittiin parantamaan (Lintunen & Järvinen, 2025). 1960- ja 1970-luvuilla yhteiskunnallisessa keskustelussa alettiin herätä laajemmin ympäristöasioihin ja myös muita ongelmia yritysten toiminnasta alettiin nostaa esille muun muassa kansalaisjärjestöjen ja median toimesta. Tunnistettiin, että yrityksillä on vastuu liiketoiminnastaan ja sen vaikutuksista. Yritysmaailman reaktiona yritysten toimintaan kohdistuviin vaatimuksiin kehitettiin käsite (Corporate Social Responsibility, CSR), suomennettuna yritysten yhteiskuntavastuu tai lyhyemmin yritysvastuu. Yritykset pyrkivät osoittamaan omaa vastuutaan eri tavoin. Välineinä alettiin hyödyntää toiminnan vaikutuksia arvioivia yritysraportteja sekä tuotteille tai tuotantoprosesseille asetettuja laatustandardeja tai auditointien seurauksena myönnettyjä sertifikaatteja. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 14.)

Alun perin yritysten yhteiskuntavastuu käsitettiin erityisesti sosiaalisten ongelmien kautta (Bansali & Song, 2017, s. 107). Yritysvastuun käsite on ajansaatossa kuitenkin muodostunut huomattavasti laajemmaksi kokonaisuudeksi, esimerkiksi Euroopan komission tiedonanto (2011, s. 7) määrittelee yritysten yhteiskuntavastuun seuraavasti ”yritysten vastuu omista yhteiskunnallisista vaikutuksistaan”. Lainsäädännön noudattaminen on ennakoedellytys ja täysimääräiseksi täyttämiseksi tulee olla käytössään prosessi, jolla integroidaan yhteiskuntaan, ympäristöön, ihmisoikeuksiin, eettisiin kysymyksiin ja kuluttajasioihin liittyvät näkökohdat niiden liiketoimintaan ja strategiaan, yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Lisäarvon maksimoimiseksi yrityksiä kannustetaan ottamaan pitkän aikavälin strateginen lähestymistapa yhteiskuntavastuuseen.

Lisäksi niiden tulisi tutkia mahdollisuuksia kehittää uudenlaisia tuotteita, palveluita ja liiketoimintaa, jotka edistävät yhteiskunnan hyvinvointia sekä johtavat laadukkaampiin ja tuottavampiin työpaikkoihin.

1980-luvulle tultaessa vastuullisuus käsitettiin edelleen lähinnä yrityksen imagon ja maineen kautta. Yhä enemmän alettiin kuitenkin puhua vastuullisesta liiketoiminnasta keskeisenä riskinä, mutta myös liiketoimintamahdollisuutena. Yritysten toimintaa ohjasi pääasiassa Milton Friedmanin Shareholder Centric -ajattelu, jossa yrityksen ensisijaisena tehtävänä nähdään taloudellisen voiton tekeminen omistajilleen. (Lintunen & Järvinen, 2025.)

Varsinkin viimeisimpien vuosikymmenten aikana vastuullisuus on kehittynyt hyvin nopeasti. 2000-luvun alussa kuluttajat alkoivat tulla yhä tietoisemmiksi kulutustottumusten vaikutuksista ympäristöön ja ympäröivään yhteiskuntaan. Samalla yritykset alkoivat painottaa vastuullisuutta yhä enemmän. Maapallon kestävyuden rajallisuus nousi yhteiskunnallisessa keskustelussa yhä isomaksi teemaksi. 2010-luvulla vastuullisuutta alettiin tarkastelemaan yhä enemmän koko arvoketjun näkökulmasta. Suuren yleisön huomio keskittyi isoihin ja globaaleihin sopimuksiin, tavoitteisiin ja raportteihin kuten Pariisin ilmastopöytäkirja (2015), YK:n kestävän kehityksen tavoitteet (2016), IPCC 1,5 asteen raportti (2019). (Lintunen & Järvinen, 2025.)

Vastuullisuuden integroitua yhä tiiviimmin osaksi yhteiskuntaa, myös vaatimukset vastuullisuudelle ovat kasvaneet merkittävästi. Se mitä eilen pidettiin vastuullisuutena, on huomenna jo peruskauraa. (Kurittu & Lankinen, 2023, s. 23.) 2020-luvulle tultaessa vastuullisuus on nostettu yrityksissä liiketoiminnan ytimeen ja nähdään strategisena kilpailuetuna. Voidaankin sanoa, että vastuullisuus on valtavirtaistunut ja siitä on tullut toiminnan edellytys. (Lintunen & Järvinen, 2025.) Viimeisimpänä yritys vastuun kehityssuuntana voidaan pitää sosiaalisen vastuun korostumista. Viime aikoina yritykset ovat yhä useammin toteuttaneet yhdenvertaisuuteen ja inklusiivisuuteen liittyviä vastuullisuustoimia, esimerkiksi lisänneet naisjohtajien edustusta ja ottaneet käyttöön anonyymien rekrytoinnin. (Vanhala ym., 2022, s. 28.)

3.4 Euroopan unioni kestävänsä tulevaisuuden suunnannäyttäjänä

Euroopan unioni on viime vuosina ottanut johtavan roolin globaalisti ilmastonmuutokseen varautumisessa ja sen ratkaisemisessa. Suuri joukko eri toimialoja ja yhteiskunnan osa-alueita koskevia lainsäädäntöhankkeita on jo toteutettu ja suunnitellaan toteutettavaksi, jotta yhteiskunta saadaan muutettua hiilineutraaliksi. (Silvola, ym., 2024, luku 3.) EU pohjaa kaiken sääntelynsä YK:n Agenda 2030 -tavoitteisiin sekä Pariisin ilmastopimukseen, jossa kaikki allekirjoittaneet maat yhdessä asettivat tavoitteeksi rajoittaa ilmaston lämpenemisen 1,5 asteeseen sekä puuttumaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. (Mustonen, 2025.)

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma, eli European Green Deal, on Euroopan unionin laaja ja kunnianhimoinen toimintaohjelma, joka julkaistiin joulukuussa 2019 Euroopan komission toimesta. Ohjelman päätavoitteena on tehdä Euroopasta maailman ensimmäinen ilmastoneutraali maanosa vuoteen 2050 mennessä. Tarkoituksena on muuttaa koko EU:n talous tulevaisuuden kannalta kestäväksi siten, että vihreään talouteen siirtyminen tukee sekä kansalaisia että yrityksiä. Tämä kattava kokonaisuus kattaa muun muassa maatalouden, energian, liikenteen, rahoituksen, teollisuuden sekä EU:n ulkosuhteet. (Eurooppatiedotus, 2020.) Vihreän kehityksen ohjelma sisältää suuren määrän erilaisia lakipaketteja ja ohjaustoimia, jotka koskettavat EU-alueen toimijoita. Keskeisimmät ohjaustoimet EU-alueen yritykselle ovat taksonomia, kestävyysraportointidirektiivi (CSDR) ja huolellisuusvelvoitedirektiivi (CSDDD). (Mustonen, 2025.) CSDR-direktiivin vaikutuksia vastuullisuusraportointiin tarkastellaan tarkemmin luvussa 4.2.

Ehkä konkreettisin esimerkki jo voimaan tulleesta uudenlaisesta kestävyys-sääntelystä on EU:n taksonomia, eli kestävänsä rahoituksen luokittelujärjestelmä (Kurittu & Rankinen, 2023, s. 40). Pelkkä julkinen raha ei riitä vihreän siirtymän kunnianhimoisten tavoitteiden rahoittamiseen ja on arvioitu, että yksityistä rahaa tarvitaan investointeihin noin 270 miljardia euroa vuosittain (Mustonen, 2025). Taksonomian keskeisin tavoite on saada rahoitusmarkkinat suuntaamaan investointeja ympäristön kannalta kestävämpiin ratkaisuihin ja edistää

vihreää siirtymää kohti EU:n asettamaa hiilineutraaliustavoitetta. (Kurittu & Rankinen, 2023, s. 40.)

Taksonomia on ensimmäinen rahoituksenluokittelujärjestelmä, jonka avulla voidaan tieteeseen perustuen ja konkreettisesti arvioida minkälainen liiketoiminta on kestävä ja minkälainen ei. Taksonomia on komissiotasoinen delegoitu asetusta, mikä tarkoittaa, että jäsenvaltioiden tulee ottaa se käyttöön sellaisenaan. (Mustonen, 2025.) Taksonomiaa sovelletaan yli 500 henkilöä työllistäviin yleisen edun kannalta merkittäviin yhteisöihin (Niskala & Palmuaro, 2023, s. 26).

3.5 Kestävyys ja vastuullisuus sekoittuvat arjessa

Vastuullisuuden rinnalla tai synonyymina puhutaan usein myös kestävydestä, englanniksi sustainability (Hellström & Pakkanen, 2022, s. 17). Kuritun ja Rankisen, (2023, s. 23) mukaan kestävyys tarkoittaa yhtiön kykyä hyödyntää resursseja, kuten luonnonvaroja ja työntekijöitä kuitenkin samalla vaalien niitä. Bansalin & Songin (2017, s.107) analyysin mukaan vastuullisuus ja kestävyys ovat termeinä lähentyneet toisiaan ajan saatossa, mutta aikaisemmin niiden välillä on ollut suurempia eroja. Alun perin vastuullisuus korosti erityisesti sosiaalisia ongelmia ja kestävyys ympäristöön liittyviä näkökulmia. Nykyään sekä vastuullisuudesta että kestävydestä puhuttaessa otetaan huomioon ympäristölliset, sosiaaliset ja taloudelliset näkökulmat.

Monissa organisaatioissa vastuullisuuden ja kestävyden termejä käytetään ainakin osittain synonyymeina toisilleen, eikä termien välisiin eroihin juurikaan kiinnitetä huomiota jokapäiväisessä työssä, jossa vastuullisuuteen ja kestävyteen liittyvää vastuullisuustyötä tehdään käytännön työelämän tarpeet edellä. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 33.)

Kuritun ja Rankisen (2022, s. 26) näkemyksen mukaan käytännön elämässä ei ole välttämättä oleellista pohtia mitä termejä käytetään. Tärkeintä on, että termin taustalla on selkeästi määrittely ja yhteinen ymmärrys, mitä se tarkoittaa

organisaatioissa. Hellströmin ja Parkkosen (2022, s. 33) mukaan erilaisten termien jäsentäminen ymmärrettävällä tavalla voi kuitenkin auttaa organisaatioita menestymään tulevaisuuden toimintaympäristössä.

3.5.1 Kestävyys rakentuu vastuullista teoista

Hierarkkisesti ajatellen, kestävyys voidaan mieltää laajemmaksi ja pitkäkestoisemmaksi seuraukseksi yrityksen vastuullisista toimintatavoista ja päätöksistä. Kestävyys on läheistä sukua kestäväälle kehitykselle (sustainable development), jonka tavoitteena on turvata myös tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. (Kurittu & Rankinen, 2023, s. 23.) Kestävän kehityksen määritelmä esitettiin ensimmäisen kerran YK:n Brundtlandin komission raportissa "Our Common Future" vuonna 1987. Kestävä kehitys määritellään kehitykseksi, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia tyydyttää omia tarpeitaan. (Bränlund & Sipilä, 2023, s.23.) Silvolan ym. (2024, luku 1.2.1) mukaan jo julkaisun aikana raportissa painotettiin kestävä kehityksen kattavan kaikki kolme osa-aluetta (ympäristö, sosiaalinen, talous/hallinto).

YK:n Agenda 2030 kestävä kehityksen toimintaohjelma (kuvio 6) on maailmanlaajuinen suunnitelma, joka hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa syyskuussa 2015. Sen tavoitteena on saavuttaa kestävä kehitys taloudellisella, sosiaalisella ja ympäristöllisellä tasolla vuoteen 2030 mennessä. (Suomen kestävä kehityksen toimikunta, n.d.)

Kuvio 6. Agenda 2030 kestävän kehityksen toimintaohjelma (Suomen kestävän kehityksen toimikunta, n.d.)

Agenda 2030 -ohjelmassa on määritelty 17 globaalia päämäärää, joita tukee yhteensä 169 tarkempaa osatavoitetta. Nämä päämäärät muodostavat toimintasuunnitelman, joka pyrkii edistämään ihmisten, planeetan ja hyvinvoinnin etua. Ne yhdistävät tasapainoisesti taloudelliset, ympäristölliset ja sosiaaliset näkökulmat. Tavoitteet toimivat kokonaisuutena, eli kestävästä kehityksestä ei saavuteta, jos yhtä päämäärää edistetään toisten kustannuksella. Esimerkiksi taloudellinen kasvu, joka perustuu ympäristön pilaamiseen tai työntekijöiden hyväksikäyttöön, ei täytä kestävän kehityksen kriteerejä. (Bärlund & Sipilä, 2023, s. 31.)

3.5.2 TAKK on sitoutunut kestäväan kehitykseen

Myös TAKK on sitoutunut omassa toiminnassaan kestävän kehityksen tavoitteisiin. TAKKin vastuullisuuden perusteet on kirjattu TAKKin vastuullisuusohjelmaan 2030, joka perustuu TAKKin strategiaan sekä YK:n Agenda 2030 -tavoitteisiin. (TAKK, 2024.) Lisäksi energian ja ympäristön osalta on laadittu erillinen energiatehokkuus- ja ympäristöohjelma (TAKK, n.d.-c).

Immosen ja Kesämaan (2025) mukaan vastuullisuusohjelma voidaan määrittellä toimintasuunnitelmaksi, joka ohjaa vastuullisuuteen liittyviä ponnisteluja

ja vie ne osaksi yrityksen jokapäiväistä toimintaa. Kyseessä on käytännöllinen väline, joka edistää kestävästi liiketoiminnan kehittämistä ja tukee yritystä vastaamaan sidosryhmien vaatimuksiin ja odotuksiin. Vastuullisuusohjelma tuo esiin ne keskeiset teemat, jotka ovat merkityksellisiä yrityksen toiminnan kannalta. Ohjelmassa määritellään vastuullisuuteen liittyvät päämäärät ja valitaan konkreettiset keinot, joilla nämä päämäärät saavutetaan. Vastuullisuusohjelma toimii ennen kaikkea johdon työkaluna ja on myös luonnollinen siirtymäaskel kohti vastuullisuusraportointia.

TAKK on määritellyt vastuullisuusohjelmassa 2030 vastuullisuuden perustaksi neljä oman toiminnan kannalta keskeisintä Agenda 2030 -tavoitetta (kuvio 7).

TAKKin vastuullisuuden perusta

Kuvio 7. TAKKin vastuullisuuden perusta (TAKK, 2024)

Nämä neljä päätavoitetta on muotoiltu vastuullisuusohjelmassa seuraavasti:

- Hyvä koulutus (4): Laadukas koulutus ja elinikäiset oppimismahdollisuudet ovat TAKKin perustehtäviä.
- Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (8): TAKK on turvallinen työ- ja opiskelu-ympäristö kaikille.
- Eriarvoisuuden vähentäminen (10): Yhtäläiset mahdollisuudet ja tasa-
puolinen kohtelu.
- Vastuullista kuluttamista (12): Kestävät hankinnat ja jätteiden määrän vähentäminen. Kestävä kehitys osana koulutuksia.

Tavoitteet pyritään saavuttamaan määriteltyjen vastuullisuuden painopisteiden avulla. Nämä painopisteet ovat:

- Jatkuva oppiminen ja yritysysteistyö

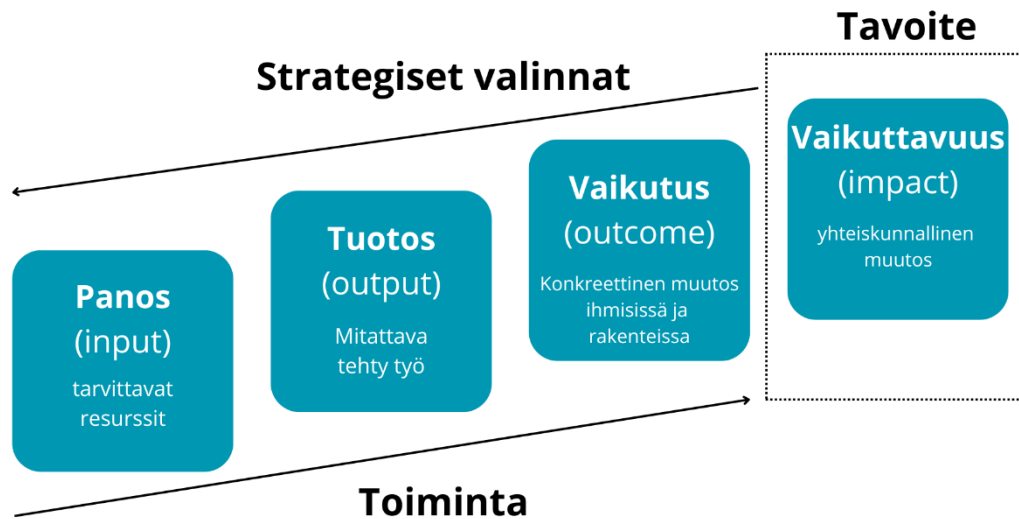
- Osaava ja hyvinvoiva TAKKilainen
- Tampereen rakentaja ja kumppanuudet

Painopisteet kytkeytyvät Agenda 2030 -tavoitteisiin seuraavasti: Jatkuva oppiminen ja yritys yhteistyö (tavoitteet 4, 8, 10 ja 12), Osaava ja hyvinvoiva TAKKilainen (tavoitteet 8, 10 ja 12) sekä Tampereen rakentaja ja kumppanuudet (tavoitteet 4 ja 12). Painopisteet on purettu käytännön toiminnassa näkyviksi toimenpiteiksi ja toiminnalle on asetettu mittarit.

3.6 Vaikuttavuudella tehdään muutosta kohti kestävyttä

Kuriton ja Rankisen (2023 s. 23) mukaan organisaatiot kertovat usein, että vastuullisuus tarkoittaa heidän kohdallaan sitä, että toiminnassa huomioidaan vastuullisuuden eri osa-alueet. Nykypäivänä pelkkä asioiden huomiointi ei enää riitä. Jotta organisaatio voisi kutsua itseään vastuulliseksi, tarvitaan ennen kaikkea tosielämän vastuullisuustekoja, joilla on vaikutusta yhteiskuntaan. (Purtonen, 2020; Kurittu & Rankinen, 2023, s. 23; Tynkkynen & Berninger, 2017, luku 1.)

Vaikuttavuus voidaan Hellströmin ja Parkkosen (2022, s. 25) mukaan määrittellä tarkoittavan yksittäisten tekojen yhteisvaikutuksesta syntyvää keskipitkän tai pitkän aikavälin yhteiskunnallista hyötyä. Vaikuttavuutta voidaan lähestyä Suomessa laajasti käytetyn vaikutusketjun (kuviokuva 8) avulla. Vaikutusketju tunnetaan kansainvälisesti IOOI-menetelmänä (Input-Output-Outcome-Impact). Mallin avulla voidaan selkeyttää, mistä osatekijöistä yhteiskunnallinen vaikuttavuus koostuu ja havainnollistaa niiden välisiä suhteita. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 29; Heliskoski ym., 2018, s. 4.)

Kuvio 8. Vaikuttavuuden IOOI-ketju (mukaillen Heliskoski ym., 2018, s. 5)

IOOI-malli on yksinkertainen malli, jota käytetään toiminnan vaikuttavuuden arviointiin ja strategisen suunnittelun pohjalta tehtyihin valintoihin. Malli jäsen-tää prosessin neljään eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on panos (input), joka tarkoittaa esimerkiksi aikaa, rahaa tai osaamista, joita toimintaan käytetään. Seuraava askel on tuotos (output), eli toiminnan suorat ja konkreettiset tulokset. Kolmantena askeleena ovat vaikutukset (outcome), eli lyhyemmän aikavälin muutokset, esimerkiksi tietyn osaamisen paraneminen organisaatiossa. Neljäntenä askeleena on vaikuttavuus (impact), eli pitkäaikaiset ja laajamittaiset vaikutukset, kuten yhteiskunnallinen hyvinvointi tai ympäristön tila. (Heliskoski ym., 2018, s. 5–6; Hellström & Parkkonen, 2022, s. 29.) Purtonen (2020) nostaa arvoketjun haasteeksi sen, että vaikutusten ja vaikuttavuuden erottaminen toisistaan ei ole kaikissa tilanteissa kovin yksinkertaista, eikä siihen välttämättä ole aina olemassa ratkaisua. Lisäksi vaikuttavuutta voi olla myös haasteellista mittaroida ja todentaa.

3.6.1 Jalan- ja kädenjälki

Hellströmin ja Parkkosen (2022, s. 33, 42) mukaan vaikuttavuuden suhdetta vastuullisuuteen ja kestävyteen pohditaan harvemmin, vaikka vaikuttavuus liittyy kiinteästi kestävä kehityksen tavoitteisiin. Vastuullisuuteen kuuluu

enenevässä määrin myös se, ettei organisaatio pyri kehittämään vain oman toimintansa yhteiskunnallista vaikuttavuutta, vaan pyrkii vaikuttamaan myös toisiin; omaan arvoketjuunsa, omaan toimialaansa, lainsäädäntöön sekä kuluttajien ostopäätöksiin.

Vastuullisuuden yhteiskunnallista vaikuttavuutta voidaan lähestyä kahdesta eri näkökulmasta: jalanjälkenä ja kädenjälkenä. Jalanjälki tarkastelee organisaation toiminnan suorien vaikutusten minimointia ja kädenjälki tarkastelee organisaation ulkopuolelle ulottuvia vaikutuksia. (Heliskoski ym., 2018, s. 4.) Hellström ja Parkkonen (2022, s. 36) esittelevät taulukossaan seitsemän toiminnan osa-aluetta, joita voidaan tarkastella jalanjäljen ja kädenjäljen kautta. Nämä osa-alueet ovat vastuullisuuden strateginen tarkoitus, toiminnan suorat vaikutukset, tuloksellisuus ja vaikuttavuus, sidosryhmäsuhteet, henkilöstö sekä vastuullisuusjohtaminen. Tutkija on tiivistänyt taulukon sisällön jalanjäljen osalta kuvioon 9 ja kädenjäljen osalta kuvioon 10.

Kuvio 9. Organisaation jalanjäljen hallintaa vahvistavat vastuullisuuden lähestymistavat (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 36)

Jalanjälki kuvaa toiminnan haitallisia vaikutuksia. Termiä käytetään tyypillisesti kuvaamaan ympäristöön kohdistuvia kuormituksia, kuten hiilijalanjälki tai ekologinen jalanjälki, mutta se voi yleisemmin viitata myös muihin negatiivisiin seurauksiin. (Purtonen, 2020; Tynkkynen & Berninger, 2017, luku 1.)

Vastuullisessa toiminnassa jalanjäljen minimointi on keskeinen periaate: pyritään vähentämään haittoja, kuten päästöjä, jätettä tai luonnonvarojen ylikulutusta, jotta toiminta olisi kestävämpää. Jalanjäljen pienentämiseen pätee usein kuitenkin hupenevien hyötyjen laki. Tällä tarkoitetaan sitä, että kun ilmeisimmät ja vaikuttavimmat toimenpiteet on tehty, haittojen vähentäminen käy koko ajan vaikeammaksi ja kalliimmaksi. (Tynkkynen & Berninger, 2017, luku 1.)

Kuvio 10. Organisaation kädenjälkeä kasvattavat vastuullisuuden lähestymistavat (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 36)

Kädenjälki edustaa Tynkkynen ja Berningerin (2017, luku 1) mukaan jalanjäljen vastakohtaa, sillä se tarkastelee myönteisiä vaikutuksia. Purtoisen (2020) mukaan kädenjälki tarkoittaa toiminnan myönteisiä vaikutuksia, kuten ilmasto-kuormituksen vähentämistä arvoketjussa tai yhteiskunnassa. Pajulan ym. (2021) mukaan kädenjäljeksi ei voi laskea sitä, että yritys pienentää omaa jalanjälkeään, vaan kädenjälkeen tarvitaan vaikutuksia organisaation ulkopuolelle. Kädenjälki voi tarkoittaa esimerkiksi uusien ratkaisujen kehittämistä ilmastonmuutoksen torjumiseksi, työpaikkojen luomista tai erilaisten yhteisöjen tukemista. Vastuullisuudessa kädenjäljen maksimointi tarkoittaa aktiivista pyrkimystä luoda lisäarvoa ympäröivään yhteiskuntaan ja isossa kuvassa maailmaan (Purtonen, 2020). Kun näitä vastuullisuuden lähestymistapoja tarkastellaan julkisen sektorin toimijan näkökulmasta, on sillä ollut pidempi historia yhteiskunnallista hyötyä tuottavien vaikutusten tavoitteluun, kun taas toiminnasta

aiheutuvan jalanjäljen pienentäminen on saanut vähemmän painoarvoa. Yksityisellä sektorilla painopiste on pitkään ollut päinvastainen. Nykyisin sekä julkinen että yksityinen sektori kiinnittävät kasvavaa huomiota sekä kädenjäljen pienentämiseen että jalanjäljen kasvattamiseen, mikä on johtanut siihen, että niiden lähestymistavat vastuullisuuteen ja kestävyYTEEN ovat alkaneet lähestyä toisiaan. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 24.)

Pajulan (2021, s. 12) mukaan on tärkeää ottaa huomioon molemmat näkökulmat; samalla kun pienennetään jalanjälkeä, tulisi kasvattaa kädenjälkeä. Myös Hellström ja Parkkonen (2022, s. 39) korostavat, että kumpaakin lähestymistapaa tarvitaan, sillä organisaatio ei voi myöskään keskittyä pelkästään yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen.

3.6.2 TAKKin jalanjälki sekä kädenjälki

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan pääosin julkisin varoin toimivaa ammatillisilta oppilaitosta. Hellströmin & Pakkasen (2022, s. 7, 33) mukaan tällaisilta toimijoilta edellytetään jo lähtökohtaisesti yhteiskunnan resurssien tehokasta ja vaikuttavaa hyödyntämistä. Näissä organisaatioissa on oleellista pohtia, keskitytäänkö oikeisiin toimenpiteisiin ja toteutetaanko ne vaikuttavalla tavalla. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tarkastelu osana vastuullisuutta on ollut luontevaa julkiselle sektorille, joka jo lähtökohtaisesti pyrkii tuottamaan yhteiskunnallista hyötyä. Purtoisen (2020) mukaan vaikuttavuuden mittaamisesta muodostuu tulevaisuudessa yhä tärkeämpi työväline todentamaan, miten yhteiskunnan varoja käytetään yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen.

Energian ja ympäristön osalta TAKK on sitoutunut vähentämään energiankulutusta ja haitallisia ympäristövaikutuksia sekä koulutustoiminnassa että koulutusympäristön ylläpidossa. TAKK on laatinut erillisen energiatehokkuus- ja ympäristöohjelman vuosille 2023–2027. Ohjelmassa esitellään tavoitteet sekä toimenpiteet, joilla toiminnan ekologista jalanjälkeä pyritään pienentämään. TAKKissa on suoritettu hiilijalanjäljen laskenta ensimmäisen kerran vuonna 2022, jolloin laskettiin vuoden 2021 tiedot. Seuraavan kerran laskenta on

tarkoitus toteuttaa vuonna 2025. TAKKin tavoitteena on hiilijalanjäljen puolittaminen vuoden 2021 lähtötasosta vuoteen 2030 mennessä suhteutettuna suoritettuihin opiskelijatyöpäiviin sekä suoritettuihin koko- ja osatutkintoihin. TAKK on lisäksi mukana elinkeinoelämän energiatehokkuusjärjestelmässä. Energiatehokkuussopimuksella on sitouduttu alentamaan energian kulutusta esimerkiksi uusimmalla kiinteistötekniisiä järjestelmiä. (TAKK, n.d.-c.)

Sosiaalista jalanjälkeä TAKKissa pyritään pienentämään korostamalla opiskeluympäristön työturvallisuutta, monimuotoisuutta, tilankäyttöä, turvallisuuden tunnetta sekä huomiointia. Opiskelijoiden opintoja pyritään sovittamaan erilaisiin tilanteisiin, huomioidaan aikaisempi osaaminen ja opintoihin tarjotaan tukea. Työntekijöiden työhyvinvointia ja elämänlaatua pyritään parantamaan panostamalla esihenkilötyöhön, työroolien selkeyteen ja hyvään työilmapiiriin. (TAKK, 2024.)

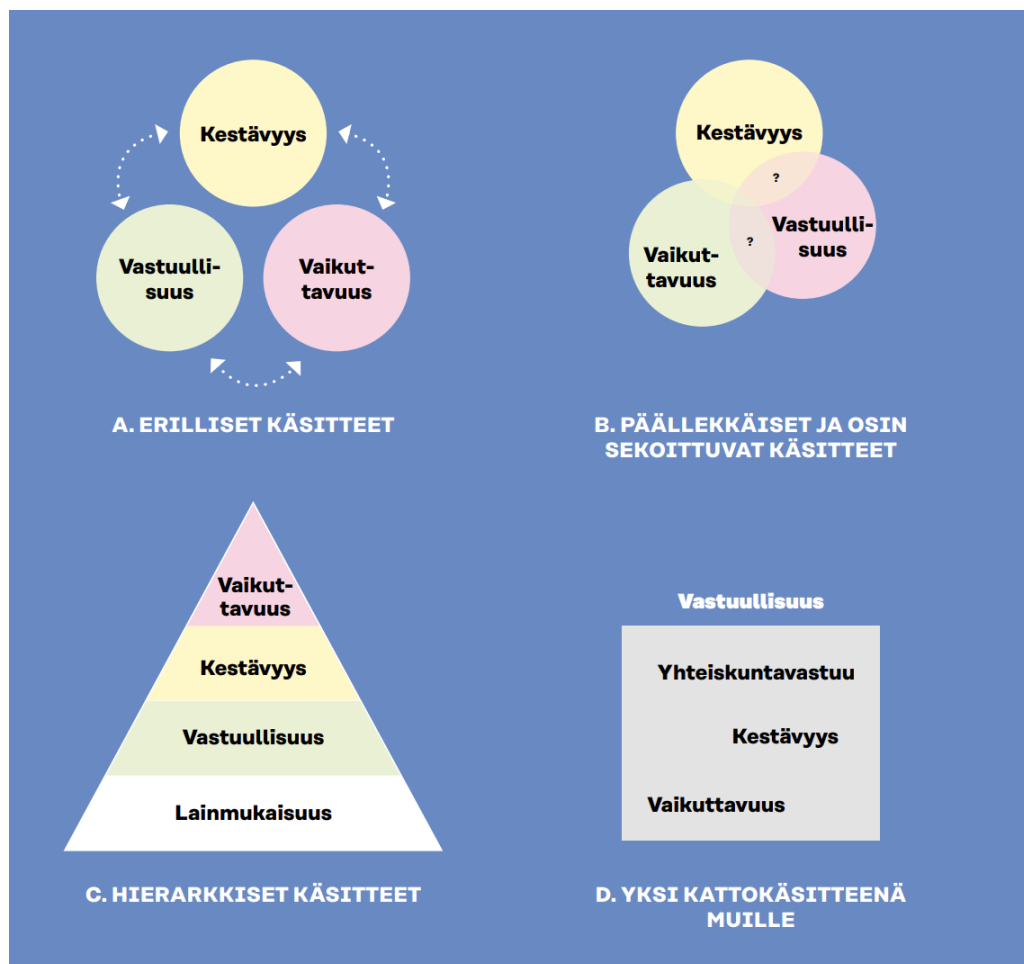
TAKKin kädenjälki voidaan hahmottaa strategian kautta. TAKKin toiminta-ajatuksena on ”tehdä yhdessä osajia tulevaisuuden töihin”. Toimintaa ohjaavat arvot ovat ”luotettava kumppani” sekä ”rohkea edelläkävijä”. TAKKin visiona on olla paras ratkaisemaan asiakkaiden tarpeet laadukkaasti sekä kestävästi. (TAKK, n.d.-a.) TAKKin strategia voidaan liittää ajatukseen, että koulutustoiminta on yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmasta ennen kaikkea kädenjäljen kasvattamista. Opetushallituksen kestävä tulevaisuus -oppaassa (Anttalainen n.d.) todetaan, että on vaikea keksiä yhtään Agenda 2030 -tavoitetta, jonka toteutus ei vaatisi koulutuksen tuomaa osaamista. Koulutuksella on siis keskeinen rooli kestävänsä tulevaisuuden rakentamisessa. Levlinin (n.d.) mukaan kouluilla ja oppilaitoksilla on suuri merkitys erilaisten yhteisöjen ja koko yhteiskunnan arvopohjan rakentajina ja muovaajina.

TAKKin vastuullisuusohjelmassa kestävänsä kehityksen sitominen osaksi koulutuksia on nostettu keskeiseen asemaan. Vastuullisuusohjelmassa kerrotaan, että koulutukset tähtäävät tulevaisuuteen ja valmentavat osajia, joilla on työelämän tuleviin tarpeisiin vastaava ammattitaito. Opiskelijoille annetaan tiedot ja taidot kestävänsä kehityksen edistämiseen, ja he tuovat tämän osaamisen mukanaan työpaikoille. Mittarina tähän toimii ARVO-päättöpalautteen

vaikuttavuusosio sekä ”Sain valmiuksia toimia ammattialallani kestävän kehityksen mukaisesti” -ARVO-kysymys. Työntekijöiden osalta kädenjäljen kasvattamista koskeva vastuullisuusosaaminen on nostettu omaksi kokonaisuudekseen. Kädenjäljen kasvattaminen näkyy myös TAKKin vastuullisuuden ”Tampereen rakentaja ja kumppanuudet” -painopisteessä. TAKK pyrkii vastaamaan Tampereen seudun nopeaan kehitykseen ja valtakunnallisiin osaamistarpeisiin. (TAKK, 2024.)

3.7 Vastuullisuuden, kestävyiden ja vaikuttavuuden yhdistäminen

Hellströmin ja Parkkosen (2022, s. 35–36) mukaan vastuullisuuden, kestävyiden ja vaikuttavuuden välisiä suhteita voidaan kuvata neljällä eri tavalla. Nämä lähestymistavat esitellään kuviossa 11.

Kuvio 11. Eri tapoja nähdä vastuullisuuden, kestävyiden ja vaikuttavuuden käsitteiden välinen yhteys. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 35)

Ensimmäinen tapa (A) on ajatella termien olevan toisistaan erillisiä, sillä ne ovat alun perin syntyneet erilaisten paradigmojen pohjalta, toisistaan erillään. Usein akateemisissa piireissä käsitteiden erillisyyttä korostetaan. Esimerkiksi Bansalin ja Songin (2015, s. 106) näkemyksen mukaan vastuullisuuden ja kestävyiden termejä tulee lähestyä toisistaan erillään. Hellströmin ja Parkkosen (2022, s. 35) mukaan tulee kuitenkin ottaa huomioon, että käytännön toiminnassa käsitteiden vahva erottelu voi johtaa isompaan työkuormaan.

Toinen näkemys (B) on täysin päinvastainen. Tämän näkemyksen mukaan käsitteiden välinen kytkeytyminen on niin syvällistä, ettei termejä voida erottaa toisistaan. Tämä lähestymistapa johtaa helposti käsitteiden viidakkoon ja käytännön elämään soveltaminen voi olla haastavaa. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 35.)

Kolmas tapa (C) on nähdä käsitteet toistensa päälle rakentuvana historiallisena ja hierarkkisena jatkumona. Usein tämä kuvataan pyramidilla, jonka pohja muodostuu lainsäädännöstä. Lainsäädännön päälle muodostuu yhteiskunnan odotusten mukainen vastuullisuus, jonka päälle rakentuu kestävyys, joka täydentää ja syventää vastuullisuutta liitämällä sen osaksi pidemmän tähtäimen yhteiskunnallisia suunnitelmia, kuten Agenda 2030 -tavoitteita. Pyramidin kärki muodostuu vaikuttavuudesta. Käytännön tasolla vastuullisuuden ja kestävyiden tavoitteet limittyvät usein toistensa kanssa. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 35.)

Neljäs tapa (D) hahmottaa käsitteiden välisiä suhteita on yhteisen kattokäsitteen etsiminen. Vastuullisuuden valinta kattokäsitteeksi on perusteltua, sillä toiminta ei voi olla vastuullista, ellei se ole samalla kestävä ja organisaation päämääriin nähden vaikuttavaa. Suomessa esimerkiksi Business Finland, Finn Fund ja valtion vastuullisuusraportointimalli hyödyntävät vastuullisuusviitekehystä. Huomiona on pyrkimys sekä kestävyteen että vaikuttavuuteen. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 35.)

Yhtä kaiken kattavaa tapaa näiden käsitteiden yhdistämiseksi ei todennäköisesti ole olemassa moniulotteisessa ja nopeasti muuttuvassa maailmassa. Sen sijaan tapa, jolla nämä käsitteet liittyvät toisiinsa, vaihtelee todennäköisesti organisaation muodon, tehtävän ja toimintaympäristön sekä valitun arviointi- ja raportointiviitekehyksen mukaan. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 39.)

4 VASTUULLISUUSRAPORTOINTI

Vastuullisuuden lisäksi opinnäytetyön tietoperusta rakentuu vastuullisuusraportoinnin ympärille. Lindroos (2016, s. 9) tiivistää vastuullisuusraportin olevan raportti, jossa organisaatio esittää taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutuksensa sekä tekemänsä toimenpiteet vastuullisuuden edistämiseksi. Raportin tarkoituksena on viestiä organisaation arvoja, toimintatapoja sekä strategian linkittymistä vastuullisuussitoumukseen. Bärlundin ja Sipilän (2023, luku 11) mukaan vastuullisuusraportin tärkeimmäksi tehtäväksi voidaan nostaa lukijan kannalta relevantin tiedon välittäminen ja ymmärryksen lisääminen siitä, miten organisaatio toimii, mitä se tavoittelee ja mitä se on saanut aikaan. Raportin tulee perustua faktoihin, luotettaviin tietoihin ja todellisiin tekoihin.

EU:n kestävyysraportointidirektiivin voimaantulon myötä on laajemmin otettu käyttöön termi kestävyysraportti. Kestävyysraportilla ja vastuullisuusraportilla tarkoitetaan käytännössä samaa asiaa. Corporate Sustainability Reporting Directive on käännetty suomeksi "yritysten kestävyysraportointidirektiiviksi" ja European Sustainability Reporting Standards (ESRS) on käännetty "kestävyysraportointistandardeiksi". Tämän perusteella voidaan olettaa, että erityisesti CSRD-raportointivelvoitteiden piiriin kuuluvat yritykset tulevat todennäköisesti omaksumaan "kestävyysraportti"-termin käytön. Lisäksi voidaan olettaa, että termin käyttö laajenee myös sellaisiin toimijoihin, joita raportointivelvoitteet eivät välittömästi koske. (Kumpulainen & Blomberg, 2024.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään kuitenkin termiä vastuullisuusraportti, sillä termi vastuullisuus nostettiin luvussa 3 opinnäytetyön isoksi kattokäsitteeksi. Tutkijan näkemyksen mukaan olisi ristiriitaista ja lukijan kannalta hämmentävää puhua kestävyysraportista. TAKK on myös vapautettu direktiivin mukaisesta raportointivelvollisuudesta. Koska opinnäytetyön lopussa esiteltävä vastuullisuusraportoinnin mallipohja ei noudattele direktiivin mukaista raportointitapaa, vaikka se perustuu siihen sovelletusti, termin valintaa voidaan pitää perusteltuna.

4.1 Vastuullisuusraportoinnin rooli vastuullisuustyössä

Vastuullisuusraportointi on maailmanlaajuisesti yleistynyt trendi (Kuisma & Temmes, 2011, s. 267). Konsulttiryitys KPMG on julkaissut tutkimuksia vastuullisuusraportoinnista vuodesta 1993 saakka. Uusimmassa, vuonna 2024 julkaistussa, tutkimuksessa todetaan, että vastuullisuusraportointi on vakiintunut käytäntö lähes kaikissa maailman suurimmista yrityksistä, sillä 96 % niistä julkaisee vastuullisuusraportin. Maakohtaisesti tarkasteltuna sadasta suurimmasta yrityksestä keskimäärin 80 % julkaisee vastuullisuusraportin. Suomessa vastuullisuusraportointi on keskimääräistä yleisempää, sillä sadasta suurimmasta yrityksestä 94 % julkaisee vastuullisuusraportin. (KPMG, 2024.)

Vastuullisuusraportointi on perustunut pääosin vapaaehtoisuuteen (Kuisma & Temmes, 2011, s. 268). Lainsäädäntöön perustuvat vaatimukset organisaatioiden vastuullisuusraportoinnille ovat lisääntyneet vasta 2020-luvulle tultaessa (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 16). Kuisman ja Temmesin (2011, s. 267) mukaan vastuullisuusraportoinnin juuret ovat yritysten vapaaehtoisessa ympäristöraportoinnissa, jonka tavoitteena oli ympäristön kannalta vastuullisen toiminnan todentaminen. Ensiaskeleet ympäristöraportoinnissa otettiin Suomessa 1980-luvulla. Ympäristöllinen näkökulma korostui raportoinnissa vielä 1990-luvun läpi, mutta 2000-luvulle tultaessa yritykset alkoivat julkaista vastuullisuusraportteja, joissa vastuullisuutta tarkasteltiin kolmijaon kaikki osa-alueet huomioiden.

Julkisen sektorin organisaatiot eivät ole aikaisemmin raportoineet yhteiskuntavastuustaan yhtä aktiivisesti kuin yritykset. Näiden toimijoiden on oletettu automaattisesti toimivan vastuullisesti, sillä niiden tehtävät on pääsääntöisesti säädetty lakeihin. Valtion vastuullisuusnäkemys mukaan tämä näkökulma ei ole enää nykypäivän toimintaympäristössä riittävä, sillä myös valtion toimijoiden tulee huomioida toimintansa suorat ympäristö- ja yhteiskunnalliset vaikutukset sekä edistää Agenda 2030 -tavoitteiden toteutumista. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 6, 20.)

Suomen valtiokonttori otti vuonna 2022 käyttöön koko valtionhallintoa koskevan vastuullisuusraportointimallin, joka perustuu Agenda 2030 -tavoitteisiin. Raportointimallin on tarkoitus edistää raporttien vertailtavuutta ja mahdollistaa koko valtiontasoisien yhteenvedon muodostamisen. Tavoitteena on tehdä valtion vastuullisuusyhtiötä kansalaisille näkyväksi ja auttaa hahmottamaan entistä parempia tapoja vastata yhteiskuntaan kohdistuviin haasteisiin. (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 20.) Valtiokonttorin vastuullisuusraportoinnissa vastuullisuutta lähestytään organisaation omien negatiivisten vaikutusten, eli jalanjäljen pienentämisen sekä toiminnan kädenjäljen, eli organisaation toiminnan vaikuttavuuden kautta (Purtonen, 2020).

4.1.1 Vastuullisuusraportoinnin hyödyt

Organisaatioilla voi olla useita erilaisia motiiveja vastuullisuusraportin laatimiseen. Vastuullisuusraportoinnin syyt voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan; taloudellisiin, poliittisiin ja viestinnällisiin syihin. (Kuisma & Temmes, 2011, s. 268–269.)

Taloudellisten syiden näkökulmasta vastuullisuusraportointi voidaan nähdä oman sisäisen kehittämisen ja riskienhallinnan työkaluna. Raportoinnin avulla voidaan tehostaa toimintaympäristön seuranta, selkeyttää organisaation kannanottoja sekä tehostaa tiedonkulkua. (Kuisma & Temmes, 2011, s. 268.) Niskalan ym. (2015, luku 4) mukaan vastuullisuusraportti tarjoaa johdolle välineitä vastuullisuuden seurantaan ja viestimiseen antamalla kokonaiskuvan vastuullisuudesta, sen tuloksista sekä kehitystarpeista. Kuritun (2018, s. 178) mukaan organisaation tulisi hyödyntää raportoinnin löydöksiä liiketoiminnan kehittämisessä ja strategisessa suunnittelussa, jotta vastuullisuusraportoinnin kaikki hyödyt voidaan maksimoida. Raportoinnin tehtävänä on edistää vastuullisuuden toteutumista organisaatiossa, joten sen löydökset tulisi integroida osaksi liiketoimintaprosesseja sekä viestintäsuunnitelmaa. Laadukas raportointi ennakoi vastuullisuuteen liittyviä tulevaisuuden riskejä ja mahdollisuuksia pitkällä tähtäimellä.

Vastuullisuusraportoinnin yleistymisen taustalla on myös poliittisia syitä (Kuisma & Temmes, 2011, s. 268–269). Kuten luvussa 3.3 kuvattiin, organisaatioihin kohdistuu yhä enemmän ulkoisia paineita lisätä toiminnan ja sen vaikutusten läpinäkyvyyttä. Kun vastuullisuus on esillä esimerkiksi mediassa tai yhteiskunnallisessa keskustelussa, syntyy painetta tehdä omaa toimintaa näkyväksi. Kuritun ja Rankisen (2023, s. 273) mukaan vastuullisuudesta raportoimatta jättämistä voidaan tulkita organisaation ulkopuolella, ettei vastuullisuuteen liittyvää työtä, tavoitteita, riskienhallintaa ja tulevaisuuden näkymiä pidetä raportoimisen arvoisina.

Kolmanneksi raportointiin kannustavat viestinnälliset syyt. Vastuullisuusraportoinnilla voidaan edistää vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa sekä rakentaa organisaatiolle mainetta vastuullisena toimijana. (Kuisma & Temmes, 2011, s. 268–269.) Vastuullisuusraportointi toimii myös sisäisen viestinnän työkaluna, jonka avulla henkilöstölle voidaan viestiä vastuullisuuden edistymisestä ohjaten heitä toteuttamaan vastuullisuustavoitteita yrityksen painopisteiden mukaisesti. Lisäksi raportti voi käynnistää yrityksen sisäistä keskustelua tuoden uusia näkökulmia, jotka hyödyttävät strategista suunnittelua ja johtamista. (Niskala ym., 2015, luku 4.)

Liappis ym. (2019, s. 227) korostavat, että vastuullisuus työ ja sen painopisteet johtavat raportointia, ei toisin päin. Vastuullisuusraportoinnin hyödyt lähtevät siis liikkeelle johdon vastuullisuuteen liittyvistä näkemyksistä ja tehdyistä strategisista vallinnoista. Mäkelän (2021, s. 80) mukaan yrityksen käytännön vastuullisuustoimet ja niiden raportointi ovat kaksi erillistä asiaa. Yritys voi toiminnassaan noudattaa ja jopa ylittää vastuullisuusohjeita, sääntöjä ja sidosryhmien odotuksia, mutta varsinaiseen vastuullisuusraportointiin ei välttämättä panosteta. Vastuullisuusraportin julkaisemista voidaan itsessään pitää strategisena päätöksenä.

Liappisin ym. (2019, s. 10) mukaan vastuullisuus vaatii viestintää, jotta se voi toteutua täysimääräisesti. Halmeen ja Joutsenvirran (2011, s. 251) mukaan vastuullisuusviestintä mielletään usein vastuullisuusraportoinniksi, mutta viestinnässä on kyse laajemmasta kokonaisuudesta, jossa yritys viestii

vastuullisuudestaan monissa eri kanavissa monin eri tavoin. Viestintä on välttämätöntä organisaation sisällä, jotta vastuullisuus voidaan integroida osaksi yrityksen toimintakulttuuria. Niskala (2015, luku 4.2) lisää, että täysimääräinen sitoutuminen vastuullisuuteen vaatii organisaation johdolta sisäisen viestinnän lisäksi viestintää myös organisaation ulkopuolelle. Vastuullisuusraporttia voidaan pitää yhtenä konkreettisena vastuullisuusviestinnän työvälineenä, jolla voidaan viestiä sekä sisäisesti että ulkoisesti.

Yhteenvedona voidaan todeta, että vastuullisuusraportoinnin sitominen osaksi vastuullisuustyön kokonaisuutta on monesta syystä perustelua. Organisaatiot pystyvät raportoinnin avulla hallitsemaan ja kehittämään omaa toimintaansa yhä vastuullisemmaksi. Raportointi myös vahvistaa viestintää ja vuoropuhelua sidosryhmien kanssa, kun vastuullisuustyöhön tuodaan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Vastuullisuusraportti auttaa myös organisaatiota hankkimaan asiakkaita, työntekijöitä ja sijoittajia, sillä nämä voivat arvioida organisaatiota muista kuin taloudellisista lähtökohdista. (Lindroos, 2016, s. 4.)

4.1.2 Vastuullisuusraportoinnin haasteita ja kritiikkiä

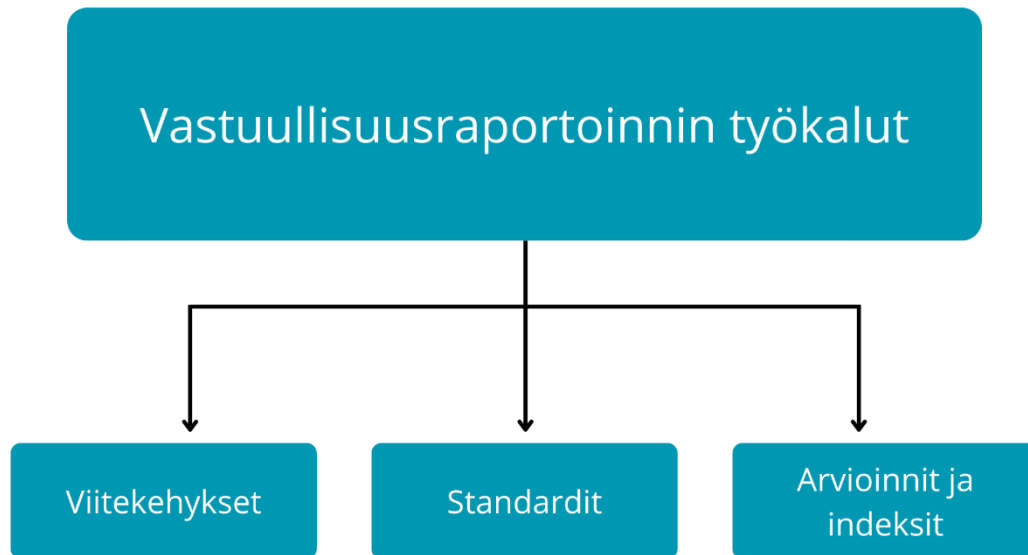
Vastuullisuuden integroitua yhteiskuntaan yhä tiiviimmin monet organisaatiot ovat aidosti muokanneet toimintaansa, jalanjälkeä pienentämisen ja kädenjäljen kasvattamisen kautta, kohti vastuullista sekä kestävästä liiketoimintaa. Ne ovat kehittäneet liiketoimintamalleja, hankintaverkostoja ja valmistusprosesseja vastaamaan kiertotalouden ja kestävästä kehityksen vaatimuksia. Lisäksi nämä toimijat ovat kiinnittäneet yhä enemmän huomiota työntekijöidensä sekä arvoketjussa toimivien henkilöiden fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä yhdenvertaiseen kohteluun. (Isokangas & Vassinen, 2024, s. 19.)

Osa yrityksistä on kuitenkin valinnut pintapuolisemman lähestymistavan. Ne ovat liioitelleet toimintansa kestävyttä ja esittäneet harhaanjohtavia väitteitä kunnianhimoisista ilmastotavoitteistaan ilman selkeitä näyttöjä saavutettujen tulosten tueksi. Tällaista toimintaa kutsutaan viherpesuksi. Yleistä on myös viherpesun vastakohta, eli viherhyssyttely. Tämä tarkoittaa sitä, että

vastuullisuuden kannalta olennaisista asioista ei puhuta. (Isokangas & Vassinen, 2024, s.19.) Vapaaehtoisessa vastuullisuusraportoinnissa organisaatio voi usein itse määrittää raportoinnin laajuuden ja painopistealueet, jolloin lopputulos on muistuttanut usein markkinointimateriaalia, ja vastuullisuus on saattanut näyttäytyä raportissa eri tavalla kuin tosielämässä. (Silvola ym., 2024, luku 4.) Vastuullisuuden kokonaisvaltainen arviointi edellyttää, että raportissa esitetään tasapuolisesti toiminnan myönteiset sekä kielteiset vaikutukset (Kurittu, 2018, s. 60).

Tutkimusten perusteella viherpesua ja viherhyssyttelyä voidaan pitää yleisinä ongelmina. EU:n vuonna 2020 tekemän tutkimuksen mukaan 42 % yritysten esittämistä ympäristöön liittyvistä väittämistä olivat joko liioiteltuja, harhaanjohtavia tai virheellisiä. (Isokangas & Vassinen, 2024, s. 71.) Työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen mukaan jopa 56 % yritysten suomalaisille kuluttajille esittämistä ympäristöväittämistä voidaan pitää epäasiallisia. Useimmiten esitetyt väittämät ovat monitulkintaisia tai asiat oli esitetty yleistämällä ilman tarkempia täsmennyksiä. (Heinonen & Nissilä, 2022, s. 3, 62.) Myös kuluttajat ovat tunnistaneet ilmiön, sillä 86 % EU:n kuluttajista haluaa parempaa tietoa vastuullisuudesta ja kestävydestä (Euroopan komissio, 2022).

Vastuullisuusraportoinnin yleistyessä myös erilaisten raportoinnin työkalujen määrä on kasvanut nopeasti, ja tämä on tehnyt kokonaisuuden ymmärtämisestä monimutkaista (Siew, 2015, s. 181). Lintusen ja Järvisen (2025) mukaan 2020-lukua voidaankin kutsua erilaisten lyhenteiden ja kirjanyhdistelmien vuosikymmeneksi. Kuviossa 12 esitellään, miten vastuullisuusraportoinnin työkalut voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan: viitekehyksiin, standardeihin sekä arviointeihin ja indekseihin. (Siew, 2015, s. 181.)

Kuvio 12. Vastuullisuusraportoinnin työkalut (Mukaiillen Siew, 2015, s.181)

Raportointiviitekehykset tarkoittavat periaatteita, aloitteita tai ohjeita, jotka auttavat yrityksiä hahmottamaan miten vastuullisuusraportointia tulee suorittaa. Standardit ovat samankaltaisia viitekehysten kanssa, mutta ne ovat muodollisempia, sillä ne määrittelevät tarkemmin vaatimukset ja ominaisuudet toiminnan vastuullisuuden varmentamiseksi. (Siew, 2015, s. 181–182.) Mustosen (2025) mukaan viitekehysiä, kuten koulutuksen kentällä yleisesti käytettyä Agenda 2030 -ohjelmaa, kannattaa hyödyntää strategisen suunnittelun työkaluna. Raportoinnin luotettavuuden ja vaikutusten kriittisen tarkastelun kannalta standardi on kuitenkin parempi työkalu. Luokitukset ja indeksit ovat kolmansien osapuolten arvioita yritysten kestävyys- tai ESG-suorituskyvystä (Siew, 2015, s. 181–182).

Vaikka vastuullisuusraportoinnissa on käytössä erilaisia standardeja, jotka määrittelevät miten vastuullisuudesta raportoidaan, ainoastaan kaikkein suurimmat yritykset ovat noudattaneet niitä täysimääräisesti. Varsinkin vapaaehtoisesti raportoivien keskisuurten yritysten käytännöt ovat olleet vaihtelevia. (Isokangas & Vassinen, 2024, s. 173.) Viitekehysten ja standardien noudattamista ei myöskään valvota, eikä virheellisestä raportoinnista seuraa sanktioita (Hellström & Parkkonen, 2018, s. 16). Erilaisten vastuullisuusraportoinnin

työkalujen käyttö hankaloittaa myös raporttien välistä vertailtavuutta (KPMG 2022, s. 23).

Nämä vastuullisuusraportointiin liittyvät haasteet on tunnistettu laajasti ja EU-sääntelyn myötä vastuullisuusraportointia yhdenmukaistetaan ja sille asetetaan vähimmäisvaatimuksia (Niskala 2020; Silvola ym., 2024, luku 4). Tärkeimpänä vastuullisuusraportointiin vaikuttavana yksittäisenä säännöksenä voidaan pitää EU:n CSRD-direktiivin. Direktiivin vaikutuksia vastuullisuusraportointiin tarkastellaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

4.2 CSRD-direktiivi

CSRD-direktiivi on EU-sääntelyyn perustuva lakisääteinen velvollisuus suurille yrityksille, pörssinoteeratuille pienille ja keskisuurille sekä suurten konsernien emoyhtiöille julkaista kestävyysraportti osana toimintakertomusta. Direktiivin tärkein tavoite on ohjata sijoittajien rahaa taksonomian mukaisesti toimiviin vihreisiin ja vastuullisiin yrityksiin. (Mustonen, 2025; Niskala & Palmuaro, 2023, s. 32.) Kestävyysraportointidirektiivi laajentaa taksonomian raportointivelvollisuuden kaikkiin direktiivin piiriin kuuluviin yrityksiin (Niskala & Palmuaro, 2023, s. 26).

CSRD muuttaa kestävyysraportoinnin vuodesta 2025 alkaen pakolliseksi kaikille yrityksille, jotka täyttävät kaksi kolmesta mainituista kriteereistä: työntekijöiden määrä yli 250, liikevaihto yli 40 miljoonaa, tase yli 20 miljoonaa euroa (Silvola ym., 2024, luku 1.1.1). Raportointivelvollisuus tulee koskemaan suoraan noin 50 000 yritystä Euroopan laajuisesti (KPMG, 2024; Niskala & Palmuaro, 2023, s. 14). Suomessa raportointiuudistus tulee koskemaan lähes 1 300 yritystä, joista vain noin 10 % on listautuneita yrityksiä. Useimmat raportointivelvollisuuden piiriin tulevat eivät ole aikaisemmin toteuttaneet vastuullisuusraportointia. (Silvola ym., 2024, luku 2.)

Parlamentin ja neuvoston direktiivit eivät ole suoraan sovellettavia oikeusnormeja, kun tarkastellaan EU:n säädöshierarkiaa. Direktiivit pannaan täytäntöön

kansallisesti säätämällä direktiivin säännösten eli artiklojen mukainen laki. CSRD-direktiivin säännösten sisältö on sisällytetty Suomessa pääosin seuraaviin lakeihin: Kirjanpitolaki (1336/1997), tilintarkastuslaki (1141/2015), osakeyhtiölaki (624/2006) ja osuuskuntalaki (421/2013). (Silvola ym., 2024, luku 3.2.1.)

TAKK on toimintamuodoltaan säätiö (TAKK, n.d.-b). Säätiöt voivat harjoittaa vain toimintamuotoihinsa välittömästi liittyvää liiketoimintaa sekä säännöissä määrättyä muuta liiketoimintaa toiminnan rahoittamiseen ja ne ovat kirjanpitovelvollisia (Kirjanpitolaki, luku 1, § 1; Säätiölaki, luku 1, § 7). Säätiöt eivät kuitenkaan kuulu kestävyysraportointivelvollisuuden piiriin. Kestävyysraportointia koskevaa lainsäädäntöä ei sovelleta myöskään lakisäädteistä koulutusta järjestäviin yhteisöihin, joiden toiminnan tarkoituksena ei ole voiton tavoittelu (Kirjanpitolaki, luku 7, § 1). Kaikki ammatillisen koulutuksen toimijat on rajattu raportointivelvollisuuden ulkopuolelle Suomen lainsäädännössä, vaikka toimintamuotona olisi osakeyhtiö.

Yritykset vaikuttavat ympäristöön ja yhteiskuntaan paitsi omalla toiminnallaan myös arvoketjunsä kautta. Vaikka CSRD-direktiivin määräykset koskevat Suomessa suoraan vain melko rajattua määrää yrityksiä, vaikutukset heijastuvat hankinta- ja arvoketjujen kautta huomattavasti suurempaan joukkoon yrityksiä. (Isokangas & Vassinen, 2024, s. 174–175.) Varautumalla raportoinnin vaatimukseen organisaatiot voivat varmistaa myös kilpailukyvyn, maineen ja rahoituksen saatavuuden (Immonen & Kesämaa, 2025a). Niemen (2024) mukaan valveutuneissa, raportointivelvollisuuden ulkopuolelle jäävissä, organisaatioissa tulisi nähdä CSRD-direktiivi mahdollisuutena rasisitteen sijasta. Organisaatiot, joissa vastuullisuustyön tulokset ovat osoitettavissa, voivat hyötyä CSRD-direktiivin luomasta standardisoinnista.

4.2.1 ESRS-standardi

Kestävyysraportointidirektiiviä täydentää komission delegoima asetus (EU) 2023/2772, eli ESRS-kestävyysraportointistandardit. CSRD-direktiivi asettaa

raportointivelvoitteet ja kehykset raportoinnille, joiden toteuttamista ESRS-standardit käytännön tasolla ohjaavat. (Niskala & Palmuaro, 2023, s. 42.) Direktiivin raportointivelvollisuuden piirissä olevien yritysten on raportoitava kestävydestään ESRS-standardien mukaan. Standardit on laatinut Euroopan tilinpäätösraportoinnin neuvoo-antava ryhmä EFRAG. Standardit ohjaavat yrityksiä esittämään kestävyteen liittyvät vaikutukset, riskit ja mahdollisuudet yhtenäisellä tavalla. (Silvola ym., 2024, luku 1.)

Vastuullisuusraportointi siirtyy ESRS-standardin asteittaisen käyttöönoton vapaaehtoisista viitekehyksistä kohti määrämuotoisempaa ja lakisääteistä raportointia (Niskala & Palmuaro, 2023, s. 14). ESRS-raportoinnin keskeinen ero aikaisempaan vastuullisuusraportointiin on, että raportoinnin painopisteet eivät ole yrityksen vapaasti valittavissa. Yritys ei voi raportoida vain niitä tietoja, jotka ovat helposti selvitettävissä. Kaikki olennaiset tiedot on raportoitava siitä riippumatta, ovatko ne yrityksen näkökulmasta myönteisiä tai negatiivisia. (Silvola ym., 2024, luku 3.)

ESRS-standardin noudattaminen edellyttää yritykseltä läpinäkyvyyttä, järjestelmällistä tiedonkeruuta, selkeitä prosesseja, vastuiden määrittelyä ja valvontaa. Yrityksen johdolta ja hallitukselta vaaditaan aikaisempaa vahvempaa sitoutumista raportointiin, sillä he ovat viime kädessä vastuussa ulkoisesti raportoitavista tiedoista. (Silvola ym., 2024, luku 8.)

4.2.2 VSME, vapaaehtoinen standardi pk-yrityksille

VSME-standardi (Voluntary reporting standard for SMEs) on osa EU:n tavoitetta yhtenäistää raportointia ja mukauttaa raportointivaatimuksia eri kokoisten yritysten tarpeisiin (Sihvonen, 2025). Vapaaehtoisuuteen perustuva VSME-standardi on suunnattu kaikille mikro- ja pk-yrityksille ja sen on tarkoitus tukea yrityksiä neljällä eri tavalla (EFRAG, 2024, s. 4).

Ensimmäiseksi standardi auttaa tarjoamaan tietoja, jotka auttavat tyydyttämään raportointivelvollisen yrityksen tietotarpeet toimittajilta (Mustonen 2025).

Raportointivelvollinen yritys voi vaatia yhdenmukaista raportointia myös alihankkijayrityksiltään (Aspholm, 2023). Tämä tarkoittaa, että arvoketjussa tuotteita ja palveluita myyvien yritysten on kyettävä tuottamaan direktiivien standardit täyttävää dataa omasta toiminnastaan (Isokangas & Vassinen, 2024, s. 174–175). Osuuspankin suuryritystutkimuksen (2024, s. 5) mukaan 56 % vastanneista suuryrityksistä on joutunut vaihtamaan alihankkijoita tai toimittajia vastuullisuusvelvoitteiden takia.

Toiseksi standardi auttaa tyydyttämään pankkien ja sijoittajien tiedontarpeita ja siten auttaa rahoituksen saamisessa. Tämä kytkeytyy EU:n taksonomiaan olennaisesti, sillä rahaa halutaan ohjata kestävään liiketoimintaan. Kolmanneksi standardin avulla pyritään parantamaan kestävyyskysymysten hallintaa, joka tukee kilpailukykyistä kasvua ja parantaa kestävyyskykyä lyhyellä, keskipitkällä sekä pitkällä aikavälillä. Neljänneksi standardin avulla yritykset voivat edistää kestävämpää ja osallistavampaa taloutta. (Mustonen, 2025.)

VSME-standardia käytettäessä yritys voi valita raportoitavaksi ne tiedot, jotka ovat sen liiketoiminnan kannalta oleellisimpia. VSME-standardin sisältö koostuu kahdesta moduulista. (Immonen & Kesämaa, 2025.) Perusmoduuli (basic module) edustaa raportoinnin vähimmäisvaatimuksia. Siinä raportoidaan yleistietoja yrityksestä ja sen vastuullisuuskäytännöistä sekä keskeisiä lukuja liittyen energiankulutukseen, henkilöstöön ja hallintoon. Laajennettu moduuli (comprehensive module) on vapaaehtoinen ja suunniteltu enemmän sijoittajia, rahoittajia ja muita sidosryhmiä silmällä pitäen. Se sisältää kattavampia tietoja henkilöstöstä ja hallinnosta sekä syventävää dataa ilmastonmuutokseen varautumisesta ja ESG-teemojen suunnitelmallisesta huomioinnista. (Sihvonen, 2025.)

Näistä kahdesta moduulista yritys voi valita tarpeisiinsa sopivat. Vapaaehtoisen raportoinnin pakollinen osa on ainoastaan perusmoduuli, jossa annetaan tiedot pääasiassa yrityksen omasta työvoimasta ja ympäristöasioista. Raportoinnin laajuus on huomattavasti suppeampi kuin ESRS-standardin. (Sihvonen, 2025.)

Niemi (2025) kritisoi blogissaan VSME-standardia siitä, että se ei huomioi pk-yritysten arkea ja sidosryhmien tarpeita, jolloin se voi pahimmassa tapauksessa olla epäkäytännöllinen työkalu. VSME-standardi painottuu laajoihin tietopisteisiin, jotka eivät välttämättä tue tosielämän vastuullisuustyötä. Esimerkiksi sosiaalisen vastuun osio keskittyy pääosin sukupuolijakaumaan ja tasa-arvokysymyksiin. Nämä teemat ovat tärkeitä, mutta eivät tavoita sosiaalisen vastuun kaikkia ulottuvuuksia, joihin voidaan lukea muun muassa henkilöstön hyvinvoinnin tukeminen, työterveys, osaamisen kehittäminen, työaikajärjestelyt, joustavuus. VSME:tä kannattaa lähestyä yhtenä työkaluna, mutta sillä ei tule korvata strategiaan sidottua vastuullisuustyötä ja sen raportointia.

4.3 Vastuullisuusraportoinnin toteutus

Vastuullisuusraportoinnin hyödyt on laajasti tunnistettu ja niistä puhutaan mielellään. On kuitenkin tärkeää tunnistaa, että hyötyjä ei voida saavuttaa, mikäli vastuullisuusraportti on laadittu huonosti. (Kurittu, 2018, s. 7.) Vastuullisuusraportin laatiminen vaatii raportoivalta organisaatiolta kurinalaisuutta ja luovuutta, sillä kyseessä on julkinen asiakirja, jonka tulee sisältää huolellisesti tarkistettua laadullista ja määrällistä tietoa (Gbangola & Lawler, 2020, luku 6). Vastuullisuusraportointi on monivaiheinen, jatkuva prosessi, joka on keskeinen osa yrityksen vastuullisuusjohtamista. Raportoinnin aloittaminen edellyttää ensin pohdintaa siitä, mitä vastuullisuus tarkoittaa yritykselle. Raportin laatiminen vaatii päätöksiä esimerkiksi kohderyhmistä, keskeisistä vastuullisuusteemoista, raportin muodosta, raportointitavasta, julkaisuväleistä ja tarkastelujaksosta. Lisäksi on tärkeää määritellä, ketkä osallistuvat raportin laatimiseen ja päätöksentekoon sekä kenen näkökulma raportissa korostuu. (Mäkelä, 2021.)

Kuritun (2018, s. 14) mukaan vastuullisuusraportointi noudattaa prosessina samankaltaisia vaiheita kuin mikä tahansa projekti. Aluksi on tärkeää laatia huolellinen suunnitelma, joka määrittelee työn sisällön, vastuunjaon sekä aikataulun. Lopuksi arvioidaan saavutettu tulos, tarkastetaan sen laatu ja tunnustetaan mahdolliset kehityskohteet. Seuraavana vuonna prosessi aloitetaan

uudestaan. Vastuullisuusraportin toteutusprosessia havainnollistetaan kuviossa 13.

Kuvio 13. Vastuullisuusraportoinnin toteutusprosessi (mukaillen Niskala ym., 2015, luku 4.2)

Vastuullisuusraportoinnin toteutusprosessi voidaan jakaa viiteen osaan; raportin tavoitteiden määrittelyyn, raportin suunnitteluun, raportin laadintaan, raportin julkaisemiseen sekä palautteen keräämiseen ja analysointiin Niskalan ym. (2015, luku 4.2.). Seuraavissa alaluvuissa prosessin eri vaiheet avataan tarkemmin.

4.3.1 Vastuullisuusraportin tavoitteiden määrittely

Vastuullisuusraportointi aloitetaan raportin tavoitteiden määrittelyllä. Tavoitteiden määrittely antaa yritykselle kuvan siitä, kuinka laajamittaisesta työstä raportin laadinnassa on kyse. Samalla yritys tekee päätöksen siitä, kuinka paljon resursseja se on valmis panostamaan raportoinnin toteutukseen. On oleellista pohtia, käytetäänkö raportin laadinnassa raportointiviitekehystä tai standardia. (Niskala ym., 2015, luku 4.2.) Raportoinnin luonne, muoto ja laajuus vaihtelevat yrityksen koon ja toimialan mukaan. Suuryritykset hyötyvät usein laajasta ja määrämuotoisesta raportoinnista, kun taas pienemmät organisaatiot voivat hyötyä tiiviistä ja kevyestä raportoinnista. Olennaiseen keskittyvä, lyhyt vastuullisuusraportti voi olla usein arvokkaampi kuin laaja, mutta epäolennainen kokonaisuus. (Tynkkynen & Berniger, 2017, luku 7.)

Organisaation on tunnistettava sidosryhmänsä varhaisessa vaiheessa, sillä vastuullisuusraportoinnissa erilaisia sidosryhmiä on runsaasti ja niiden joukosta on tunnistettava kaikista tärkeimmät (Silvola ym., 2024, luku 8). Raportoinnin tavoitteiden määrittelyssä organisaatio ottaa kantaa esimerkiksi siihen, ketkä ovat raportin kohderyhmiä sekä osallistetaanko sidosryhmiä

raportointiprosessiin ja miten paljon. (Niskala ym., 2015, luku 4.2.) Sidosryhmien tunnistaminen on edellytys prosessin seuraavalle vaiheelle, eli olennaisien vastuullisuusteemojen tunnistamiselle. (Silvola ym., 2024, luku 8.) Myös Kuritun (2018, s. 154) mukaan kohderyhmän määrittelemättä jättäminen johtaa todennäköisesti epäolennaiseen sisältöön, joka ei palvele ketään.

Olennaisuusanalyysin tulos määrittää raportoitavat vastuullisuusteemat. Olennaisuuden periaatteen nojalla raportoinnissa saadaan jättää huomiotta asiat, joiden ei katsota olevan kokonaiskuvan ymmärtämisen kannalta merkittäviä. Olennaisuusarvioinnissa tunnistetaan yrityksen ekologiset, sosiaaliset ja taloudelliset riskit ja vaikutukset yhteiskuntaan ja arvioidaan, mitkä näistä ovat olennaisia eli kaikkein tärkeimpiä. Raportin sisältö ja rakenne on tärkeää suunnitella olennaisien asioiden ympärille. Mikäli kaikista oleellisimpia asioita ei hahmota helposti, voidaan raporttia pitää viestinnällisestä näkökulmasta epäonnistuneena. (Kurittu, 2018, s. 18.) Viime vuosina olennaisuuden periaate on noussut keskeiseksi periaatteeksi myös vastuullisuusraportoinnin standardeissa (Mäkelä, 2021, s. 84). CSDR:n mukaisen raportoinnin yhteydessä puhutaan kaksoisolennaisuusanalyysistä (double materiality assessment), jossa tarkastellaan yrityksen vastuullisuustoimien vaikutuksia kahdesta näkökulmasta; vastuullisuustoimien taloudellinen merkitys (taloudellinen olennaisuus) sekä niiden vaikutus ihmisiin ja ympäristöön (vaikutusten olennaisuus). Kaksoisolennaisuusanalyysi auttaa yritystä ymmärtämään sidosryhmille tärkeät asiat sekä kehittämään toimintaansa kohti pienempää jalanjälkeä ja suurempaa kädenjälkeä. (Niemi, 2023.)

Vastuullisuusraportin ei pitäisi olla pelkkä tilinpäätösmäinen katsaus menneeseen, vaan myös ennakkointia tulevaisuuteen. Mitä tavoitteita keskeisiin teemoihin liittyy ja miten ne suunnitellaan saavutettavan? (Kurittu, 2020.)

4.3.2 Raportoinnin suunnitteluvaihe

Suunnitteluvaiheessa organisaatiossa määritellään, miten raportointi toteutetaan käytännössä (Silvola ym., 2024, luku 8.3). Suunnittelussa tulee ottaa

huomioon vastuullisuusraportoinnin laadinnan aikataulu ja resurssit. Konkreettinen projektisuunnitelma auttaa määrittelemään vastuut raportin laadinnasta sekä tietojen keruun organisoinnista ja aikataulusta. (Niskala ym., 2015, luku 4.2.)

Yhtenäistä toimintamallia ei ole, vaan jokainen organisaatio kehittää toimintatavat, jotka sopivat sen olemassa oleviin resursseihin ja osaamiseen. Perinteisesti vastuullisuusraportointi on ollut usein viestintä- tai vastuullisuusosaston vastuulla, mutta yhä useammin tehtäviä siirretään talousjohtajan alaisuuteen. Tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä – keskeistä on löytää toimiva ja laadukas toimintamalli. (Silvola ym., 2024, luku 8.3.)

Raportoinnin suunnittelussa on keskeistä kehittää johdon ja henkilöstön osaamista, jotta jokainen hahmottaa raportointiprosessin kokonaisuuden sekä oman roolinsa siinä (Silvola ym., 2024, luku 8.3). Yhteinen sisältösuunnitelman läpikäynti auttaa ymmärtämään, mistä osista raportti rakentuu, mitä sillä tavoitellaan ja mikä on kunkin osallistujan rooli prosessissa. Hyvin suunniteltu lähestymistapa ehkäisee myös erimielisyyksiä siitä, mitä tietoja raporttiin tulisi sisällyttää. (Kurittu, 2018, s. 16.)

4.3.3 Vastuullisuusraportin laadinta

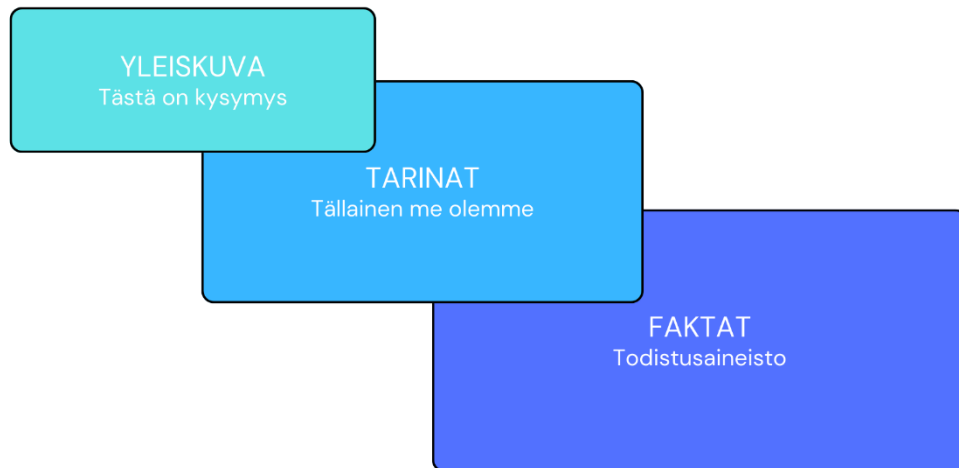
Raportin laadintavaiheessa tarvittava tieto kerätään ja muokataan esitettävään muotoon (Niskala ym., 2015, luku 4.2). Vastuullisuusraportin rakenne ja sisältö ovat aina hyvin yritys- ja toimialakohtaisia, ja ne kuvastavat aina oman aikansa odotuksia ja haasteita (Liappis ym., 2019, s. 226). Vastuullisuusraportoinnille ei ole yhtä ainoa oikeaa tapaa, vaan jokainen yritys voi muokata raportin omien strategisten päämääriensä ja mittareidensa mukaiseksi (Valtiokonttori, 2024).

Kurittun (2018, s. 8, 154) mukaan vastuullisuusraportoinnissa painopiste on usein teknisessä toteutuksessa eli siinä, että noudatetaan ohjeistuksia, seurataan periaatteita, täytetään määräyksiä, edetään järjestelmällisesti ja

varmistetaan asetetut vaatimukset. Tämä on äärimmäisen tärkeää, mutta näiden mekaanisten prosessien ohella raportoinnissa on yhtä keskeistä panostaa viestintään. Hyvä viestintä vastuullisuusraportoinnissa muodostuu lukemattomista palasista. Jotta vastuullisuusraportin voidaan katsoa onnistuvan tavoitteessaan, eli oleellisen tiedon välittämisessä organisaation vastuullisuudesta ja lukijan ymmärryksen lisäämisessä, sille tulee asettaa kolme kriteeriä: kirkaat ydinviestit, helppolukuisuus ja luotettavat tiedot.

Kirkaat ydinviestit tarkoittavat, että oleellisin tieto löytyy raportista vaivattomasti. Ennen raportin laadintaa, on tärkeää ymmärtää ja kirkaistaa raportointiin osallistuville tärkeimmät tavoitteet sekä ydinviestit. Mikäli raporttia lähdetään rakentamaan ilman näkemystä tärkeimmistä viesteistä, jotka raportin pitäisi välittää lukijalle, lopputuloksesta saattaa muodostua sekava kokonaisuus. (Kurittu, 2018, s. 155.)

Kirkaat ydinviestit pääsevät parhaiten esille, kun vastuullisuusraportilla on selkeä rakenne. Siksi rakenteen suunnittelu kannattaa aloittaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. (Kurittu, 2018, s. 157.) Cohen (2017, s. 79) korostaa, että vastuullisuusraportin rakenteen tulee olla yksinkertainen ja siihen on useita hyviä vaihtoehtoja. Valtiokonttorin kestävyysraportointiohjeen (2024) mukaan rakenteen valintaan vaikuttavat muun muassa organisaation toiminta, kestävyystyön painopisteet ja organisaatorakenne. Kaikille organisaatioille sopivaa vastuullisuusraportin rakennetta on tämän vuoksi mahdotonta määrittellä tarkasti. Raportin varsinainen rakenne, otsikot ja esitysjärjestys ovat organisaation itsensä harkittavissa ja sovellettavissa. Raportin rakenteen suunnittelua voidaan Kuisman ja Temmesin (2011, s. 272) mukaan jäsentää jakamalla raportin sisältö kolmeen osaan: yleiskuvaan, tarinoihin ja faktoihin (kuviokuva 14).

Kuvio 14. Vastuullisuusraportoinnin perusviestit (mukailien Kuisma & Temmes, 2011, s. 272)

Kaikki raporttien lukijat haluavat saada nopeasti yleiskuvan siitä, millaisia vastuullisuustoimia yritys harjoittaa ja miksi. Raportin viestinnällinen haaste on antaa yleiskuva vastuuasioista riittävän tiivisti, mutta kertoa ja perustella samalla, mistä asioista raportoidaan myöhemmin tarkemmin. (Kuisma & Temmes, 2011, s. 272.) Gbangolan ja Lawlerin, (2020, luku 6) mukaan tämä voidaan ratkaista jakamalla yleiskuva "tietoa raportista" osioon, jota täydennetään "avainteemat" osiolla. "Tietoa raportista" osiossa on tarkoitus kertoa, miksi raportti on nimetty tai teemoitettu tietyllä tavalla. "Avainteemat" osio syventää liiketoimintamallin käsittelyä, joka mahdollisesti aloitettiin aikaisemmin. Osiossa organisaatio esittelee tuotteet tai palvelut, strategiset työkalut ja arvot. Tarkoituksena on tiivistää vastuullisuuteen liittyvät toimenpiteet helposti ymmärrettävään muotoon.

Yleiskuvasta lukijan tulisi hahmottaa raportoitujen asioiden merkitys sekä ymmärtää mitä organisaatio tekee ja miksi, mitkä vastuullisuuskysymykset ovat oleellisia ja mitkä ovat vastuullisuuden näkökulmasta tärkeimmät riskit ja mahdollisuudet. Yleiskuvan tehtävä on auttaa lukijaa suunnistamaan raportoinnin kokonaisuudessa ja löytämään etsimänsä asiat. (Kuisma & Temmes, 2011, s. 272.)

Tarinoista välittyy yrityksen oma tulkinta siitä, millä tavalla ja millaisessa maailmassa se toimii. Yrityksen perustarina on kannanotto sen olemassaoloon. Se kertoo mitä hyötyä yrityksen tuotteista, palveluista tai toiminnasta on yhteiskunnalle. Samalla se on myös kannanotto vastuullisuuden olennaisuuteen. Yritys perustelee, miksi se julkaisee tietyt faktat ja jättää julkaisematta toisia, vähemmän olennaisia. (Kuisma & Temmes, 2011, s. 272.) Tarinoiden kertominen ja toiminnan tulosten osoittaminen edellyttävät järjestelmällistä mittaamista ja tarkkaa dataa esitettyjen väitteiden taustalle (Kurittu & Rankinen, 2023, s. 272).

Vastuullisuusraportin teksteihin saadaan konkreettisuutta, ymmärrettävyyttä ja uskottavuutta käytännön esimerkeillä yrityksen toiminnasta (Kuisma & Temmes, 2011, s. 272). Vastuullisuusraporttiin kannattaa sisällyttää esimerkkitaupauksia konkreettisesta tekemisestä ja tarinoita yrityksen toiminnasta ja ihmisistä (Liappis ym., 2019, s. 227). Tapausesimerkkien avulla voidaan havainnollistaa raportin lukijalle, miksi jokin vastuullisuustyön osa-alue on edistynyt, miksi edistyminen on mahdollisesti pysähtynyt tai millaiset tekijät kehitykseen vaikuttavat (Valtiokonttori, 2024, luku 3.3). Case-esimerkkejä valittaessa on kuitenkin tärkeää noudattaa harkintaa, jotta ne ovat yhteneväisiä olennaisten teemojen kanssa. Muutoin raportti voi helposti paisua ja epäolennaiset tarinat aiheuttavat lukijassa hämmennystä siitä, miten sisältö liittyy kokonaisuuteen ja mitkä seikat ovat aidosti merkityksellisiä. (Kurittu, 2018, s. 18.)

Vastuullisuusraportoinnissa, kuten myös muussa vastuullisuusviestinnässä, tavoitellaan kattavaa ja tasapainoista kuvaa yrityksen vastuullisuustyöstä. Tasapainoisuus viittaa rehelliseen ja avoimeen viestintään, jossa tuodaan esiin sekä onnistumiset että epäonnistumiset. (Liappis ym., 2019, s. 226.) Myös Kuritun & Rankisen (2023, s. 272) mukaan aidot tarinat epäonnistumisista voivat olla julistuksia uskottavampia ja vaikuttavampia keinoja viestiä vastuullisuustyöstä.

Faktojen raportointi on kaiken vastuullisuusraportoinnin perusta (Kuisma & Temmes, 2011, s. 274; Kurittu & Rankinen, 2023, s. 278). Faktojen kerääminen on myös usein raportoinnin työläin vaihe (Cohen, 2017, s. 80). Ohjeita ja

suosituksia tiedonkeruun laajuudesta ja raportoitavista tunnusluvuista löytyy vastuullisuusraportoinnin viitekehyksistä ja standardeista (Kuisma & Temmes, 2011, s. 274). Vapaaehtoista vastuullisuusraportointia tekevät organisaatiot voivat muodostaa erilaisten raportointisuositusten, -standardien ja -viitekehysten pohjalta oman toiminnan kannalta oleellimmän yhdistelmän erilaisia indikaattoreita, joista raportoidaan (Lindroos, 2016, s. 13). Yksi vastuullisuusraportoinnin ikuisuushaasteista on erilaisten vaikutusten, erityisesti sosiaalisten ja ympäristöllisten, mittaamisen monimutkaisuus (Mäkelä, 2021, s. 84).

Taloudelliset mittarit sivuutetaan usein vastuullisuusraportoinnissa, sillä organisaatioissa ajatellaan usein, että erillinen taloudellinen raportointi on riittävää. (Kuisma & Temmes, 2011, s. 275). Kuten luvussa 3.2.1 todettiin taloudellista vastuuta ja hyvää hallintoa on hyvä lähestyä kokonaisuutena.

Ympäristövastuullisuuden mittarit vaihtelevat toimialoittain, mutta keskeisiä raportoitavia teemoja ovat raaka-aineiden ja energian käyttö ja erilaiset päästöt (Kuisma & Temmes, 2011, s. 274–275). Organisaation omien ilmastopäästöjen kartoitus ja vähentäminen ovat keskeisiä ympäristövastuutyön osa-alueita. Mikäli organisaatiolla ei ole tarkkaa tietoa päästöistä, on vaarana, että resurssit kohdistetaan epäolennaisiin asioihin. Hiilijalanjälkilaskennan avulla voidaan arvioida toimenpiteiden vaikuttavuutta ja seurata samalla asetettujen tavoitteiden toteutumista. Hiilijalanjälkilaskennassa käytetään erilaisia standardeja, joista keskeisimpiä on GHG (Green House Gas Protocol – Corporate Value Chain Accounting and Reporting Standard). GHG-standardissa päästöt jaotellaan kolmeen eri luokkaan. Näistä luokista puhutaan yleisesti englanninkielisesti scopeina. Scope 1 -luokkaan luetaan kaikki yrityksen suorat kasvihuonekaasupäästöt. Scope 2 -luokkaan luetaan ostetun sähkön, höyryn tai lämmön kuluttamisesta peräisin olevat kasvihuonekaasupäästöt. Scope 3 -luokkaan luetaan muut epäsuorat kasvihuonekaasupäästöt. Scope 3 -luokka jakautuu vielä 15:een eri kategoriaan, joita ovat muun muassa hankinnat, liikematkustaminen sekä jätteet. (Kuiri, 2022.)

Sosiaalisen vastuullisuuden mittarit arvioivat toiminnan vaikutuksia ihmisiin organisaation sisällä ja sen sidosryhmiin. Organisaation sisäistä toimintaa

tarkastellaan usein henkilöstöraportoinnin avulla, joka kuvaa perustiedot organisaation omasta henkilöstöstä ja työhyvinvoinnista. (Kuisma & Temmes, 2011, s. 275.)

Määrälliset luvut ja laadulliset tarinat tukevat toisiaan, joten niitä molempia on syytä hyödyntää vastuullisuusraportissa (Liappis ym., 2019, s. 227). Rakenteen suunnittelussa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten numeeriset tiedot, taulukot ja kaaviot sijoitetaan. Jotkin osiot, kuten ympäristötiedot, voivat sisältää runsaasti määrällistä dataa. Samaan aikaan muissa osioissa vastaavaa dataa saattaa olla vähän tai ei ollenkaan. Eri osioiden välinen epätasapaino häiritsee raportin rytmiä ja vääristää osioiden painoarvoa. Määrällinen tieto koetaan usein oletusarvoisesti laadullista kuvausta merkittävämmäksi, vaikka näin ei todellisuudessa ole. Raporttiin valitun taulukon osalta onkin syytä arvioida, sijoitetaanko se keskeisesti, leipätekstin joukkoon vai kerätäänkö kaikki tiedot taulukkomuodossa raportin liitteeseen tai loppuun. (Kurittu, 2018, s. 157.)

Raportin suunnitteluun sisältyy useita, teknisiin ominaisuuksiin liittyviä päätöksiä, jotka määrittävät raportin lopullisen muodon ja ilmeen. Päätettäviä seikkoja ovat esimerkiksi laaditaanko raportti PDF-muodossa vai verkkosivustona, valitaanko vaaka- vai pystytaitto, kuinka laaja sivumäärä on, mitä värejä käytetään, tavoitellaanko ilmavaa asettelua vai tiivistä sisältöä, sekä millaisia kuvia hyödynnetään. On suositeltavaa tehdä nämä valinnat huolellisesti ja hyvissä ajoin ennen raportin toteutusta. (Kurittu, 2018, s. 61.)

Hyvä raportti on helppolukuinen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että sisältö on yksinkertaista ja pinnallista. Päinvastoin raportin tulee olla sisällöltään asiapihainen, mutta se tulee muotoilla lukijaa varten niin, että tiedot on helppo löytää ja ymmärtää. Ymmärrettävyys tarkoittaa, että lukija pystyy hahmottamaan mitä raportissa kerrotaan. Teksti tulee muotoilla lukijan näkökulmasta vaivattomaksi ja tiiviiksi. (Kurittu, 2018, s. 162.) Niskalan ym. (2015, luku 5.2.2) mukaan ymmärrettävyyttä voidaan parantaa käyttämällä selkeää kieltä ja yhdenmukaista terminologiaa, välttämällä vakiomuotoisia tekstejä ja määrittelemällä tarvittaessa tekniset termit. Cohenin (2017, s. 80) mukaan sisällön

määrätietoinen tiivistäminen ja kappaleiden toisistaan erottelu väliotsikoilla, ovat tehokkaita keinoja tehdä vastuullisuusraportin lukemisesta helpompaa lukijalle.

Raportin tulisi toimia yleisillä selaimilla ja käyttöjärjestelmillä ilman, että lukijan tarvitsee asentaa sovelluksia tai laajennuksia. Helppolukuisuuteen liittyy myös raportin helppokäyttöisyys. Siksi raportin tekniseen toimivuuteen, kuten mahdollisuuteen liikkua nopeasti edestakaisin raportissa, hakutoimintoihin ja navigointiin sekä raportin selailuun kannattaa panostaa. PDF-raportissa sisäiset hyperlinkit helpottavat liikkumista. Moni haluaa lukea verkkoraporttiakin PDF:nä, joten sivulla pitäisi aina olla myös latausmahdollisuus. (Kurittu, 2018, s. 163.)

Raportin selkeys liittyy olennaisesti sen visuaaliseen ilmeeseen. Väljä ja ilmava taitto tekee siitä helpommin lähestyttävän kuin tiivis, yksitoikkoinen tietopaketti. Tärkeimpien viestien tarjoilua ja raportin helppolukuisuutta voidaan edesauttaa esittämällä asioita helposti hahmotettavissa kuvallisissa muodoissa. Perinteiset pylväs- ja ympyräkaaviot sekä kartat ja infografiikat ovat visuaalisen viestinnän peruselementtejä, ja niitä kannattaa hyödyntää raportissa. (Kurittu, 2018, s. 272.)

Niskalan ym. (2015, luku 8.1) mukaan vastuullisuusraportoinnin perusta on raportoitavien tietojen luotettavuus. Raportoinnin luotettavuutta voidaan tarkastella neljän laadullisen ominaisuuden kautta; olennaisuus, kattavuus, oikeellisuus ja vertailtavuus. Tärkein työ luotettavuuden eteen tehdäänkin jo paljon aiemmin, oikeastaan jo ennen tietojenkeruun aloittamisessa (Kurittu, 2018, s. 154). Raportoiva organisaatio vastaa päätöksistä, jotka koskevat raportoitujen tietojen luotettavuutta ja laadunvarmistamista (Niskala ym., 2015, luku 8.1).

Kaikki raportoitava tieto tulisi olla dokumentoitu niin tarkasti, että sen alkuperä voidaan aina jäljittää. Mikäli tiedon alkuperää kysytään, se täytyy pystyä osoittamaan. Lisäksi tietolähteet sekä laskennassa käytetyt kaavat, kertoimet, vähennykset, lisäykset ja arviot tulee dokumentoida riittävän huolellisesti, jotta

myös aiempien vuosien luvut voidaan tarvittaessa laskea uudelleen. (Kurittu & Rankinen, 2023, s. 273.)

4.3.4 Raportin julkaisu ja palautteen kerääminen

Yritysvastuuraportointi on jatkuva prosessi, jossa tietoja syntyy ja kerätään raportointikauden aikana. Raportointiprosessissa kerätään palautetta julkistetuista raporteista ja kehitetään raportointia jatkuvasti. Palautteen kerääminen tulisikin huomioida jo suunnitteluvaiheessa. Palautteen keräämisessä sidosryhmien antama palaute auttaa raportoitavien asioiden olennaisuuden arviointia. (Niskala ym., 2015, luku 4.2.)

Ulkoisen ja sisäisen palautteen kerääminen opittujen kokemusten pohjalta on ensimmäinen askel valmistautumisessa seuraavaan raportointikauteen. Tämä voidaan toteuttaa monin tavoin: yksinkertaisimmillaan voidaan esittää muutamia kysymyksiä kollegoille, lähettää kyselylomake, järjestää lyhyitä kasvokkain tapahtuvia haastatteluja tai pitää fokusryhmäkeskusteluja. (Gbangbola & Lawler, 2020, s. 89.)

5 LÄHESTYMISTAPA JA TUTKIMUSMENETELMÄT

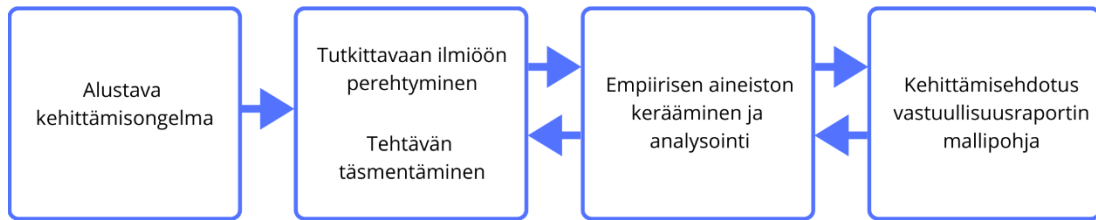
Tässä luvussa kuvataan opinnäytetyön lähestymistapa sekä tutkimusmenetelmät. Lähestymistavan pohdinta on oleellinen osa opinnäytetyötä, sillä se kuvaa miten tutkittavaa ilmiötä tai asiaa käsitellään. Ennen konkreettisten tutkimusmenetelmien valintaa, tulee tutkijan siis pohtia yleisellä tasolla, millaisella lähestymistavalla kehittämistyötä viedään eteenpäin. Lähestymistapa ei ole yksittäinen tutkimusmenetelmä tai -tekniikka, vaan se linkittyy kokonaisvaltaisemmalla tasolla kehittämistyön tavoitteeseen. (Ojasalo ym., 2015, s. 36–37.)

Kehittämistyön lähestymistapaa valittaessa kannattaa Ojasalon ym. (2015, s. 51–52) mukaan käyttää luovuutta ja poimia eri lähestymistavoista piirteitä, jotka sopivat omaan kehittämistyöhön. Valinnat tulee perustella ja kuvata selkeästi. Tässä opinnäytetyössä on piirteitä kahdesta eri lähestymistavasta. Opinnäytetyön lähestymistapana on tapaustutkimus, jossa on konstruktivisen lähestymistavan piirteitä.

5.1 Konstruktivinen tapaustutkimus

Tapaustutkimus voidaan määritellä Simonsin (2009, s. 21) mukaan lähestymistavaksi, jonka ensisijaisena tarkoituksena on luoda syvälinen ymmärrys tietystä aiheesta tiedon ja/tai kehittämissuhteiden tuottamiseksi. Ilmiötä tutkitaan huomioiden sen monimutkaisuus ja ainutlaatuisuus tosielämän kontekstissa. Tapaustutkimus perustuu tutkimukseen, monipuolisiin tutkimusmenetelmiin ja näyttöön. Tarkastelun kohteena voi olla esimerkiksi koko organisaatio, sen osa, prosessi tai järjestelmä.

Ojasalon ym. (2015, s. 37) mukaan tapaustutkimuksen tavoitteena on ymmärtää syvällisesti rajattua kokonaisuutta kohdeorganisaatiossa. Tapaustutkimus on soveltuva ja perusteltavissa oleva lähestymistapa, kun halutaan ymmärtää asioita syvällisesti sekä tuottaa kehittämissuhteita, kuten tässä opinnäytetyössä. Kuviossa 15 esitellään tapaustutkimuksen eri vaiheita.

Kuvio 15. Tapaustutkimuksen vaiheet (mukaillen Ojasalo ym., 2015, s. 54)

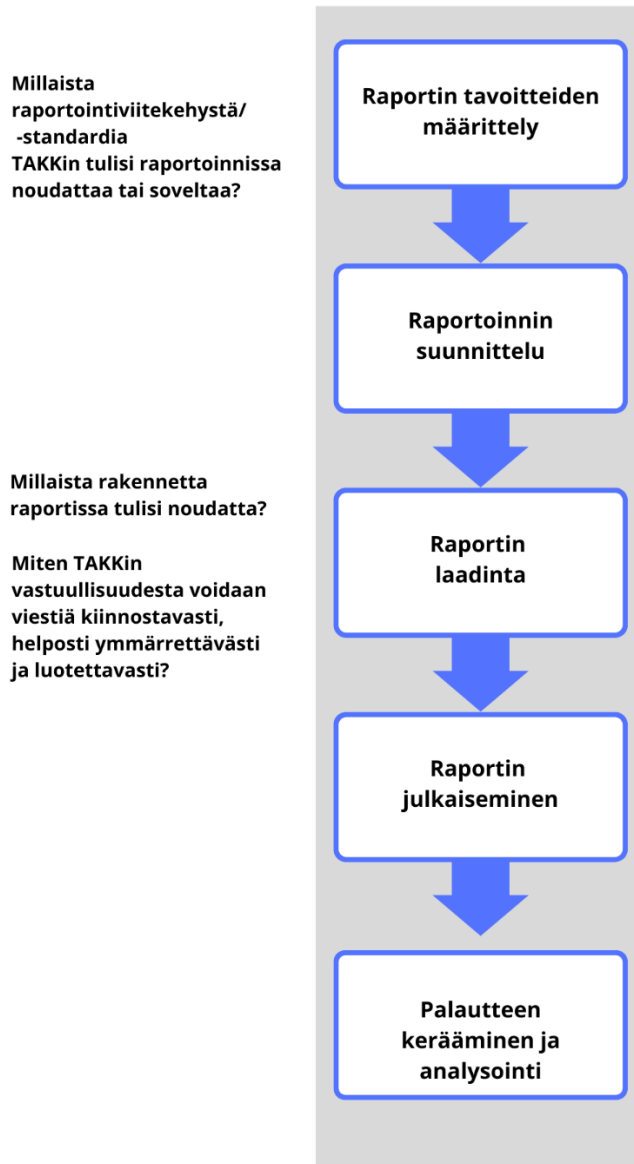
Tapaustutkimus alkaa usein alustavasta kehittämistehtävästä tai ongelmasta, joka halutaan ratkaista. Tehtävä on harvoin tässä vaiheessa kovin tarkasti määritelty. Kun alustava kehittämistehtävä on hahmoteltu, tulee seuraavaksi tutustua sekä perehtyä tarkemmin tutkittavaan ongelmaan ja täsmentää kehittämistehtävää. (Ojasalo ym., 2015, s. 54.) Myös tässä opinnäytetyössä kehittämistehtävä on tarkentunut ja myös jossain määrin muuttunut matkan varrella. Tutkija kävi ensimmäiset keskustelut toimeksiantajan kanssa vuoden 2024 alkupuolella ja syksyllä 2024 kehittämistehtävä alkoi täsmentymään vastuullisuusraportin mallipohjan muodostamiseksi. Kun tehtävä on tarkemmin määritelty, voidaan kerätä ja analysoida empiirinen, eli käytännöstä kerättävä aineisto. Kehittämistehtävää voidaan myös muokata tai muuttaa vielä empiirisen aineiston keräämisen jälkeen. (Ojasalo ym., 2015, s. 54.) Tässä opinnäytetyössä kehittämistehtävää ei ollut tarpeellista muokata aineiston keräämisen jälkeen.

Tapaustutkimuksen viimeisenä vaiheena on varsinaisten kehitysehdotuksien muodostaminen (Ojasalo ym., 2015, s. 54). Tässä opinnäytetyössä kehittämisehdotuksena toimii vastuullisuusraportin mallipohja, joka muodostetaan konstruktivista lähestymistapaa hyödyntäen. Konstruktivinen lähestymistapa soveltuu tutkimuksiin, joissa tehtävänä on luoda konstruktio, eli konkreettinen tuotos. Tämä tuotos voi olla esimerkiksi uusi tuote, malli, suunnitelma tai järjestelmä. Tuotoksen luominen vaatii olemassa olevan teoreettisen tiedon sekä uuden empiirisen aineiston keräämistä. Kyseessä on siis lähestymistapa, jossa pyritään ratkaisemaan ongelmia käytännönläheisesti, hyödyntäen teoreettista tietämystä.

Opinnäytetyön kannalta konstrukttiivinen lähestymistapa on perusteltu, sillä tavoitteena on tuottaa konkreettinen lopputulos, joka ratkaisee tosielämän ongelmia. Konstrukttiivisen tutkimuksen prosessissa ratkaisun laatiminen vaatii teoreettisia perusteluita. Vastuullisuusraportin mallipohjan työstäminen aloitetaan tutustumalla aihepiiriin ja jo olemassa olevaan teoreettiseen tietoon. Aihepiiriin perehtymisen lisäksi kerätään uutta empiiristä tietoa hyödyntäen luvussa 6.3 esiteltäviä tutkimusmenetelmiä. Prosessin seuraavana vaiheena on mallipohjan luominen. Konstrukttiivisen tutkimuksen viimeinen vaihe on kehitetyn ratkaisun testaaminen sekä toimivuuden arviointi (Ojasalo ym., 2015, s. 68).

Konstrukttiivisen tutkimuksen tuotoksen laatimisessa käyttäjien tarpeiden ymmärtäminen ja huomiointi ovat ensiarvoisen tärkeitä (Ojasalo ym., 2015, s. 55). Tutkija ei kuulu toimeksiantajan organisaatioon ja opinnäytetyössä luodaan suuntaviivat täysin uudelle vastuullisuustyön osa-alueelle, joten tähän näkökulmaan tulee tutkimuksen suunnittelussa kiinnittää erityistä huomiota. Tutkijan ja toimeksiantajan yhteisen näkemyksen mukaan yhteistyö on järkevintä toteuttaa niin, että TAKKin organisaatiosta opinnäytetyölle muodostetaan muutaman henkilön ohjausryhmä. Yhteisissä tapaamisissa tutkija esittelee kehittelemänsä teorian sekä vastuullisuusraportin mallipohjan etenemistä. Kommenttien ja yhteiskehittämisen perusteella tutkija voi tarvittaessa tehdä muutoksia mallipohjaan. Tämä työskentelytapa vastaa tässä opinnäytetyössä konstruktion toimivuuden arviointia.

Kuviossa 16 tutkija havainnollistaa miten opinnäytetyön alakysymykset linkittyvät vastuullisuusraportoinnin toteutusprosessiin. Tämä havainnollistaa lukijalle mihin vastuullisuusraportoinnin prosessin osiin tutkimuksessa otetaan kantaa.

Kuvio 16. Vastuullisuusraportoinnin toteutusprosessi ja opinnäytetyön alakysymykset (mukaiillen Niskala ym., 2015, luku 4.2)

Opinnäytetyön ensimmäinen alakysymys, ”Millaista raportointiviitekehystä/ -standardia TAKKin tulisi raportoinnissa noudattaa tai soveltaa?” linkittyy prosessissa raportin tavoitteiden määrittelyyn. Opinnäytetyön toinen alakysymys, ”Miten TAKKin vastuullisuudesta voidaan viestiä kiinnostavasti, helposti ymmärrettävästi ja luotettavasti?” sekä kolmas alakysymys ”Millaista rakennetta raportoinnissa tulisi noudattaa?” puolestaan linkittyvät raportointiprosessissa raportin laadintaan.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Kun tutkimuskohde ja lähestymistapa ovat selvillä, voidaan pohtia tarkemmin, millä menetelmillä voidaan kerätä tutkimusongelman kannalta olennaista empiiristä aineistoa. Aineistonkeruumenetelmän valintaan vaikuttaa se, millaista tietoa tutkimuksessa tarvitaan – eli millainen aineisto tarjoaa parhaiten näkökulmia ja ratkaisuehdotuksia asetettuun tutkimustehtävään ja määriteltyihin ongelmiin. (Ojasalo ym., 2015, s. 104.)

Tutkimusmenetelmät on tyypillisesti jaettu määrällisiin (kvantitatiivinen) ja laadullisiin (kvalitatiivinen) menetelmiin (Ojasalo ym., 2015, s. 104). Määrällisiä menetelmiä hyödyntävä tutkimus on numeeriseen analyysiin perustuva tutkimus. Määrällinen tutkimus lähtee siitä ajatuksesta liikkeelle, että oikealla tavalla mittaamalla voidaan saavuttaa todellisuutta kuvastavaa tietoa, joka ei ole yksilöstä riippuvaista. (Vilka, 2021, s. 14.) Laadullinen tutkimus on puolestaan tulkintaan ja ymmärtämiseen perustuva tutkimustapa, jossa pyritään kuvaamaan todellisen elämän ilmiöitä ihmisten kokemusten avulla. Laadullinen tutkimus edellyttää tutkijalta ymmärrystä siitä, missä kontekstissa, miten ja miksi tutkittava ilmiö on merkityksellinen. (Ojasalo ym., 2015, s. 105; Vilka, 2021, s. 11.)

Tämän opinnäytetyön lähestymistapa mahdollistaa monenlaisien tutkimusmenetelmien hyödyntämisen. Sekä tapaustutkimukselle että konstruktiiviselle tutkimukselle on tyypillistä ja myös suositeltavaa hyödyntää monenlaisia menetelmiä empiirisen aineiston keräämiseen. (Ojasalo ym., 2015, s. 55, 68.) Simonsin (2009, s. 43) mukaan tapaustutkimuksissa yleisimmin käytettyjä menetelmiä ovat erilaiset haastattelut, havainnointi sekä aineistoanalyysi. Ojasalon ym. (2015, s. 55) mukaan myös aivoriihityöskentely, vertailuanalyysi sekä ennakointi ovat tapaustutkimukseen sopivia menetelmiä. Konstruktiivisessa tutkimuksessa voidaan käyttää samoja menetelmiä kuin tapaustutkimuksessa. (Ojasalo ym., 2015, s. 68.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään kahta erilaista laadullista tutkimusmenetelmää: vertailevaa dokumenttianalyysia sekä haastatteluja. Valitut menetelmät perustellaan ja kuvataan tarkemmin luvuissa 5.2.1 ja 5.2.2.

5.2.1 Vertaileva dokumenttianalyysi

Erilaiset menetelmät tuottavat erilaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. On tärkeää muistaa, että menetelmät ovat työkaluja, joilla pyritään saavuttamaan kehittämistyön tavoite. Usein tavoitteen kannalta voi olla mielekästä myös yhdistellä menetelmiä. (Ojasalo ym., 2015, s. 190.) Tässä opinnäytetyössä yhdistetään dokumentti- sekä vertailuanalyysin menetelmiä ja yhdistetystä menetelmästä käytetään termiä vertaileva dokumenttianalyysi.

Dokumenttianalyysi on menetelmä, jossa kirjalliseen muotoon saatetusta aineistosta pyritään tekemään päätelmiä. Tavoitteena on analysoida dokumentteja järjestelmällisesti, minkä jälkeen voidaan luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Dokumenttianalyysin vahvuudeksi voidaan lukea, että tutkittava ilmiö esiintyy luonnollisessa ympäristössä. Tutkimusmenetelmäksi dokumenttianalyysi soveltuu silloin, kun aineistoa, josta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä, on jo olemassa. (Ojasalo ym., 2015, s. 136.)

Vertailuanalyysi eli benchmarking, on menetelmä, jonka perustana on kiinnostus siihen, miten muut toimivat ja millainen yhteys toiminnalla on menestykseen. Menetelmän avulla tutkitaan useimmiten menestyviä organisaatioita, pyritään ymmärtämään menestyksen syitä ja otetaan käyttöön hyväksi havaittuja toimintatapoja. Vertailuanalyysi soveltuu hyvin tapaustutkimuksiin ja sellaisiin kehittämiskohteisiin, jotka ovat selkeäpiirteisesti määriteltävissä. (Ojasalo ym., 2015, s. 55, 186.)

Vertailu- ja dokumenttianalyysin menetelmien yhdistelmää voidaan pitää perusteltuna. Menetelmien yhdistäminen selkeyttää opinnäytetyön rakennetta ja kirkastaa lukijalle millaista tietoa kerätään. Opinnäytetyön konstruktiona

muodostetaan vastuullisuusraportoinnin mallipohja ammatilliselle oppilaitokselle, joten dokumenttianalyysi toteutetaan tässä opinnäytetyössä tutkimalla muiden ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportteja. Tutkijan näkemyksen mukaan opinnäytetyön tavoitteen kannalta on oleellista vertailla saman alan toimijoita keskenään.

Vastuullisuusraportteja lähestytään vertailemalla ja tavoitteena on löytää toimivia käytänteitä vastuullisuusraporttien rakenteista ja tiedon viestinnästä. Vastuullisuusraportin rakenne ja tiedon viestiminen ovat konstruktion muodostamisen kannalta keskeisessä asemassa. Vertaileva dokumenttianalyysi auttaa tutkijaa vastamaan alakysymyksiin ”Millaista rakennetta raportoinnissa tulisi noudattaa?” sekä ”Miten TAKKin vastuullisuudesta voidaan viestiä kiinnostavasti, helposti ymmärrettävästi ja luotettavasti?”

5.2.2 Haastattelut

Alastalo & Vuori (2021) nostavat esille sen, että dokumentit ovat lähes aina tehty aivan muuhun tarkoitukseen kuin tutkimusta varten. Heidän mukaansa tutkimuksessa tulee kiinnittää huomiota dokumentin syntykontekstiin. On siis perusteltua todeta, että pelkkiä vastuullisuusraportteja analysoimalla ei voida saavuttaa opinnäytetyön tavoitteen kannalta merkityksellistä tietoa muiden oppilaitosten vastuullisuusraportoinnin lähtökohdista, käytänteistä ja kokemuksista. Ojasalo ym. (2015, s. 106) nostavat esille useamman menetelmän hyödyntämisen tutkimuksessa, sillä erilaiset menetelmät tukevat ja täydentävät usein toisiaan. Tutkimuksen ensisijaista tutkimusmenetelmää, vertailevaa dokumenttianalyysia, tuetaan haastattelujen avulla.

Erilaiset haastattelut ovat yleisimpiä laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmiä, minkä voidaan katsoa olevan luonnollista, sillä kulttuurimme perustuu puheeseen ja keskusteluun. Haastattelun voidaan ajatella olevan keskustelua, jossa pyritään saamaan tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Vilkka, 2021, s. 50.) Haastattelu voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Tutkijan tulee pohtia, millaista

tietoa kehittämistyöhön tarvitaan ja millainen haastattelu soveltuu tähän parhaiten. (Ojasalo ym., 2015, s. 106–107.)

Tässä opinnäytetyössä teemahaastattelujen avulla pyritään ymmärtämään ja syventämään käsitystä muiden ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportoinnin taustoista, motiiveista, käytänteistä, haasteista ja tavoitteista. Haastattelujen tarkoitus on ennen kaikkea auttaa tutkijaa löytämään vastaus opinnäytetyön alakysymykseen ” Millaista raportointiviitekehystä/ -standardia TAKKin tulisi raportoinnissa noudattaa tai soveltaa?”

Teemahaastattelussa keskeistä on haastattelun eteneminen tiettyjen teemojen varassa, yksityiskohtaisten ja tarkkojen kysymysten sijasta. Tämä tutkimusmenetelmä vähentää tutkijan ohjaavaa roolia haastattelutilanteessa ja edistää tutkittavien näkökulmien autenttista esiin tuomista. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, luku 4.2.3.) Haastattelut rakentuvat neljän pääteeman ympärille: Miksi oppilaitokset ovat ylipäättään alkaneet raportoida, miksi ne ovat valinneet juuri tietyn rakenteen ja mahdollisen viitekehysten omalle raportilleen, mitä haasteita raportoinnissa on ollut sekä mihin suuntaan raportointi on kehittymässä.

Kun tutkimukseen valitaan haastateltavia, on tärkeää miettiä, mikä on tutkimuksen kohde ja miten valitut henkilöt voivat edistää sen päämääriä (Vilkka, 2006, s. 114). Tämän opinnäytetyön haastateltavina toimivat muissa oppilaitoksissa vastuullisuusraportin suunnitteluun ja koordinointiin keskeisesti osallistuneet henkilöt. Haastateltavien arvo tutkimukselle muodostuu siitä, että heillä on henkilökohtaista kokemusta käsiteltävästä aiheesta.

Haastatteluiden tavoitteena on täydentää, vahvistaa ja tarvittaessa kyseenalaistaa kirjallisuudessa esiin nousseita teemoja ja tekijöitä. Näin tutkimuksen tuloksiin saadaan mukaan käytännön elämästä kumpuavia näkökulmia, mikä parantaa kehitetyn mallipohjan soveltuvuutta TAKKin toiminnan erityispiirteisiin.

5.3 Tutkimuksen eettiset periaatteet

Ennen tutkimukseen ryhtymistä tutkijan on selvitettävä, edellyttääkö tutkimus eettistä ennakoarviointia ja tarvitseeko siihen hakea tutkimuslupaa (Kettunen, 2018). Tässä opinnäytetyössä eettisen ennakoarvioinnin hakeminen ei ole ollut tarpeellista, sillä tutkimukseen ei liity Kuula-Luumin (2021) listaamia tutkimusasetelmia.

Eettisen ennakoarvioinnin tarpeellisuuden jälkeen tutkija selvitti tutkimusluvan tarpeellisuuden. Opinnäytetyön vertailevan dokumenttianalyysin aineistoina toimivat vastuullisuusraportit ovat julkisesti saatavilla olevia tiedostoja ja niiden hyödyntäminen tutkimuksessa ei Kuula-Luumin (2021) mukaan edellytä erillistä tutkimuslupaa. Tutkimusluvan hakeminen on kuitenkin opinnäytetyössä tarpeellista, sillä toisena tutkimusmenetelmänä käytetään haastatteluja, joissa haastateltavia henkilöitä rekrytoidaan oppilaitoksista. Tällaisissa tapauksissa tutkimuslupa tulee hankkia.

Haastattelupyynnöiden (liite 1) yhteydessä tutkija pyysi oppilaitoksilta tutkimuslupaa. Tutkimuslupakäytännöt vaihtelivat oppilaitosten välillä. Neljässä oppilaitoksessa tutkimuslupa myönnettiin sähköpostin välityksellä. Kahdessa oppilaitoksessa virallisempi tutkimuslupaprosessi koettiin tarpeelliseksi ja näissä tapauksissa tutkimuslupa haettiin oppilaitoksien määrittelemien prosessien mukaisesti.

Tutkimukseen rekrytoitavilta edellytetään myös tietoon perustuvaa eettistä suostumusta tutkimukseen osallistumiseen. Suostumuksen antaminen edellyttää, että tutkittava saa riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä omista oikeuksistaan tutkittavana. (Kuula-Luumi, 2021.) Tutkija esitteli haastattelupyynnön jälkeen tutkimuksen yleispiirteet ja tavoitteet haastateltaville sekä kertasi asian suullisesti haastattelutilaisuuksien alussa. Haastateltavilta pyydettiin lupa haastattelun tallentamiseen ja asia tarkistettiin vielä haastattelutilaisuuksien alussa. Haastattelut toteutettiin anonymisti ja tästä informoitiin haastateltavia etukäteen ja ennen haastattelun aloittamista.

Opinnäytetyön aineiston säilytyspaikkana on tutkijan henkilökohtaisen tietokoneen kiintolevy sekä Microsoft OneDrive. Varmuuskopiointi on suoritettu ulkoiselle kovalevylle. Opinnäytetyön aineistoon ei ole ollut pääsyä muilla kuin tutkijalla. Opinnäytetyössä käytetty lähdeaineisto poistetaan vuoden kuluttua tutkimuksen valmistumisen jälkeen.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksen toteutus ja eteneminen vaihe vaiheelta. Luvussa 6.1 kerrotaan, miten tutkimus aloitettiin joulukuussa 2024 ja miten aineisto kerättiin. Luvussa 6.2 esitellään tiivis yleiskuva Suomen ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportoinnista. Luvussa 6.3. kuvataan vertailevan dokumenttianalyysin päälöydökset. Luvussa 6.4. kuvataan haastattelujen päälöydökset.

6.1 Vastuullisuusraporttien etsintä

Tutkimuksen ensimmäisenä askeleena oli selvittää, kuinka monessa ammatillisessa oppilaitoksessa vastuullisuusraportti on laadittu. Opetushallinnon ylläpitämän tilastopalvelu Vipusen mukaan Suomessa oli vuonna 2024 yhteensä 138 ammatillista oppilaitosta mukaan lukien opinnäytetyön toimeksiantaja.

Johanna Krabbe (2024) tutki omassa opinnäytetyössään ”Vastuullisuusraportointi ammatillisissa oppilaitoksissa” kolmen eri ammatillisen oppilaitoksen vastuullisuusraportteja. Hän tutki Careerian, Perho Liiketalousopiston sekä Keudan (Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä) vastuullisuusraportteja.

Kun vähennetään opinnäytetyön toimeksiantaja TAKK sekä Careeria, Perho liiketalousopisto ja Keuda, jäljelle jäi 134 oppilaitosta, joiden vastuullisuusraportoinnin tilanteesta ei ollut varmuutta. Vastuullisuusraporttien etsintää jatkettiin tilastopalvelu Vipusen avulla rajaamalla oppilaitosten määrää opiskelijamäärän mukaan. Hakua päädyttiin rajaamaan, sillä kaikkien ammatillisten oppilaitosten verkkosivujen läpikäyminen olisi liian aikaa vievää. Voidaan myös olettaa, että pienillä oppilaitoksilla ei ole riittäviä taloudellisia tai henkilöstöresursseja vastuullisuusraporttien laatimiseen. Haun kriteeriksi asetettiin ammatilliset oppilaitokset, joiden netto-opiskelijamäärä oli vuonna 2024 yli tuhat henkilöä. Hakutuloksia vastaavia oppilaitoksia löytyi 45. Tutkimuksen ulkopuolelle rajautui 89 ammatillista oppilaitosta.

Seuraavaksi 45 ammatillisen oppilaitoksen verkkosivuilta etsittiin vastuullisuusraportteja monilla eri hakusanoilla, kuten vastuullisuusraportti, kestävyysraportti, vastuullisuus, raportti sekä kestävä kehitys. Englannin- ja ruotsinkielisillä sivustoilla käytettiin näitä termejä vastaavia hakusanoja. Lisäksi vastuullisuusraportteja etsittiin eri sisältösivuilta, kuten tietoja oppilaitoksesta, strategiakuvauksesta ja oppilaitoksen toimintatavoista. Aineistoksi valikoitiin ainoastaan erillisinä tiedostoina tai julkaisuina löytyneet vastuullisuusraportit, eli oppilaitosten tilinpäätöstä tai artikkelimuotoisia yhteenvetoja vastuullisuudesta ei huomioitu.

Haun tuloksena löydettiin kolme uutta vastuullisuusraporttia, jotka oli julkaistu oppilaitosten nettisivuilla joulukuuhun 2024 mennessä. Yhteensä vastuullisuusraportti oli julkaistu kuudessa oppilaitoksessa. Tutkimuksen ulkopuolelle rajautui 89 ammatillista oppilaitosta. On mahdollista, mutta verrattain epätodennäköistä, että vastuullisuusraportteja on julkaistu myös näissä oppilaitoksissa. Tutkimuksen keskeinen havainto on, että vastuullisuusraportointi oli Suomen ammatillisen koulutuksen kentässä vuonna 2024 harvinaista.

Vastuullisuusraportin julkaisseet ammatilliset oppilaitokset olivat Taitotalo (AEL-Amiedu Oy), Careeria, Keuda, WinNova (Länsirannikon Koulutus Oy), Perho Liiketalousopisto sekä SAKKY (Savon Koulutuskuntayhtymä). Taulukossa 1 esitellään kootusti oppilaitoksien avainlukuja vuodelta 2023.

Taulukko 1. Vastuullisuusraportin laatineet ammatilliset oppilaitokset.

Oppilaitos	Toimintamuoto	Opiskelijamäärä	Henkilöstömäärä	Liikevaihto
Taitotalo	Oy	27784	492	49,5 M€
Careeria	Oy	n. 11000	n. 400	38 M€
Keuda	Koulutuskuntayhtymä	n. 12500	872	74,1 M€
WinNova	Oy	n. 5000	n. 600	53,7 M€
Perho liiketalousopisto	Oy	n. 1500	167	16,3 M€
SAKKY	Koulutuskuntayhtymä	n. 15800	793	n. 85,3 M€

Kuudesta oppilaitoksesta neljä on osakeyhtiömuotoisia ja kaksi on koulutus-kuntayhtymää. Kuntayhtymä on Tilastokeskuksen (n.d.) määritelmän mukaan pysyvä kuntien välinen yhteistyön muoto jollakin tietyllä tehtäväalueella, tässä tapauksessa koulutuksen osalta. Kuntayhtymät ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä, ja niihin sovelletaan kuntia koskevaa lainsäädäntöä.

Koulutuskuntayhtymämuotoiset Keuda ja SAKKY ovat vertailujoukon suurimpia toimijoita liikevaihdolla ja henkilöstömäärällä mitattuna. Opiskelijamäärältään suurin toimija on Taitotalo, joka on ilmoittanut opiskelijamääräkseen 27 784. Taitotalon ilmoittama opiskelijamäärä on huomattavan korkea verrattuna muiden oppilaitoksien ilmoittamiin vertailulukuihin. Kun lukua suhteutetaan liikevaihtoon sekä henkilöstömäärään, on todennäköistä, että ilmoitettujen lukujen välillä on eroja raportointitavassa. Perho liiketalousopisto on vertailujoukon pienin toimija kaikilla mittareilla tarkastellessa.

6.2 Yleiskuva ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportoinnista

Tutkimuksen aineiston keräämisen jälkeen seuraavana vaiheena oli raportteihin tutustuminen ja yleiskuvan muodostaminen. Hyvin pintapuolisen perehtymisen jälkeen oli selvää, että oppilaitokset ovat valinneet toteutukseen hyvin erilaisia tapoja, raportoinnin painopisteitä ja käytäntöjä. Lisäksi oppilaitoksien käytössä on erilaisia viitekehyksiä ja standardeja.

Tutkimukseen ei tehty enempää rajauksia, vaan kaikki löytyneet vastuullisuusraportit analysoidaan, jotta tutkimukseen saadaan sisällytettyä mahdollisimman erilaisia toteutuksia. Markkolan (2008, s.174) mukaan lähdekriittistä ajattelua on se, että tutkija ottaa huomioon mitä dokumentti ei ota huomioon ja mitä sen ulkopuolelle jää. Yksittäinen dokumentti ei kerro tutkittavasta ilmiöstä välttämättä kovin laajasti, mutta erilaisten dokumenttien sisällyttäminen analyysiin auttaa luomaan monipuolisemman kuvan. Taulukkoon 2 on koottu yhteenveto oppilaitoksien vastuullisuusraportoinnista. Taulukko on koostettu vastuullisuusraporttien, oppilaitosten nettisivujen ja haastattelujen perusteella.

Taulukko 2. Yleiskuva oppilaitosten vastuullisuusraportoinnista

Oppilaitos	Uusimman raportin julkaisuvuosi	Ensimmäisen raportin julkaisuvuosi	Raporttien määrä yhteensä
Taitotalo	2024	2024	1
Careeria	2024	2023	2
Keuda	2023	2023	1
WinNova	2024	2024	1
Perho liike-talousopisto	2023	2020	3
SAKKY	2024	2010	14

Vertailujoukosta SAKKY on toteuttanut vastuullisuusraportointia pisimpään. Ensimmäinen raportti on haastateltavan mukaan julkaistu jo vuonna 2010. Perho liiketalousopisto on julkaissut yhteensä kolme raporttia, joista ensimmäisen vuonna 2020. Careeria on julkaissut kaksi raporttia vuosina 2023 ja 2024. Keuda on julkaissut yhden vastuullisuusraportin vuonna 2022. Taitotalo sekä WinNova julkaisivat ensimmäiset vastuullisuusraporttinsa vuonna 2024. Keudassa ja Perho liiketalousopistossa raportointi toteutetaan joka toinen vuosi. Muissa oppilaitoksissa raportti julkaistaan vuosittain.

6.3 Vertaileva dokumenttianalyysi

Tässä luvussa kuvataan vertailevan dokumenttianalyysin keskeisimmät löydökset. Analyysissä tutkitaan raporttien rakennetta sekä selkeyttä ja luettavuutta. Teknisen toteutuksen lisäksi analysoidaan raporttien sisältöä seuraavista näkökulmista: vastuullisuuden määrittely, olennaisuus ja sidosryhmät, tavoitteet ja vaikuttavuus sekä määrällisyyden ja laadullisuuden välinen suhde.

Raporttien eritasoisia otsikoita jäsenetään seuraavasti: Kun puhutaan päätason otsikoista, käytetään termiä ”osio”. Kun puhutaan erilaisista alaotsikoista, käytetään joko termiä ”toisen tason otsikko” tai ”kolmannen tason otsikko”.

6.3.1 Raporttien rakenne

Kuten luvussa 6.2 todettiin, vastuullisuusraporttien toteutustavoissa havaittiin heti merkittäviä eroja. Taulukkoon 3 on koottu yhteenveto viitekehysistä/standardeista, sivumääristä, julkaisumuodoista sekä sisällön jaottelusta.

Taulukko 3. Yhteenveto raporttien rakenteesta

Oppilaitos	viitekehys/ standardi	Sivu- määrä	Julkaisu- muoto	Sisällön jaottelu sisällysluettelossa
Taitotalo	GRI (sovellettu)	43	vaaka- suuntai- nen PDF	Osiot: 6 kpl
Careeria	Itse kehitetty	21	pysty- suuntai- nen PDF	Osiot: 9 kpl toisen tason otsikot: 10 kpl kolmannen tason otsikot: 8 kpl
Keuda	GRI (sovellettu)	30	pysty- suuntai- nen Issuu	Osiot: 4 kpl toisen tason otsikot: 12 kpl
WinNova	ESRS (sovellettu)	64	vaaka- suuntai- nen Issuu	Osiot: 4 kpl toisen tason otsikot: 19 kpl kolmannen taso otsikot: 81 kpl
Perho liiketalous- opisto	GRI (taustalla)	54	Vaaka- suuntai- nen PDF	Osiot: 5 kpl Toisen tason otsikot: 32 kpl
SAKKY	Kuntaliiton ohjeistus/ itse kehi- tetty	27	Vaaka- suuntai- nen PDF	Osiot: 2 kpl toisen tason otsikot: 21 kpl

Isokankaan & Vassisen (2024, s. 173) mukaan vapaaehtoisesti raportoivien organisaatioiden raportointikäytännöt ovat usein vaihtelevia. Tutkimuksen ensimmäiset havainnot vahvistavat tätä näkemystä. Vaikka vertailujoukon kaikki organisaatiot toimivat samalla toimialalla, on raportointiin valittu erilaisia viitekehysjä ja standardeja. Lisäksi, mikäli raportoinnin pohjalle on valittu standardi, on sitä poikkeuksetta sovellettu. Sisältöä on myös jaoteltu raporteissa hyvin eri tavoin, niissäkin oppilaitoksessa, joissa raportointi on pohjautunut samaan standardiin.

WinNovan raportti mukaili ESRS-standardia. Taitotalon ja Keudan vastuullisuusraportit mukailivat GRI-standardia. Myös Perho liiketalousopiston raportti mukaili GRI-standardia, vaikka se ei raportista käynyt ilmi. Haastateltavan mukaan Perho liiketalousopistossa on laadittu aikaisemmin kaksi raporttia GRI-standardin mukaisesti, mutta vuoden 2023 raportti ei ole GRI-standardin mukaisesti laadittu. Vertailtavuuden säilyttämiseksi se nojautuu standardiin yhä melko vahvasti. Raporttien rakenteen osalta SAKKY ja Careeria erottautuivat vertailujoukosta. SAKKY:n kaksiosainen vastuullisuusraportti koostuu ympäristöraportista sekä ympäristötilinpäätöksestä, joka perustuu kuntaliiton ohjeistukseen. Ympäristötilinpäätöksessä kerrotaan euroina investoinneista, kuluista ja tuotoista ympäristöön liittyen. Muissa raporteissa vastaavaa, taloutta ja ympäristöä yhteen kokoavaa osiota ei hyödynnetty. Careerian raportin malli oli itse kehitetty ja se pohjautui Careerian vuosikertomuksen rakenteeseen. Sisältö on jaettu koulutustoimintaan ja tukitoimintoihin.

Raporttien laajuudessa oli myös huomattavia eroja. Sivumäärällisesti verrattuna Careerian raportti oli vertailujoukon lyhin, 21 sivun pituudellaan. Vertailujoukon laajin, 64 sivun mittainen, Winnovan vastuullisuusraportti sisälsi 19 toisen tason ja 81 kolmannen tason otsikkoa. Tämä herättää kysymyksen, ovatko kaikki ESRS-standardin mukaiset tiedonannot oleellisia ammatillisen oppilaitoksen näkökulmasta. On syytä muistaa, että olennaisiin asioihin painottuva keskittyvä, lyhyt vastuullisuusraportti voi olla usein arvokkaampi kuin laaja, mutta epäolennainen kokonaisuus. (Tynkkynen & Berniger, 2017, luku 7.) Perho liiketalousopiston raportti oli pituudeltaan 54 sivua ja tämän lisäksi oli laadittu 12 sivun mittainen tiivistelmä. Muissa oppilaitoksissa julkisesti saatavilla olevaa tiivistelmää ei ollut laadittu.

Myös raporttien julkaisumuodoissa oli eroja. Yleisin julkaisumuoto oli verkkosivustolle upotettu PDF-raportti. WinNovan ja Keudan raportit oli julkaistu verkkosivustolle Issuu-alustan kautta, joka on Botticellon (2020) mukaan kaikille avoin digitaalinen julkaisualusta, jota kuvataan usein internet-pohjaiseksi lehtitelineeksi.

6.3.2 Luettavuus, selkeys ja visuaalisuus

Raporteista neljä oli laadittu vaakasuuntaisesti ja kaksi pystysuuntaisesti. Pystysuuntaisesti laadittu Keudan raportti skaalautuu Issuu-alustalla muistuttamaan enemmän vaakamuotoista julkaisua. WinNovan vaakasuuntaisesti aseteltu raportti skaalautuu verkkosivustolla puolestaan korostetun leveäksi, mikä vaikeuttaa osaltaan raportin luettavuutta.

Kaikkiin raportteihin sisältyy erillinen kansisivu ja sisällysluettelo. SAKKY:n sekä Keudan raporteissa kansisivun jälkeen seuraa lyhyt johdatus aiheeseen. Muissa raporteissa johdatus aiheeseen tehdään sisällysluettelon jälkeen tai sen yhteydessä. Sisällysluettelon toteutukseen on valittu hyvin erilaisia ratkaisuja. Kuritun (2018, s. 272) mukaan vastuullisuusraportin luettavuutta ja selkeyttä voidaan parantaa sisällyttämällä siihen sisäisiä hyperlinkkejä. Ainoastaan Taitotalon ja SAKKY:n raporteissa navigointi sisällysluettelon avulla ei ollut mahdollista.

Taitotalon raportin sisällysluettelo on laadittu hyvin yksinkertaisesti muihin raportteihin verrattuna, sillä se sisältää raportin kuusi osiota sekä näiden sivunumerot. Ratkaisu tekee sisällysluettelosta ja raportin rakenteesta selkeän, mutta lukija ei pysty sen avulla muodostamaan yleiskuvaa kokonaisuudesta tai löytämään spesifimmän sisällön sivunumeroa. Tämä ratkaisu vaatii lukijalta raportin manuaalista selaamista. Täysin vastakkaisena ääripäänä voidaan pitää WinNovan raporttia (kuva 1), jossa koko raportin sisältö (4 osiota, 19 toisen tason otsikkoa ja 81 kolmannen tason otsikkoa) on mukana sisällysluettelossa.

SISÄLTÖ	
WINNOVA lyhyesti	3
WINNOVA lyhyesti	5
WINNOVA lyhyesti	4
WINNOVA lyhyesti	6
WINNOVA lyhyesti	7
WINNOVA lyhyesti	8
WINNOVA lyhyesti	9
WINNOVA lyhyesti	10
WINNOVA lyhyesti	11
WINNOVA lyhyesti	12
WINNOVA lyhyesti	13
WINNOVA lyhyesti	14
WINNOVA lyhyesti	15
WINNOVA lyhyesti	16
WINNOVA lyhyesti	17
WINNOVA lyhyesti	18
WINNOVA lyhyesti	19
WINNOVA lyhyesti	20
WINNOVA lyhyesti	21
WINNOVA lyhyesti	22
WINNOVA lyhyesti	23
WINNOVA lyhyesti	24
WINNOVA lyhyesti	25
WINNOVA lyhyesti	26
WINNOVA lyhyesti	27
WINNOVA lyhyesti	28
WINNOVA lyhyesti	29
WINNOVA lyhyesti	30
WINNOVA lyhyesti	31
WINNOVA lyhyesti	32
WINNOVA lyhyesti	33
WINNOVA lyhyesti	34
WINNOVA lyhyesti	35
WINNOVA lyhyesti	36
WINNOVA lyhyesti	37
WINNOVA lyhyesti	38
WINNOVA lyhyesti	39
WINNOVA lyhyesti	40
WINNOVA lyhyesti	41
WINNOVA lyhyesti	42
WINNOVA lyhyesti	43
WINNOVA lyhyesti	44
WINNOVA lyhyesti	45
WINNOVA lyhyesti	46
WINNOVA lyhyesti	47
WINNOVA lyhyesti	48
WINNOVA lyhyesti	49
WINNOVA lyhyesti	50
WINNOVA lyhyesti	51
WINNOVA lyhyesti	52
WINNOVA lyhyesti	53
WINNOVA lyhyesti	54
WINNOVA lyhyesti	55
WINNOVA lyhyesti	56
WINNOVA lyhyesti	57
WINNOVA lyhyesti	58
WINNOVA lyhyesti	59
WINNOVA lyhyesti	60
WINNOVA lyhyesti	61
WINNOVA lyhyesti	62
WINNOVA lyhyesti	63
WINNOVA lyhyesti	64
WINNOVA lyhyesti	65
WINNOVA lyhyesti	66
WINNOVA lyhyesti	67
WINNOVA lyhyesti	68
WINNOVA lyhyesti	69
WINNOVA lyhyesti	70
WINNOVA lyhyesti	71
WINNOVA lyhyesti	72
WINNOVA lyhyesti	73
WINNOVA lyhyesti	74
WINNOVA lyhyesti	75
WINNOVA lyhyesti	76
WINNOVA lyhyesti	77
WINNOVA lyhyesti	78
WINNOVA lyhyesti	79
WINNOVA lyhyesti	80
WINNOVA lyhyesti	81

Kuva 1. WinNovan raportin ensimmäinen aukeama (WinNova, 2023, s. 2)

WinNovan osioiden yhteydessä tuodaan selkeästi ilmi mihin ESRS-tiedonantoon kyseisessä osiossa vastataan. Lukija voi sisällysluettelon avulla myös navigoida haluamaansa sisältöön, mutta tästä ei ohjeisteta lukijaa. Ratkaisun etuna on raportoitavan kokonaisuuden ja teemojen kokoaminen yhdelle sivulle, jolloin lukijan ei tarvitse etsiä sisältöä manuaalisesti selaamalla. Toisaalta sisällysluettelo on hyvin monimutkainen, mikä korostuu Issuu-alustan skaalatessa tekstin hyvin pieneksi. Kuritun (2018, s. 61) näkemyksen mukaan verkkolehtialusta ei ole vastuullisuusraportille optimaalinen ratkaisu juuri käytettävyyden ja selkeyden kannalta.

Perho liiketalousopiston raportin sisällysluettelossa (kuva 2) sisältöä on puolestaan jaoteltu viiteen osioon ja 32 toisen tason otsikkoon. Muista raporteista poiketen samalle aukeamalle on sisällytetty tekstilaatikko, jossa aiheeseen johdatellaan lyhyesti ja ytimekkäästi. Lisäksi otetaan kantaa, miksi raportointia tehdään ja kenelle.

Kuva 2. Perho liiketalousopiston ensimmäinen sivu (Perho liiketalousopisto, 2024, s. 2)

Tässä ratkaisussa yhdistyy Kuisman ja Temmeksen (2011, s. 272) korostama nopean yleiskuvan muodostamisen lisäksi Kuritun (2018, s.155) korostama kirkas ydinviesti. Lukija pystyy sisällysluettelon avulla navigoimaan haluaansa sisältöön ja tästä ohjeistetaan lukijaa selkeästi. Muissa raporteissa vastaavaa ohjeistusta ei ollut.

Keudan ja Perho liiketalousopiston raporteissa yhteystiedot on merkitty heti raportin alkupuolelle. Erityisesti Perho liiketalousopiston kohdalla ratkaisu korostaa erityisesti johdon sitoutumista raportointiin, sillä yhteyshenkilöksi on merkitty rehtori/toimitusjohtaja. Muissa raporteissa yhteyshenkilöksi on merkitty joko raportin laatimisesta vastaava henkilö tai lukijaa kehoitetaan ottamaan yhteyttä oppilaitoksen yleiseen sähköpostiin. Taitotalon raportissa ei ollut yhteystietoja, mutta ne oli selkeästi merkitty verkkosivuille. Careerian raporttiin tai verkkosivuille yhteystietoja ei ollut merkitty selkeästi.

Cohen (2017, s. 80) nostaa kappaleiden erottelun toisistaan väliotsikoiden avulla yhdeksi keinoksi tehdä raportista selkeämpi. Vertailujoukon raporteissa väliotsikointia oli toteutettu vaihtelevasti. Sekä Perhon liiketalousopiston että Taitotalon raportissa (kuva 3) raporttien pääosiot on eroteltu selkeillä otsikoilla. Taitotalon raportissa osiot oli myös eroteltu toisistaan värikoodeilla ja raportin jokaisen sivun alareunaan oli merkitty mihin osioon sivu kuuluu. Tämä auttaa lukijaa hahmottamaan kokonaisuutta.

Kuva 3. Kestävä koulutus -osion otsikointi (Taitotalo, 2024, s. 15)

Sen sijaan Issuu-alustalla julkaistujen raporttien osalta aihepiirin vaihtuminen ei ole yhtä selkeästi hahmotettavissa. Myös Careerian pystysuuntaisesti aseteltu raportti sekä SAKKY:n kaksiosainen raportti kärsivät samasta ongelmasta. Careerian raportissa pystysuuntainen asettelu ja kolmen eri tason otsikointi tekevät kokonaisuudesta vaikeasti hahmotettavan. SAKKY:n raportti on rakenteeltaan selkeämpi, sillä se sisältää vain kahden tasoisia otsikoita. Kaikki raportin otsikot ovat kuitenkin visuaalisesti samankaltaisia toistensa kanssa, mikä saattaa aiheuttaa hämmennystä lukijassa.

Kaikki raportit sisälsivät kaavioita, kuvioita, kuvia ja muita visuaalisia elementtejä. Visuaalisuus on yksi keino auttaa lukijaa hahmottamaan monimutkaisia kokonaisuuksia ja kehityksen suuntaa. Visuaalisuus ei kuitenkaan automaattisesti tee raportista laadukasta, sillä visuaalisia elementtejä tulee käyttää harkiten ja pitää mielessä, että niiden tulee tukea ydinviestejä ja liittyä olennaisiin teemoihin. (Kurittu, 2018, s. 172–174.) Kuvioiden sisältöä tarkastellaan myöhemmissä luvuissa tarkemmin. Vertailujoukon visuaalisimpana raporttina voidaan pitää Perho liiketalousopiston raporttia (kuva 4), sillä käytännössä raportin jokaisella sivulla oli mukana visuaalisia elementtejä, joilla tuetaan sisältöä ja rytmitetään tekstiä.

Henkilöstön hyvinvointi ja kyselytulokset

Yhteistyössä työterveydenhuollon palvelujen tuottajamme (Suomen Terveystalo Oy) kanssa työstermellään suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti henkilöstön terveyden sekä työhyvinvoinnin edistämiseksi. Eniten ennaltaehkäisevällä työllä pyritään varmistamaan, että mahdollisimman moni perholainen työntekijä pääsee työskentelemään terveenä ja hyvinvoivana toimintavuodesta toiseen. Lisäksi tärkeää on asiantuntevan ja laadukkaan hoidon saaminen sairastumistilanteissa ja äkillisissä ongelmatilanteissa.

Seuraamme useiden tunnuslukujen sekä kyselytutkimusten tulosten avulla henkilöstön hyvinvoinnin ja työterveyden kehitystä. Katsauskauden viimeisimmän täyden toimintavuoden 2022 aikana hyvinvointi-indeksimme on ollut 93,3 % (84,8 % vuonna 2021). Mitä lähempänä tunnusluvun osuus on sataa prosenttia, sitä parempi on organisaation hyvinvointi-indeksi.

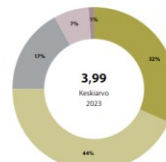
Hyvinvointi-indeksi on Suomen Terveystalon sähköisessä terveyskyselyssä saaduista vastauksista saatava yhdistelmä-tunnusluku, jonka taustalla mitataan riskit:

- puutteellisesta työn hallinnasta, työn paljusevasta ja/tai sosiaalisesta tuesta työssä
- ristiriidosta työn ja muun elämän yhteensovittamisessa sekä
- kuormittuneisuuteen ja tygyrjymättömyyteen.

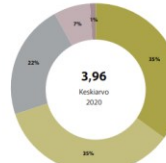
Perho Liiketalousopiston Hyvinvoiva henkilöstö -osastrategian 2021–23 tulostavoitteeseen kuuluu mittari, joka heijastaa henkilöstön kokemusta heistä välittämisen ja hyvinvoinnin kulttuurista työyhteisössämme. Mittarin tulos on keskarvo henkilöstön vastauksista Perho Liiketalousopiston vuotuisessa toiminnan arviointikyselyssä, sen henkilöstöhyvinvointia koskevassa osiossa. Viimeisin kyselytutkimuksen tulos on keskimäärin 3,87/5, kun pitkän aikavälin tavoitteemme on 4/5.

Henkilöstön hyvinvointiin liittyviä näkemyksiä ja omakohtaisia kokemuksia kerrotaan mm. säännöllisillä kyselytutkimuksilla. Yhteistyössä työterveydenhuollon kanssa toteutetaan strategiasuunnan työterveyskyselytutkimus, joka on viimeksi toteutettu syyskuussa 2023. Tuloksellisesti vertailukohtana on edelliset vuosina 2019 ja 2020 toteutetut tutkimukset. Seuraavat kuvat havainnollistavat henkilöstön hyvinvointiin vaikuttavia näkökulmia ilmapiirin ja vuorovaikutussuhteiden osalta (tulokset ovat asteikolla 1-5).

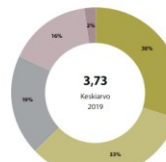
Työpaikallani on välittävä ilmapiiri

Perho Liiketalousopisto Oy, 15.9.2023, N=119 (78%)

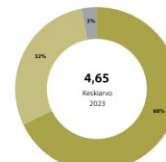

Perho Liiketalousopisto Oy, 25.9.2020, N=124 (84%)

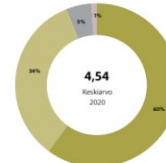

Perho Liiketalousopisto Oy, 19.2.2019, N=116 (81%)

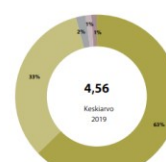
Minulla on töissä positiivisia vuorovaikutussuhteita

Perho Liiketalousopisto Oy, 15.9.2023, N=119 (78%)

Perho Liiketalousopisto Oy, 25.9.2020, N=124 (84%)

Perho Liiketalousopisto Oy, 19.2.2019, N=116 (81%)

Legend: Työpaikalla ei mitään (dark grey), Osittain ei mitään (medium grey), Osittain riittävästi (light grey), Työpaikalla on riittävästi (green)

Kuva 4. Visuaalisten elementtien hyödyntäminen raportissa (Perho liiketalousopisto, 2023, s. 29)

Yhteenvedon voidaan todeta, että Taitotalon ja Perho liiketalousopiston PDF-raportit erottautuvat edukseen vertailujoukosta luettavuudellaan ja selkeydellään. Ne kumpikin muodostavat loogisen ja luontevasti etenevän kokonaisuuden, joissa tekstiä on rytmitetty erilaisten visuaalisten elementtien avulla. Visuaalisuus on toteutettu raporteissa kuitenkin hiukan eri tavoin. Perho liiketalousopiston raportissa toiminnalliset valokuvat luovat oppilaitoksesta inhimillisen ja helposti lähestyttävän mielikuvan. Myös erilaisia kuviota käytetään runsaasti. Taitotalon raportissa tekstit ovat lyhyempiä ja aseteltu ilmavampi. Kuvia käytetään harkitusti ja ne ovat laadukkaita. Taitotalon raportissa annetaan myös kasvot teksteille, mikäli niissä kuuluu tietyn ihmisen ääni. Molemmat raportit ovat vaakasuuntaisesti aseteltuna helppolukuisia ja myös pienemmistä teksteistä saa selvää. Kummassakin raportissa on lopuksi koottu data taulukoihin, mikä helpottaa lukijan työtä, mikäli hän etsii jotain tiettyä määrällistä mittaria. Taitotalon sisällysluettelossa tämä oli merkitty selvästi, mutta Perho liiketalousopiston sisällysluettelossa toisen tason otsikkona asia saattaa jäädä lukijalta huomaamatta.

6.3.3 Vastuullisuuden määrittely ja toimintatavat

Kuten luvussa 4.3.3 todettiin, raporttien lukijat haluavat saada nopeasti yleiskuvan siitä, millaisia vastuullisuustoimia organisaatiossa harjoitetaan ja miksi. Vastuullisuuden määrittely ja toimintatapojen kuvaaminen on toteutettu eri tavoin ja eri asteisella tarkkuudella vertailujoukon raporteissa. Kaikista raporteista on löydettävissä maininta Agenda 2030 -tavoitteista, mutta vastuullisuustyössä on havaittavissa erilaisia painopisteitä.

Keuda määrittelee raportin alussa hyvin yksiselitteisesti, että vastuullisuus perustuu YK:n Global Compactin kymmeneen periaatteeseen, ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen vastuun osalta. Vastuullinen johtaminen on nostettu Keudan raportin ensimmäiseksi osioksi. Osiossa kerrotaan, että vastuullisuus on yksi Keudan strateginen teema. Vastuullisen ja kestäväen Keudan toiminnan painopisteitä esitellään kuvion avulla. Lisäksi korostetaan OKKA-säätiön ammatilliselle koulutukselle kehitettyjen kestäväen kehityksen indikaattoreita sekä Ekokompassin sertifikaattia.

SAKKY:n ja WinNovan raporteissa vastuullisuutta lähdetään määrittelemään strategian kautta. SAKKY on tunnistanut Agenda 2030 -tavoitteista olennaisimmiksi neljä tavoitetta, jotka ovat hyvä koulutus, ihmisarvoista työtä ja talouskasvua, vastuullista kuluttamista sekä ilmastotekoja. Tämän lisäksi vastuullisuudessa korostetaan ympäristövaikutuksia, ympäristövastuun ohjelmaa, energiansäästöohjelmaa sekä OKKA-säätiön kestäväen kehityksen oppilaitosertifikaattia. Lisäksi kerrotaan, että vuosille 2024–2027 on laadittu Reilu SAKKY -vastuullisuusohjelma.

WinNova on tunnistanut vastuullisuutensa pohjaksi täsmälleen samat Agenda 2030 -tavoitteet kuin SAKKY. Tavoitteiden avulla on tunnistettu viisi vastuullisuuden teemaa ja muodostettu erillinen tiekartta WinMap - Suunta vastuulliseen tulevaisuuteen. Raportista löytyy ulkoinen hyperlinkki, jonka avulla lukija pääsee tutustumaan tiekarttaan. Muista oppilaitoksista poiketen WinNova on nostanut henkilöstön vastuullisuusosaamisen muita keskeisempään asemaan raportissaan, kertomalla vuonna 2023 lanseeraamastaan Johdanto kestäväen

kehitykseen -osaamismerkistä. Lisäksi korostetaan OKKA-sertifikaattia ja vastuullisuustiimin toimintaa kuvataan laadullisesti.

Careerian raportti alkaa Vastuullinen Careeria -osiolla, jossa vastuullisuutta lähestytään ensisijaisesti ydintehtävän kautta. Muista raporteista poiketen Careeria nostaa heti aluksi esille konkreettisen vastuullisuustavoitteen, hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä. Johdantotekstin alla on kuvana Agenda 2030 -tavoitteet, mutta yhteys tekstin ja kuvan välillä jää kuitenkin hiukan avoimeksi, sillä tekstissä ei suoraan mainita, että Careerian vastuullisuustoiminta perustuu Agenda 2030 -tavoitteisiin. Sen sijaan mainitaan, että tavoitteet perustuvat Porvoon kaupungin ilmasto- ja ympäristöohjelmaan, joka olettavasti pohjautuu Agenda 2030 -tavoitteisiin. Raportin kolmanneksi viimeisellä sivulla on maininta, että toiminnassa edistetään erityisesti kahdeksaa Agenda 2030 -tavoitetta. Lisäksi kerrotaan, että päästövähennyksiin ja sosiaaliseen vastuullisuuteen on laadittu tiekartat, mutta niitä ei esitellä, eikä niihin ole ulkoista hyperlinkkiä. Vastuullisuustiimin toimintaa, resursseja ja tavoitteita avataan Careerian raportissa tarkemmin kuin muissa vertailujoukon raporteissa.

Taitotalon raportissa vastuullisuuden johtaminen on nostettu raportin ensimmäiseksi osioksi ja sen avulla lukija pystyy muodostamaan kattavan yleiskuvan Taitotalon vastuullisuudesta. Raportissa kerrotaan, että sidosryhmäyhteistyö luo pohjan vastuullisuudelle. Vastuullisuustyötä ohjaavat Agenda 2030 -tavoitteet, ammatillisen koulutuksen kestävän kehityksen tiekartta sekä Suomen hiilineutraalisuustavoite. Keskeisinä keinoina vastuullisuuden toteutukseen ja seuraamiseen nostetaan Taitotalon strategia ja arvot, eettiset periaatteet, turvallisemman tilan periaatteet, ISO-sertifioidut laatujärjestelmät, tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma, Opiskeluhoitosuunnitelma ja hiilijalanjälki. Olennaisuuden perusteella on määriteltä painopisteet ja tavoitteet.

Perho liiketalousopisto (kuva 5) määrittelee raportissaan vastuullisuuden ja toimintatavat verrattain tiivistä, tarkasti ja käytännönläheisesti. Raportissa kerrotaan, että Perho liiketalousopiston vastuullisuustyötä ohjaavat kansainväliset ja kansalliset tavoitteet, sekä Perho Liiketalousopiston omat arvot ja tavoitteet.

Lisäksi kerrotaan selkeästi, että Perho liiketalousopisto on sitoutunut YK:n Agenda 2030 kestävän kehityksen toimintaohjelmaan.

Kuva 5. Perho liiketalousopiston vastuullisuuden määrittely (Perho liiketalousopisto, 2023, s. 10)

Käytännönläheisyys välittyy lukijalle kestävän tulevaisuuden toimintaohjelmaa ja keskeisiä toimenpiteitä havainnollistavan kuvion avulla. Lisäksi laadullisesti korostetaan OKKA-sertifikaattia, koko organisaation osallistumista vastuullisuustyöhön sekä johdon ja hallituksen roolia. Tätä raportointikäytäntöä voidaan pitää toimivana.

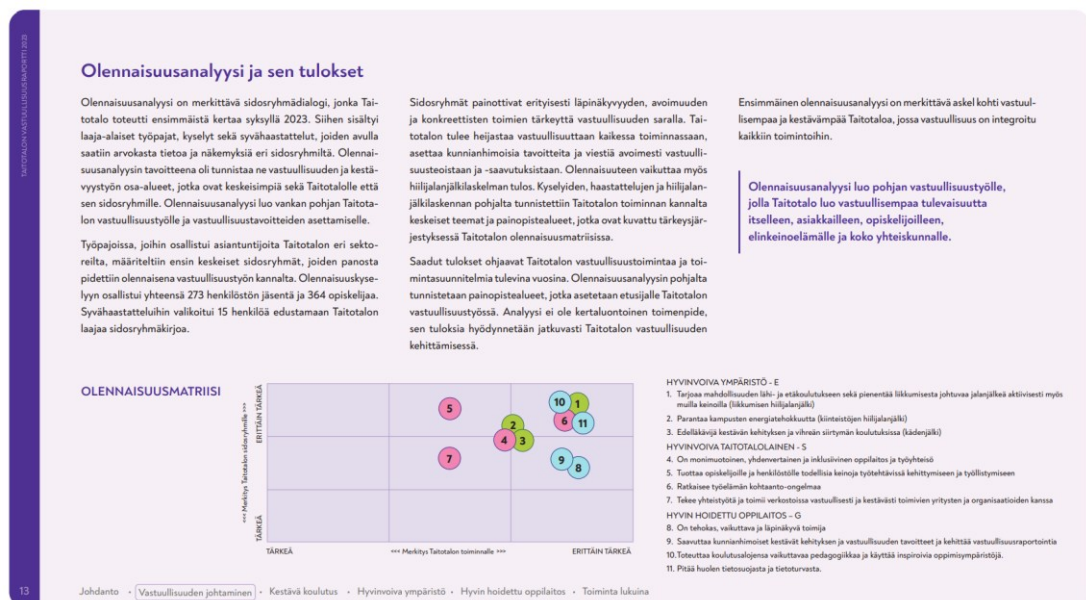
6.3.4 Olennaisuus ja sidosryhmät

Kuten luvussa 4.3.1 todettiin, olennaisuuden periaate on vastuullisuusraportoinnin kulmakiviä. Sidoryhmien tunnistaminen on puolestaan välttämätöntä, jotta olennaisimmat vastuullisuusteemat voidaan tunnistaa. Sidoryhmiä ja olennaisuutta on vertailujoukon raporteissa käsitelty vaihtelevasti.

Perustarinalla organisaatio perustelee olemassaolonsa ja samalla se toimii kannanottona vastuullisuuden olennaisuuteen (Kuisma & Temmes, 2011, s.

272–273). Vertailujoukon raporteissa perustarina on pääsääntöisesti esitetty raportin alkupuolella johdon toimesta. Taitotalon, Perho liiketalousopiston, WinNovan sekä SAKKY:n perustarina on kirjoitettu ylimmän johdon toimesta. Lisäksi tarinan yhteyteen on liitetty kuva, jolloin vastuullisuudelle samalla annetaan kasvot. Myös Careerian raportissa perustarinan on kirjoittanut palvelujohtaja, mutta tekstin yhteyteen ei ole lisätty kuvaa. Keudan vastuullisuusraportti oli vertailujoukon ainoa, jossa perustarinaa ei esitetä allekirjoitettuna.

Sidosryhmät ja olennaisuus olivat huomioitu tarkimmin Taitotalon raportissa, jossa kerrotaan, että sidosryhmäyhteistyö luo koko vastuullisuuden pohjan. Merkittäviksi sidosryhmiksi nostetaan valtionosuus-, työvoima- ja henkilöstökoulutuksissa yritykset, kunnat ja kunnalliset yhteisöt sekä organisaatiot. Taitotalo oli vertailujoukon ainoa, jossa oli tehty olennaisuusanalyysi (kuva 6). Olennaisuusanalyysin toteuttamistapa avataan raportissa yksityiskohtaisesti. Tulokset esitellään sekä sanallisesti että olennaisuusmatriisin avulla.

Kuva 6. Taitotalon olennaisuusanalyysi ja sen tulokset (Taitotalo, 2024, s. 13)

Muissa raporteissa sidosryhmiä ja olennaisuutta on käsitelty melko suppeasti. Careerian raportissa perustarinassa mainitaan tiivis yhteistyö omistajakuntien, sidosryhmien ja opiskelijoiden kanssa. Raportissa ei kuitenkaan oteta kantaa raportoitavien teemojen olennaisuuteen ja kenelle raportti on laadittu.

Perho liiketalousopisto kertoo, että vastuullisuusraportti on toiminnan kehittämisen väline ja sillä pyritään kertomaan vastuullisuustyöstä muille koulutuksen järjestäjille sekä sidosryhmille. Sidosryhmiä ei kuitenkaan eritellä tämän tarkemmin. Strategisen suunnittelutyön osalta kerrotaan, että se tehdään yhdessä henkilöstön, opiskelijoiden ja sidosryhmien kanssa. Olennaisuuden osalta kerrotaan, että Perho liiketalousopisto on määritellyt keskeisimmät Agenda 2030 -tavoitteet, mutta raportissa ei eritellä, mitkä nämä tavoitteet ovat eikä kerrota mihin määrittely perustuu tai onko sidosryhmiä kuultu.

WinNova ja SAKKY ovat hyödyntäneet Agenda 2030 -viitekehystä oleellisuuden perustelemisiin. Kumpikin on tunnistanut oman toimintansa kannalta neljä oleellisinta Agenda 2030 -tavoitetta. Kumpikaan raportti ei kuitenkaan ota kantaa siihen, mihin olennaisuus perustuu ja onko sidosryhmiä kuultu. SAKKY:n raportissa kerrotaan, että henkilöstölle, opiskelijoille ja sidosryhmille halutaan viestiä vastuullisuustyön tavoitteista ja tuloksista. WinNovan raportissa sidosryhmiä ei määritellä kovin tarkasti. Yhteistyön osalta mainitaan muut oppilaitokset ja kehittämistoiminnan rahoittajat.

Keudan raportissa sidosryhmiä on käsitelty verrattain kattavasti. Omistajia, henkilöstöä, asiakkaita ja muita sidosryhmiä on hyödynnetty strategian muodostamisen yhteydessä vuonna 2019. Sidosryhmiksi määritellään kunnat, oppilaitokset, yritykset, työnantajat ja yrittäjät. Lisäksi Keudan roolia paikallisyhteisössä korostetaan. Raportoitavien vastuullisuusteemojen olennaisuutta ei perustella tämän tarkemmin raportissa.

6.3.5 Tavoitteet ja vaikuttavuus

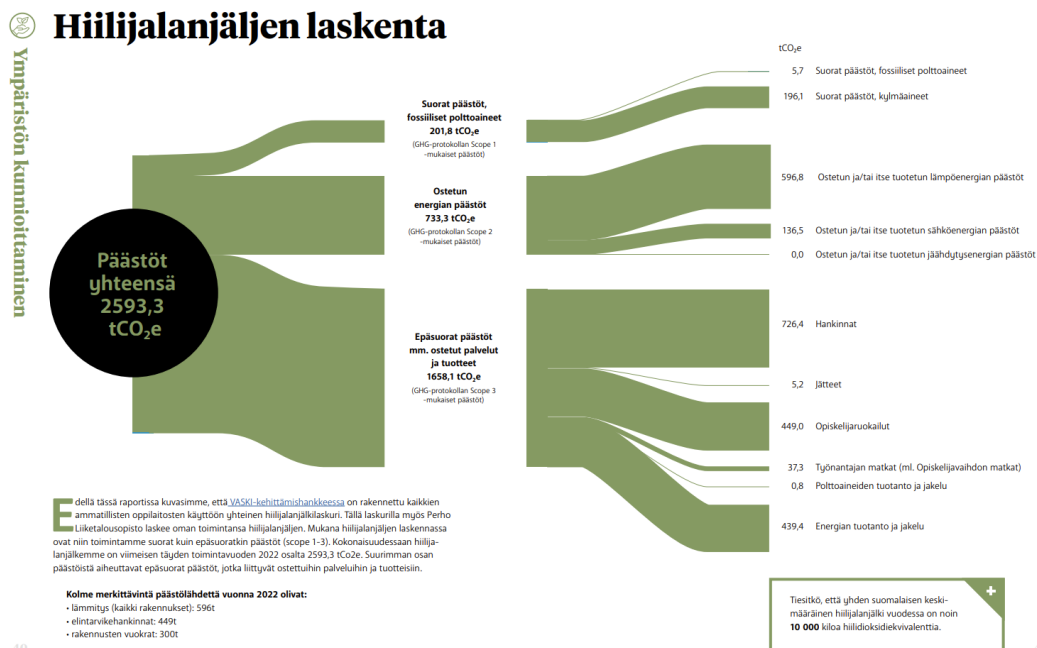
Kuten luvussa 3.6 todettiin, jotta organisaatio voi kutsua itseään vastuulliseksi, tarvitaan tosielämän vastuullisuustekoja, joilla on vaikutusta yhteiskuntaan. Yritysvastuuraportin tehtävä ei ole pelkästään katsoa ajassa taaksepäin, vaan auttaa lukijaa ymmärtämään, mitä organisaatio aikoo tehdä tulevaisuudessa

(Kurittu, 2018, s. 178). Vaikuttavuutta ja vastuullisuuteen liittyviä tavoitteita esitellään raporteissa varsin vaihtelevasti.

Kuten edellisessä luvussa todettiin, SAKKY ja WinNova ovat määritelleet toiminnalleen neljä oleellisinta Agenda 2030 -tavoitetta. SAKKY esittelee WinNovaa selkeämmin ja tarkemmin, millä toimenpiteillä tavoitteita edistetään. Perho liiketalousopisto puolestaan esittelee varsin kattavasti ja määrällisesti kestävä koulutuksen tavoitteita, mutta muut vastuullisuuteen liittyviä tavoitteita on esitelty yleisemmällä tasolla. Myös Keudan tavoitteita voidaan pitää yleisluontoisina. Taitotalon kertoo, että tavoitteet perustuvat olennaisuusanalyysiin ja hiilijalanjälkilaskelmaan. Careeria ja Taitotalo esittelevät sekä lyhyen että pitkän aikavälin tavoitteita käytännönläheisesti.

Jalanjäljen käsite oli mukana kaikissa raporteissa, painottuen ekologiseen jalanjälkeen. Kaikissa oppilaitoksissa oli laskettu toiminnasta aiheutuva hiilijalanjälki. WinNovan hiilijalanjäljen laskennassa on otettu huomioon ainoastaan scope 1. Muissa oppilaitoksissa laskentaan on sisällytetty scopet 1–3. Keudan hiilijalanjäljen laskennan on toteuttanut Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus. Taitotalon raportissa ei tuoda ilmi kenen toimesta laskenta on tehty. Muut oppilaitokset ovat hyödyntäneet laskennassa VASKI (Vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus) -hankkeessa kehitettyä hiilijalanjäljen laskentatyökalua.

Hiilijalanjäljen laskennan tulosten esittämistavoissa oli myös suuria eroja. Taitotalon raportissa laskennan tulokset oli esitelty vain sanallisesti. Kuritun (2018, s. 169) mukaan tällainen paljon numeroita sisältävä teksti on raskasluvuista ja vaikeaa sisäistää. Taitotalossa on laadittu erillinen raportti hiilijalanjäljen laskennasta ja siihen löytyy hyperlinkki. Careerian ja WinNovan raporteissa tulokset esiteltiin taulukoiden ja sanallisen selityksen avulla. Muissa raporteissa tulokset oli esitelty kuvion ja sanallisen selityksen avulla. Perho liiketalousopiston (kuva 7) hiilijalanjäljen laskennan tuloksien esitystapaa voidaan pitää vertailujoukon selkeimpänä.

Kuva 7. Perhon Hiilijalanjäljen laskenta (Perho, 2024, s. 20)

Kuritun (2018, s. 175) mukaan visuaalisten esitysten suunnittelussa tulee huomioida ajatus siitä, mitä lukijan halutaan ymmärtävän. Perho liiketalousopiston ratkaisussa tämä näkökulma on huomioitu, sillä päästöjen yhteismäärä on merkitty selkeästi ja kuvio auttaa lukijaa hahmottamaan eri päästöluokkien keskinäistä suuruusluokkaa. Sanallisessa selityksessä avataan käytännön elämän tasolla mistä päästöt koostuvat ja mitkä ovat keskeisimpiä keinoja hiilijalanjäljen pienentämiseen. Tekstissä otetaan myös kantaa hiilijalanjäljen laskentaa liittyvään epätarkkuuteen ja tulkinnanvaraisuuteen. Muissa raporteissa tätä näkökulmaa ei otettu huomioon.

Hiilijalanjäljen pienentämiseen liittyvät tavoitteet vaihtelivat oppilaitosten välillä. SAKKY:n tavoitteena on vähentää oman toiminnan kasvihuonekaasupäästöjä 50 % vuoden 2019 tasosta vuoteen 2025 mennessä. Careeria ja Taitotalo ovat asettaneet tavoitteekseen olla täysin hiilineutraaleja. Careeria tavoittelee tätä vuoteen 2030 ja Taitotalo vuoteen 2035 mennessä. Careeria on lisäksi purkanut pitkän aikavälin tavoitteen lyhyen aikavälin tavoitteeksi, mikä tarkoittaa noin 10 % vuosittaista hiilijalanjäljen pienentämistä. Muut oppilaitokset eivät raportoineet konkreettisesta tavoitteesta hiilijalanjäljen pienentämiseen.

Kaikissa raporteissa oli huomioitu myönteisten vaikutusten, eli kädenjäljen vahvistaminen. Kädenjäljen käsite esiintyi kaikissa raporteissa lukuun ottamatta Careerian raporttia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että Careerian vastuullisuustoimilla ei olisi myönteistä vaikuttavuutta. Raportissa mainitaan heti johdannossa, että Careeriasa on sitouduttu kasvattamaan opiskelijoiden osaamista niin, että valmistuessaan he vahvistavat vastuullisuutta myös työelämässä. Kädenjäljen käsite liitettiin raporteissa pääsääntöisesti koulutukseen ja osaamisen kehittämiseen liittyviin asiakokonaisuuksiin. Tämä on täysin loogista, sillä kuten luvussa 3.6.2 todettiin, koulutuksen tuoma osaaminen on edellytys kaikkien Agenda 2030 -tavoitteiden saavuttamisessa ja ne on huomioitu jollain tavoin kaikissa raporteissa.

Vaikuttavuutta oli huomioitu myös muista näkökulmista Perhon ja SAKKY:n raporteissa. Perho Liiketalousopistossa kädenjäljen käsite esiintyy pilottiravintolan toimintaa käsittelevässä case-esimerkissä. Lisäksi raportin ympäristöosiossa kerrotaan, että myönteisiä ympäristövaikutuksia pyritään edistämään kannustamalla henkilöstöä ja opiskelijoita omaksumaan positiivisia asenteita ja toimintatapoja arjessa sekä toimimalla esimerkkinä vastuullisesta toiminnasta ja tukemalla hyvien toimintatapojen omaksumista.

SAKKY:n raportissa (kuva 8) lähestymistapa jalan- ja kädenjälkeen poikkeaa muista raporteista. SAKKY käsittelee jalan- ja kädenjälkeä yhtenä kokonaisuutena, jota kutsutaan ympäristövaikutuksiksi.

Ympäristövaikutukset

Olemme tunnistaneeet ja arvioineet toimintamme suorat ja välilliset ympäristövaikutukset. Pyrimme aktiivisesti vahvistamaan myönteisiä ja vähentämään haitallisia ympäristövaikutuksia. Myönteisistä vaikutuksista käytetään nimitystä **ympäristökädenjälki** ja haitallisista **ympäristöjalanjälki**.

Ympäristökädenjälkemme
Kehitämme vastuullisuusosaamista, edistämme kestävää työelämää ja vähähiilistä kiertotaloutta

Ympäristöjalanjälkemme syntyy mm.

- rakentamisesta ja kiinteistöjen korjaamisesta
- kiinteistöjemme energian kulutuksesta
- hankinnoista, esimerkiksi elintarvikkeista, koneista, laitteista ja materiaaleista
- liikkumisesta ja kuljetuksista

Ympäristökädenjälkemme vahvistuu, kun

- koulutamme ympäristövastuullisia ammattilaisia
- teimme vastuullisuuden osaamisilupaukset kaikille koulutusaloille sekä Varkauden lukiolle
- tuemme organisaatioiden ja yritysten ympäristötyötä
- kehitämme ja toteutamme työelämän vastuullisia toimintamalleja

Ympäristöjalanjälkemme pienenee, kun

- rakensimme Joutsenmerkki-kriteerien mukaisesti
- parannamme kiinteistöjemme energiatehokkuutta
- asetamme hankinnoille vastuullisuusvaatimuksia
- mahdollistamme etäopiskelua ja -työskentelyä

Kuva 8. Ympäristövaikutuksien tarkastelu jalan- ja kädenjäljen avulla (SAKKY, 2024, s. 6)

SAKKY:n mukaan ympäristöjalanjälkeä syntyy rakennuksien ja kiinteistöjen korjaamisesta, kiinteistöjen energian kulutuksesta, erilaisista hankinnoista sekä liikkumisesta ja kuljetuksista. Ympäristökädenjälkeä on vastuullisuusosaamisen kehittäminen sekä kestävä työelämä että vähähiilisen kiertotalouden edistäminen. Lisäksi esitellään toimenpiteitä, joilla pienennetään jalanjälkeä ja kasvatetaan kädenjälkeä. Esitystapa on selkeä ja lukija hahmottaa helposti mitkä ovat keskeisimmät vaikutukset ja millä konkreettisilla toimintatavoilla vaikuttavuutta pyritään edistämään, joten sitä voidaan pitää toimivana raportointikäytäntönä.

6.3.6 Laadullisuuden ja määrällisyyden suhde

Ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportointi näyttäytyy vertailujoukossa ennen kaikkea laadullisena toiminnan kuvaamisena. Kaikki raportit sisälsivät laadullisia tarinoita ja case-esimerkkejä, joiden pituus vaihteli muutaman virkkeen pituisista tiivistelmistä aina koko sivun mittaisiin pidempiin teksteihin. Taitotalon raportissa (kuva 9) case-esimerkit on eroteltu selkeästi muusta tekstistä, mikä auttaa lukijaa navigoimaan raportin sisällä ja etsimään sisältöä, johon hän haluaa tutustua tarkemmin. Tätä voidaan pitää toimivana raportointikäytäntönä.

CASE

A2B vastuullinen koulutuskumppani kuljettajakoulutuksessa

Taitotalo on tehnyt vuosia koulutusyhteistyötä ekologisia kuljetuspalveluja tarjoavan A2B kuljetusliikkeen kanssa.

A2B:n toimitusjohtaja, yrittäjä Tero Kakko on missio olla Suomen ensimmäinen täysin ekologinen kuljetuspalvelu. "A2B:n missio Suomen ensimmäiseksi täysin ekologiseksi kuljetuspalveluksi alkoi vuonna 2010 lahdella sähköautolla. Tavoitteena oli heti alusta alkaen monipuolisesti palvelevan, päästöttömän kuljetuspalvelun rakentaminen", Kakko kertoo.

Tero Kakko on onnistunut tavoitteensa erinomaisesti. Nykyään osaava henkilöstö on yli 60 henkilöä ja kalusto koostuu 55 paketti- ja kuorma-autosta. Ajoneuvoista 43 kullaa kotimaisista jätteisistä tehdyllä biokaasulla, 12 sähköautoa tuulivoimalla tuotetulla sähköllä ja lisäksi on 2 sähköavusteista tavarapyörää Helsingin keskusta-alueella.

Tero Kakko

CASE

Energy Manager koulutusohjelmalla päivitetään yrityksen energia-asiat

Energian tehokkaampi käyttö on keskeinen tekijä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Taitotalon kansainvälisessä Energy Manager koulutuksesta myönnetään European Energy Manager (EUREM) -sertifikaatti. Koulutuksessa opittujen yrityksen energiatehokkuuden parantamisen ja energiakustannusten alentamisen keinojen avulla suunnitellaan yrityksen energiankäytön tehostamisen kehityshanke.

Taitotalossa toteutettujen kehityshankkeiden avulla yritykset ovat saavuttaneet yli 11 miljoonan euron säästöt energiakuluissa. Säästöjen saavuttamiseksi ei ole aina tarvittu edes laiteinvestointeja. Projektioilla saavutetut keskimääräiset säästöt per yritys ovat 232 897 euroa, 1620 tonnia CO₂-päästöjä ja 6413 megawattituntia energiaa. Suurin yhden yrityksen saavuttama säästö on ollut 600 000 euroa vuodessa. Taitotalon koulutuksen projektioita on myös palkittu kansainvälisesti.

EUREM eli energiatehokkuuskoulutusta on tehty kymmenen vuotta, ja Taitotalo on ollut mukana alusta lähtien. EUREM-koulutusta tehdään 31 maassa neljällä mantereella.

18 Johdanto · Vastuullisuuden johtaminen · **Kestävä koulutus** · Hyvinvoiva ympäristö · Hyvin hoidettu oppilaitos · Toiminta lukuina

Kuva 9. Case-esimerkkien erottelu Taitotalon raportissa (Taitotalo, 2024, s. 18)

Kuten luvussa 4.3.3 todettiin, faktojen raportointi on vastuullisuusraportoinnin perusta ja määrälliset luvut sekä laadulliset tarinat tukevat toisiaan. Kaikissa raporteissa laadullista sisältöä on tuettu hyödyntämällä määrällisiä taulukoita ja kuvioita. Lisäksi raporteissa on ulkoisia hyperlinkkejä, joilla pyritään ohjaamaan lukijaa tutustumaan tiettyyn teemaan tarkemmin. Raporttien välillä oli kuitenkin merkittäviä eroja, miten ja missä suhteissa taulukkoja, kuvioita sekä ulkoisia hyperlinkkejä on hyödynnetty. Taulukkoon 4 on kerätty taulukoiden, määrällisten kuvioiden ja laadullisten kuvioiden sekä ulkoisten hyperlinkkien määrä.

Taulukko 4. Laadulliset ja määrälliset sisällöt vertailujoukon raporteissa

Oppilaitos	Määrälliset Taulukot	Määrälliset kuviot	Laadulliset kuviot	Ulkoiset hyperlinkit
Taitotalo	15	2	2	11
Careeria	3	1	9	1
Keuda	0	4	7	8
WinNova	4	5	20	29
Perho liiketalous- opisto	10	22	11	21
SAKKY	5	3	4	5

Määrällisillä kuvioilla tarkoitetaan kuvioita, jotka sisältävät oppilaitoksen raportoimaa dataa vastuullisuudesta. Laadullisilla kuvioilla, kuten strategian visualisoinnilla tarkoitetaan kuvioita, joilla pyritään tukemaan tekstisisältöä ilman raportoitavaa dataa. Laadullisiksi kuvioiksi ei laskettu yksittäisiä kuvia, korostettuja numeroita tai sana- ja lausenostoja.

Laadullinen tekstisisältö painottui Careerian ja Keudan raporteissa, joissa taulukoita ja määrällisiä kuvioita hyödynnettiin vähiten. SAKKY:n raportissa määrällisyys näyttäytyi pääasiassa taulukoiden avulla ja niitä hyödynnettiin yhdessä laadullisen tekstisisällön kanssa. WinNova puolestaan hyödyntää raportoinnissaan eniten laadullisia kuvioita, joita oli yhteensä 20 kappaletta. Suurin osa laadullisista kuvista on piirroskuvia, mikä erottaa raportin vertailujoukosta persoonallisuudellaan. Myös Careerian raportissa oli hyödynnetty piirroskuvaa havainnollistamaan, mitä vastuullisuustekoja oppilaitoksessa on tehty vuosina 2019–2023. Tällaista vastuullisuuden kokonaiskuvaa ja käytännön toimenpiteitä yhdistävää visuaalista esittämistapaa ei esiintynyt muissa raporteissa.

Hyperlinkkien lisäämistä voidaan pitää perusteltuna, jotta vastuullisuusraportti voidaan sitoa osaksi muuta vastuullisuusviestintää. Lisäksi niiden avulla

kiinnostunut lukija pääsee tutustumaan aiheisiin tarkemmin ja syvällisemmin. WinNovan raporttiin oli myös sisällytetty eniten ulkoisia hyperlinkkejä, joiden Issuu-alustalla hyperlinkit erottuvat selkeämmin kuin PDF-tiedostoista. Vertailujoukosta erottui Careerian raportti, jossa ulkoisia hyperlinkkejä oli kaikkein vähiten. Ainoa linkki ohjasi oppilaitoksen omalle verkkosivustolle.

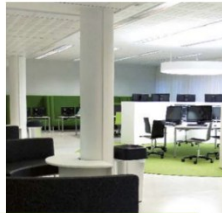
Taitotalon raportti sisälsi eniten taulukoita, 15 kappaletta, joista suurin osa on kerätty raportin loppuun. Myös lukujen raportointiperiaatteita avataan selkeästi ja tarkasti, mikä erotti raportin muista. Taitotalon raportissa laadullista tekstisisältöä tuetaan kuitenkin pääosin laadullisten kuvioiden avulla. Perho liiketalousopisto hyödynsi raportoinnissaan määrällisiä kuvioita eniten ja niitä on yhteensä 22 kappaletta. Myös Perho liiketalousopiston raportissa kaikki taulukot on sijoitettu raportin loppuun. Laadullista tekstisisältöä pyritään tukemaan määrällisten kuvioiden avulla ja tätä voidaan pitää toimivana toimintamallina. Myös Kuritun (2018, s. 164) mukaan raportoinnin lähtökohtana on tärkeimpien lukujen esittäminen taulukoissa, mutta niiden sisäistäminen voi kuitenkin olla haastavaa ja työlästä. Kaavioiden ja kuvioiden avulla lukija pystyy sisäistämään tietoa paremmin.

Taulukot ja kuviot eivät ole ainoa tapa tuoda määrällisyyttä raportointiin. Keuda hyödyntää ydinviestin välittämiseen yksittäisiä tekstinosia, joista suuressa osassa on mukana määrällisiä lukuja. Tätä tapaa noudatetaan systemaattisesti läpi koko raportin ja näitä nostaja silmäilemällä lukija voi muodostaa kuvan keskeisimmistä saavutuksista. Myös Perho liiketalousopiston raportissa (kuva 10) hyödynnetään tekstinosia ja numeroiden korostamista, mutta tätä ei tehdä yhtä systemaattisesti kuin Keudan raportissa.

Kampusrakennusten remontit tuovat energiansäästöä

Edellisessä katsauksessa 2019-21 kävimme läpi Töölön ja Malmin kampuksia käynnissä olleita laajia peruskorjauksia ja remontteja, jotka ovat kampusten omistajien investointeja kampusrakennusten energiatehokkuuteen ja tämän päivän kiinteistötekniisin ratkaisuihin.

Remonttien myötä Perho Liiketalousopiston käyttämien Töölön ja Malmin kiinteistöjen energiatehokkuus kehittynyt myönteisesti, mikä näkyy merkittävänä säästöinä energian kulutusluvuisammassa remonteja edeltäneisiin vuosin verrattuna.

9%

**PIENEMPI
SÄHKÖN
KULUTUS**

Sähkönkulutus
Malmi
2018 977
2022 892,34

Malmin kampuksella on toteutettu vuosina 1972 ja 1984 rakennetulle Malmin kampuksen koulurakennukselle pitkän tähtäimen korjaussuunnitelman (PTS) mukaisia kokonaisvaltaisia remontteja tällä katsauskaudella noin 2,3 miljoonan euron edestä. Niistä merkittävimmät koskevat ilmanvaihto- ja lämmitysjärjestelmiä sekä laitteistoja, minkä lisäksi erityistä huomiota on kiinnitetty mm. kiinteistön turvallisuustekniikkaan ja -ratkaisuihin.

23%

**PIENEMPI
KAUKO-
LÄMMÖN
KULUTUS**

Kaukolämpö Töölö
2018 2150
2022 1654,71

Töölön kampuksella keskeisin investointi on koskenut vuonna 1957 valmistunutta, Aarne Ervin suunnitteleman Ravintola Perhon talon julkisivu- ja talotekniikkaremonttia, jonka kustannukset katsauskaudella ovat olleet noin 2,2 miljoonaa euroa. Tämä remontti on valmistunut hieman alkuperäisestä aikataulusta jäljessä loppuvuodesta 2022 ja kampusrakennukset ovat uudistettuina täysimääräisesti käyttössämme.

19%

**PIENEMPI
SÄHKÖN
KULUTUS**

Sähkönkulutus Töölö
2018 1801
2022 814,56

Kuva 10. Ydinviestin korostaminen visuaalisesti (Perho liiketalousopisto, 2023, s. 22)

Toteuttamistapa on myös Perho liiketalousopiston raportissa visuaalisesti harakitumpi. Kuvan 10 esimerkissä laadullinen teksti ja visuaalisesti esitetyt määrälliset tiedot tukevat toisiaan. Lukija hahmottaa nopeasti, millaisia saavutuksia energiatehokkuuden osalta on saavutettu. Tekstilaatikoissa lukijalle avataan millä toimenpiteillä tulokset on saavutettu.

Vastuullisuusraportoinnin tulisi olla myös tasapuolista viestintää, jossa tuodaan esiin sekä onnistumiset että epäonnistumiset (Liappis ym., 2019, s. 226). Epäonnistumisia tai epämieluisia asioita esitellään vertailujoukon raporteissa melko vähän. Perho liiketalousopiston, WinNovan ja Taitotalon raporteissa käsitellään tapaturmia. Keudan raportissa nostetaan esille organisaatioon kohdistunut palvelunestohyökkäys. SAKKY:n raportissa nostetaan esille hiilijalanjäljen kasvu. Negatiivisten raportoitujen teemojen vähäinen määrä herättää osaltaan kysymyksen, eikö epäkohtia ole vai onko oppilaitoksissa valittu olla raportoimatta epämieluisista teemoista. Kuten Kurittu ym. (2023, s. 282) toteavat, tarinat epäonnistumisista voivat olla vastuullisuusjulistuksia tehokkaampi tapa luoda luottamusta.

6.4 Haastattelut

Tässä luvussa kuvataan haastattelujen toteutus ja keskeisimmät löydökset. Joulukuussa 2024 tutkija lähetti haastattelupyynnöt kaikkiin oppilaitoksiin. Kaikki oppilaitoksen vastasivat myönteisesti haastattelupyyntöön ja haastattelut järjestettiin tammikuussa 2025. Taulukossa 5 esitellään haastateltavien lukumäärä ja tehtävänimikkeet.

Taulukko 5. Opinnäytetyön haastateltavat

Oppilaitos	Haastateltavien lukumäärä	Haastateltavan tehtävänimike
Taitotalo	2	Laatujohtaja Kehityspäällikkö
Careeria	1	Palvelujohtaja
Keuda	1	Kestävän kehityksen asiantuntija
WinNova	1	Kiinteistö- ja ympäristösuunnittelija
Perho liiketalous- opisto	1	Vastuullisuuspäällikkö, operatiivisen johtoryhmän jäsen
SAKKY	1	Projektipäällikkö

Kaikki haastateltavat ovat osallistuneet keskeisesti laadullisen vertailuanalyysin aineistoina toimivien vastuullisuusraporttien laadintaan ja projektin koordinointiin. Taitotalolta haastatteluun osallistui kaksi henkilöä. Haastateltava 1 vastasi vuoden 2023 raportin laatimisesta, mutta on tämän jälkeen siirtynyt muihin tehtäviin. Haastateltava 2 toimii tulevan raportin projektipäällikkönä. Muista oppilaitoksista haastatteluun osallistui yksi henkilö.

Teemahaastattelun tueksi laadittiin haastattelurunko (liite 2), mutta kysymysten järjestys ja esittämistapa vaihtelivat haastattelukohtaisesti. Tutkija esitti tarvittaessa haastattelurungon ulkopuolisia tarkentavia kysymyksiä niissä tilanteissa, joissa haastateltava esitti kiinnostavan näkökulman tai ajatuksen. Haastattelut toteutettiin Microsoft Teamsin välityksellä, jolloin ne voitiin samalla myös tallentaa. Haastattelujen jälkeen nauhoitukset litteroitiin, eli

kirjoitettiin puhtaaksi. Litteroinnin jälkeen suoritettiin sisällön analysointi, jonka keskeisimmät löydökset kuvataan seuraavissa alaluvuissa.

6.4.1 Raportoinnin lähtökohdat ja motiivit

Kuten luvussa 4.1.1 todettiin, vastuullisuusraportoinnin motiivit voidaan karkeasti jakaa kolmeen eri kategoriaan: taloudellisiin, viestinnällisiin ja poliittisiin syihin. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että oppilaitoksien vastuullisuusraportoinnin taustalla on piirteitä kaikista motiiveista, mutta niille annetaan erilaisia painoarvoja. Vertailujoukosta pisimpään vastuullisuusraportointia harjoittaneiden SAKKY:n ja Perho liiketalousopiston haastatteluissa viestinnälliset ja taloudelliset hyödyt korostuivat. Myöhemmin raportoinnin aloittaneiden Careerian, WinNovan, Taitotalon ja Keudan haastatteluissa korostuivat poliittiset syyt.

SAKKY:ssä vastuullisuus on sidottu osaksi toimintaa jo 2000-luvun alkupuolella. Haastateltava on koordinoanut ja edistänyt vastuullisuuden toteutumista vuodesta 2005 saakka. SAKKY on toteuttanut myös vastuullisuusraportointia vertailujoukosta kaikista pisimpään, vuodesta 2010 saakka. Sisäinen tarkastuslautakunta esitti toiveen tilinpäätöksen yhteyteen lisättävästä ympäristötilinpäätöksestä, jonka seurauksena raportointi päädyttiin aloittamaan. Vastuullisuudesta viestimistä sidosryhmille oli pohdittu jo aikaisemmin. Haastateltavan mukaan raportointi tukee toiminnan kehittämistä ja on nykypäivän toimintaympäristössä jopa välttämätöntä.

Voisi sanoa, että nykyään on melkein noloa, ellei millään tavalla raportoiti toiminnastaan.

Perho liiketalousopiston haastateltava ei kuulunut oppilaitoksen henkilöstöön, kun raportointi aloitettiin vuonna 2017. Haastateltava huomauttaa, että hän ei siis välttämättä osaa kertoa kaikkia raportointiin johtaneita taustoja. Hänen käsityksensä mukaan vastuullisuus on koettu tärkeäksi jo pitkään ja se muodostaa pohjan myös vapaaehtoiselle vastuullisuusraportoinnille. Lisäksi haastateltava nostaa esille, että Perho liiketalousopisto on toimintamuodoltaan

osakeyhtiö. Oppilaitoksessa pyritään siis toimimaan yritysmaailman tavoin ja samoilla säännöillä. Vaikka vuonna 2017 velvoitteita raportointiin ei juurikaan ollut, raportointi koettiin asiaksi, johon kannattaa vapaaehtoisesti panostaa. Kaiken pohjalla on kuitenkin tosielämän vastuullisuus.

Ihan turha lähteä tekemään vastuullisuusraportointia, jos toiminta ei ole kestävää tai pyritä olemaan kestäviä, että sittenhän se on helppoa, jos niitä tekoja oikeasti on siellä taustalla. Totta kai siis voi raportoida siitäkin, että mitään ei tehdä tai asiat menee huonosti, mutta harvempi sitä haluaa lähteä tekemään.

Keudan haastateltava puolestaan kertoo, että raportointi aloitettiin, koska vastuullisuusyö haluttiin systematisoida vastaamaan EU:n asettamia vihreän siirtymän, kiertotalouden ja hiilineutraalisuuden tavoitteita. Kuntayhtymän johtaja vaihtui ja uusi johtaja painotti vastuullisuuden merkitystä, jolloin aiemmin tilinpäätökseen sisältyneestä pienimuotoisesta raportoinnista päätettiin tehdä oma erillinen ja laajempi kokonaisuus.

Taitotalon haastateltava 1 toteaa, että Taitotalossa odotettiin CSDR-direktiivin velvoittavan ESRS-standardin mukaiseen raportointiin, minkä takia päätettiin aloittaa vapaaehtoinen raportointi tulevaisuuteen valmistautumiseksi. Myös Careerian ja WinNovan haastateltavat nostavat tämän saman näkökulman esille. Myöhemmin kirjanpitolain muutoksen myötä ammatilliset oppilaitokset vapautettiin raportointivelvollisuudesta, kuten luvussa 4.2 todettiin.

CSDR-direktiivin lisäksi vastuullisuusraportoinnin taustalla on myös muita syitä. Taitotalon haastateltava 1 osallistui projektipäällikkönä Opetushallituksen rahoittamaan hankkeeseen, jonka osana pohdittiin vastuullisuuden johtamista. Vastuullisuusraportointi tunnistettiin johtamisen työvälineeksi. Haastateltava 2 lisää, että vastuullisuus nostettiin yhdeksi painopisteeksi strategian päivityksen yhteydessä. ISO-sertifioidut järjestelmät (laatu, ympäristö, työterveys ja turvallisuus) osoittavat millaista työtä oppilaitoksessa tehdään, mutta yksistään ne koetaan nykypäivänä riittämättömiksi. Lisäksi haastateltava 2 korostaa arvoketjun roolia.

Teemme tiivistä yhteistyötä asiakkaidemme kanssa, ja vastuullisuusraportoinnin kehityksessä koko arvoketjulla on merkittävä rooli. Jos emme itse ole tietoisia omista toimintatavoista, on haastavaa tehdä vaikuttavaa yhteistyötä niin yritysmaailman kuin opiskelija-asiakkaiden kanssa.

Myös Careeriassa ja WinNovassa raportoinnin aloittamiseen ovat vaikuttaneet CSDR-direktiivin lisäksi toiminnan strategiset painopisteet sekä VASKI-hanke. Careeriassa vastuullisuudesta on haluttu muodostaa organisaation läpileikkaava teema ja raportoinnilla osoitetaan toiminnan vaikutukset. WinNovan haasteltava kertoo, että hän oli ensimmäisiä henkilöitä organisaatiossa, joka nosti vastuullisuusraportoinnin tärkeyden esille. Johdolle ja muulle henkilökunnalle asiaa esitellessä, hän korosti vastuullisuusraportin hyötyjä, kuten läpinäkyvyyden lisäämistä, tiedon kokoamista yhteen paikkaan sekä toiminnan yleistä kehittämistä.

6.4.2 Rakenteen muodostaminen

Perho liiketalousopisto, Taitotalo ja Keuda pohjaavat raportointinsa GRI-standardiin. Keudan haastateltava kertoo, että raportti pohjautuu GRI-standardiin ja ESG-viitekehykseen, mutta sitä on sovellettu oppilaitoskontekstiin. Raporttiin on lisätty ”kestävän koulutuksen” osio, korostaen koulutuksen roolia vastuullisuudessa. GRI-standardi ja ESG-viitekehys eivät ota huomioon koulutusta, joten soveltaminen on koettu tarpeelliseksi. Vertailevan dokumentti-analyysin perusteella voidaan todeta, että Taitotalon, Perho liiketalousopiston ja Careerian raporteissa on rakenteen suhteen tehty vastaavia ratkaisuja, mutta haastateltavat eivät nostaneet asiaa haastatteluissa esiin. Koulutuksen nostamista omaksi kokonaisuudeksi voidaan pitää luonnollisena ja perusteltuna, vaikka se tarkoittaisikin raportointistandardista poikkeamista. Kuritun (2018, s. 18) mukaan vastuullisuusraportin rakenteen tulee rakentua olennaisuuden ympärille. Mikäli kaikista oleellisimpia asioita ei hahmota helposti, voidaan raporttia pitää epäonnistuneena.

Perho liiketalousopistossa on laadittu kaiken kaikkiaan kolme raporttia. Haastateltavan mukaan ensimmäinen ja toinen raportti noudattivat puhtaasti GRI-standardia. Kolmannessa haluttiin säilyttää raporttien välinen vertailtavuus,

mutta virallisesti raportti ei ole GRI-standardin mukainen. Syyksi muutokseen haastateltava kertoo sen, että GRI ei täysin palvellut Perho liiketalousopiston tarpeita muuttuneessa toimintaympäristössä. Tärkeintä on haastateltavan mukaan tehdä raportointia Perho liiketalousopiston tarpeiden perusteella, ei standardia orjallisesti noudattaen.

Taitotalon haastateltava 2 kertoo, että raportti perustui vapaaehtoisuuteen ja tulevaan lainsäädäntöön valmistautumiseen. Raportti ei noudattanut puhtaasti mitään standardia. Haastateltavan 1 mukaan tavoitteena oli laadukas raportti, joka piti alkuperäisen suunnitelmaan mukaan laatia GRI-standardin mukaisesti, mutta ambitio laski prosessin aikana. Lopputuloksena Taitotalossa päätettiin tekemään raportti GRI:tä mukaillen. Haastateltava 2 nostaa esille myös työmäärän ja hyödyn välillä tasapainottelun. Raporttia tehdään sidosryhmille, joten Taitotalossa pohdittiin mitä sidosryhmät odottavat ja miten paljon resursseja raportointiin voidaan käyttää. Myös Careerian haastateltava nostaa työmäärän ja hyödyt.

Siihen on syynsä, miksi meidät on siitä (raportointivelvollisuudesta) vapautettu ja se on musta liian suuritöinen. Me kuitenkin tehdään yhteiskunnan rahalla ja aika pienelläkin niin ehkä se ei ole paras. Tai että me neekö ne eurot sitten ihan oikeaan tekemiseen siinä kohtaa niin en ole tietyllä tavalla ihan varma.

WinNovan haastateltavan mukaan raportti pohjautuu ESRS-standardiin, mutta mukana on paljon omaa käsialaa, koska pilottina toteutettu raportti perustui vapaaehtoisuuteen. WinNovassa tutkittiin yritysten ja muiden oppilaitosten raportteja, jotka perustuivat suurelta osin GRI-standardiin. ESRS-standardi oli raportin laatimisen aikana uusi, joten referenssiraportteja ei ollut saatavilla. Lopputuloksena syntyi hybridimalli, jossa yhdistyvät ESRS:n rakenne ja WinNovan tarpeet.

Vertailevassa dokumenttianalyysissä todettiin, että Careerian ja SAKKY:n raportit poikkeavat rakenteeltaan muista raporteista. Careeriasa ei olla lähdetty laatimaan raporttia standardien pohjalta, vaikka raportoinnin taustalla korostui sen hetkinen tieto CSDR-direktiivin raportointivelvollisuudesta. Tämä

lähestymistapa poikkeaa Keudasta, Taitotalosta ja WinNovasta, jotka aloittivat raportoinnin samoihin aikoihin. Haastateltavan mukaan standardeja voi hyödyntää oman ajattelun tukena, mutta ammatillisen oppilaitoksen ei välttämättä kannata noudattaa niitä pilkuntarkasti. Tärkeintä on, että organisaatio tunnistaa itselleen oleelliset teemat ja raportoi niiden mukaisesti. Careerian raportin pohjana käytettiin vuosikertomuksen rakennetta ja sisältöä jaettiin koulutustoimintaan ja tukitoimintoihin. Tavoitteena oli selkeys ja vähäinen resurssikuormitus.

Lähdimme aika lailla sellaisella ajatuksella, että kokeillaan ja katsotaan. Ei käytetä ihan hirveästi ensin aikaa siihen, että mietitään, että minkälainen ja miten. Tehdään semmoinen koonti mitä ajattelimme, että voisi toimia. Tavallaan opitaan siinä tehdessä, että semmoisella aika rohkean kokeilun asenteella lähdettiin liikkeeseen.

SAKKY:n raportti koostuu kahdesta osiosta: laadullisesta ympäristöraporttiosionasta sekä ympäristötilinpäätöksestä, joka noudattaa Kuntaliiton ohjeistusta. Ympäristötilinpäätöksessä kerrotaan euroina investoinneista, kuluista ja tuotoista ympäristöön liittyen. Haastateltavan mukaan ympäristötilinpäätös ja laadullinen ympäristöraportti ovat olleet mukana raportoinnin alkamisesta saakka. Laadullinen ympäristöraportti perustuu SAKKYn ympäristöohjelmaan sekä talousarvion tavoitteisiin, mutta ei noudattele raportointistandardeja.

Haastattelujen perusteella kaikissa oppilaitoksissa, joissa raportti pohjautuu raportointistandardiin, on sitä sovellettu koulutusympäristöön paremmin sopivaksi. Lisäksi Careeria ja SAKKY raportoivat itse kehitettyjen mallien mukaisesti. Haastattelujen havainnot vahvistavat entisestään vertailevan dokumenttianalyysin havaintoja, joiden mukaan vapaaehtoista vastuullisuusraportointia harjoittavien organisaatioiden raportointikäytännöt ovat kirjavia. Kaikki haastateltavat korostavat raportointimallin ja standardin sovittamista organisaation omista lähtökohdista ja tavoitteista.

6.4.3 Haasteet

Haastatteluissa nousi esille monia erilaisia haasteita vastuullisuusraportointiin liittyen. Taulukkoon 6 on koottu yhteenveto haasteista, joita oppilaitoksissa on tunnistettu raportointiin liittyen.

Taulukko 6. Vastuullisuusraportoinnin haasteita vertailujoukon oppilaitoksissa

Oppilaitos	Tunnistetut haasteet
Taitotalo	<ul style="list-style-type: none"> • Ensimmäinen haaste on aloittaminen • Johdon ja henkilökunnan sitouttaminen • Standardin valinta ja soveltaminen • Resurssien määrittely
Careeria	<ul style="list-style-type: none"> • Muutosvastarinta, erityisesti hiilijalanjäljen laskennassa • Olennaiset raportoitavat asiat "key findings" • Sisällön tiivistäminen • Hiilijalanjäljen laskenta
Keuda	<ul style="list-style-type: none"> • Sisällön rajaaminen, erityisesti sosiaalinen ulottuvuus • Mittaritietojen valinta • Kirjoitustyön päällekkäisyys tilinpäätöksen kanssa
WinNova	<ul style="list-style-type: none"> • Kokemuksen puute • Kokonaisuuden hahmottaminen • Hiilijalanjäljen laskenta
Perho liiketalousopisto	<ul style="list-style-type: none"> • Relevanttien mittarien löytäminen, erityisesti ekologiset mittarit • Raportoitavan datan puute, varsinkin raportoinnin alussa
SAKKY	<ul style="list-style-type: none"> • Tiedon hajanaisuus • Työn keskittyminen yhdelle henkilölle • Eri kampuksien välinen tasapuolisuus

WinNovan ja Taitotalon haastateltavat nostavat esille, että haasteita voi esiintyä raportoinnin suunnitteluun ja tavoitteiden määrittelemiseen liittyvissä teemoissa. Taitotalon haastateltavien mukaan ensimmäinen haaste on se, että päätetään, halutaanko ylipäätään lähteä raportointiin. Taitotalossa yksi

konkreettinen haaste liittyi viitekehysten valintaan ja soveltamiseen. Haastateltavien mukaan prioriteettien asettaminen on tärkeää. On tärkeää pohtia, kuinka tärkeää raportointi on vai meneekö jokin muu asia prioriteettijärjestyksessä edelle. WinNovan haastateltava puolestaan kertoo prosessin aloittamisen olleen haastavaa, sillä aikaisempaa kokemusta aiheesta ei ollut. Vastuullisuusraportointiin liittyy iso määrä erilaisia lyhenteitä, jolloin kokonaisuuden hahmottaminen vei aikaa.

Careerian organisaatiossa esiintyi aluksi jonkin verran muutosvastarintaa vastuullisuustoimintaan liittyen, erityisesti hiilijalanjälkilaskentaa kohtaan, koska ympäristötyö oli perinteisesti keskittynyt konkreettisiin toimiin, kuten veden säästämiseen, kierrätykseen ja aurinkopaneelien hyödyntämiseen. Careerian haastateltavan mukaan vastuullisuusraportointi on hyvä tapa osoittaa, millaisia vaikutuksia vastuullisuusteoilla on. Suurin haaste on keskeisten löydösten (key findings) tunnistaminen laajasta tietomassasta. On vaikea valita, mitä seurata pitkällä aikavälillä ja mitkä ovat tärkeimmät onnistumiset tai muutokset.

Taitotalossa on toteutettu olennaisuusanalyysi kaksi kertaa ja se on koettu hyödylliseksi olennaisten teemojen tunnistamisessa. Perho liiketalousopiston haastateltavan mukaan olennaisuutta on pohdittu organisaatiossa, mutta melko pintapuolisesti. Haastateltava tiivistää ja yksinkertaistaa olennaisuuden löytyvän raportointiin strategian kautta. Perho liiketalousopiston raportointi perustuu suoraan strategiaan, joka on jaettu kestävän kehityksen ulottuvuuksien mukaan. SAKKY:n haastateltavan puolestaan korostaa, että vastuullisuusohjelma on hyödyllinen työkalu myös raportoinnissa.

Sellaisella oppilaitoksella, joka edes harkitsee raportointia, on todennäköisesti jonkunlainen kestävän kehityksen ohjelma tai vastuullisuusohjelma niin se on helpointa varmaan aloittaa siitä, että lähtee raportoimaan, että miten se on toteutunut.

Erilaiset tiedon keräämiseen, mittaamiseen sekä esittämiseen liittyvät haasteet nousivat esille lähes kaikissa haastatteluissa. SAKKY:n haastateltava kertoo tiedon hajanaisuuden olevan kenties kaikista suurin haaste. Dataa on aiemmin pitänyt kerätä eri lähteistä, mutta SAKKY:ssä on otettu käyttöön uusi

RAPSA-järjestelmän vastuullisuusosio, johon sidotaan osaksi OPH:n kestävyysindikaattorit. Haastateltavan mukaan tämä helpottaa jatkossa tiedonkeruuta huomattavasti. Perho liiketalousopiston haastateltava nostaa keskeisimmäksi haasteeksi kestävyuden mittaamisen, erityisesti ekologisen puolen relevanttien mittareiden löytäminen. Samalla tulee myös huomioida laadullisia asioita, joita ei voi mitata numeroilla. Tämän vuoksi Perho liiketalousopiston raporttiin on päädytty sisällyttämään paljon tarinoita ja case-esimerkkejä, jotka kertovat toiminnasta laajemmin kuin pelkät luvut.

Keudan haastateltava puolestaan nostaa suurimmaksi haasteeksi erityisesti sosiaalisen kestävyuden rajaamisen, mittaritietojen valinnan ja tekstien määrittelyyn. Sosiaalinen ulottuvuus on laaja kokonaisuus ja ilman rajausta raportti paisuisi liikaa. Keudassa asia on ratkaistu niin, että muutaman henkilön ydinryhmä tekee keskeiset valinnat. Tämän jälkeen ydinryhmän ulkopuolisille kirjoittajille annetaan tarkat ohjeet, mikä estää tekstimäärän liiallista kasvua. Toinen haaste on CSRD-direktiivin aiheuttama epävarmuus ja tarve ennakoida ammatillisen koulutuksen yhteisiä raameja, jotta raportti olisi vertailukelpoinen. Ratkaisuja tähän ei ole vielä lukittu, mutta keväällä 2025 huomioimaan kentän kehityssuunnan.

6.4.4 Raportoinnin tulevaisuus

Kaikissa oppilaitoksissa vastuullisuusraportointi on edellisessä luvussa esitellyistä haasteista huolimatta koettu hyödylliseksi ja kaikki oppilaitokset aikovat jatkaa vastuullisuusraportointia myös tulevaisuudessa. Haastattelujen aikana, tammikuussa 2025, kaikissa oppilaitoksissa oli aloitettu tulevan raportin suunnittelu, mutta missään oppilaitoksessa ei kuitenkaan ollut tehty virallisia päätöksiä siitä, missä muodossa tuleva raportti laaditaan

Kaikki haastateltavat kuitenkin kertovat, että suuria muutoksia ei ole luvassa. SAKKY:ssä tuleva raportti noudattelee samaa rakennetta kuin aikaisemmin, mutta ympäristöraporttia kutsutaan jatkossa vastuullisuusraportiksi. WinNovassa on päätetty jatkaa ESRS-standardin pohjalta, vaikka lakimuutoksen

myötä oppilaitokset vapautettiin raportointivelvollisuudesta. Perho liiketalousopistossa käydään keskustelua eri standardien välillä, mutta päätöstä ei ole tehty. Haastateltavan mukaan on tärkeää vastata standardien vaatimuksiin, raportointivelvollisuuden puutteesta huolimatta, mutta raportointia tehdään jatkossakin sovelletusti Perho liiketalouden tarpeiden pohjalta. Myös Taitotalossa ollaan samoilla linjoilla ja haastateltava 2 korostaa, että vapaaehtoisuuden ja standardista poikkeamisen pitää käydä raportista selkeästi ilmi.

SAKKY:n ja Keudan haastateltavat nostavat esille VASKI-hankkeen seuraajan Kartalla – På Kartan -hankkeen, jonka osana on pohdittu yhteisen raportointimallin muodostamista ammatillisille oppilaitoksille. Keudan haastateltavan mukaan yhtenäisen raportointimallin muodostaminen olisi tärkeä, koska se mahdollistaa tiedon vertailukelpoisuuden muiden oppilaitosten kanssa, mikä puolestaan lisää raporttien ymmärrettävyyttä ja arvoa. Haastateltavat kertovat, että keskustelua on käyty VSME-standardin hyödyntämisestä.

Vaikka raportteihin ole tulossa suuria rakenteellisia muutoksia, on oppilaitoksissa tunnistettu myös kehitystarpeita, jotka liittyvät ennen kaikkea raportin sisällön tiivistämiseen, luettavuuteen ja visuaalisuuteen. WinNovan haastateltava nostaa esille myös vertailutietojen lisäämisen ja erityisesti ympäristöosion kattavuuden laajentamisen. Careerian haastateltava nostaa esille myös tarpeen korostaa ammatillisen koulutuksen tärkeyttä raportoinnissa.

Koska me tosiaan ollaan vahvasti yhteiskuntavastuulla toimiva organisaatio, että me muistettaisiin ja osattaisiin myös raportoida siitä, miten tärkeätä yhteiskunnallista tehtävää me jo lähtökohtaisesti tehdään ja se on ehkä sellainen mikä raportoinnissa olisi hyvä nousta esiin.

Haastatteluista voidaan havaita myös suurempia näkemyseroja siitä, miten raportointia tulisi toteuttaa. Careerian haastateltavan mukaan painopiste tulisi siirtää laadullisuudesta määrällisyyteen ja tulevaisuuden haaveena on tehdä mahdollisimman tiivis raportti, johon on määritelty oleellimmat ESG-viitekehityksen tavoitteet ja mittarit. Laadullinen vastuullisuusviestintä toteutettaisiin osana muuta viestintää ja markkinointia.

Itse haaveilen ehkä semmoisesta ihan max. viisi sivua, että infograafi tyypillisesti olisi paljon infograafeja ja sitten olisi lyhyesti niitä laadullisia asioita. Se pitäisi pystyä vaan suppiloimaan paremmin ja tiivistää, se olisi tämmöinen optimaalinen.

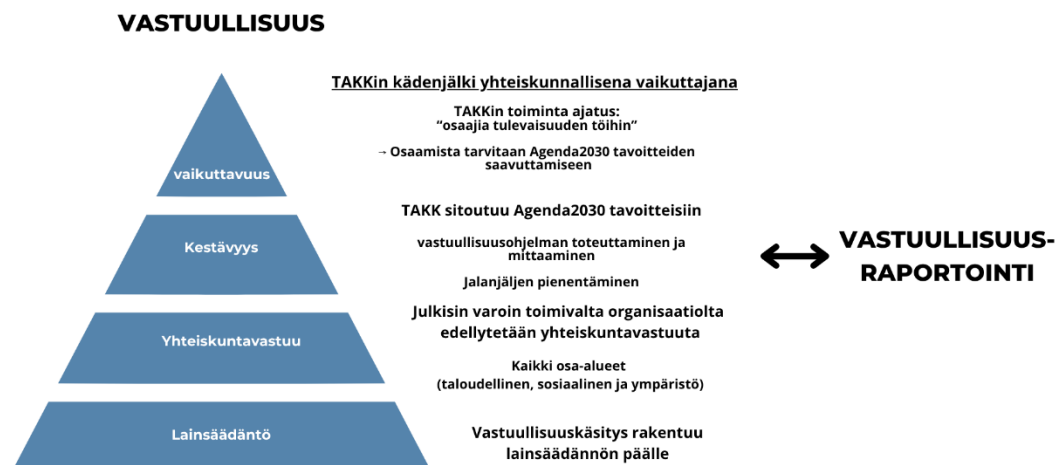
SAKKY:n haastateltava on eri linjoilla, sillä hänen mukaansa laadulliset tarinat tuovat konkretiaa raporttiin, jolloin sitä on myös mielekkäämpää lukea. Myös Perho liiketalousopiston haastateltava korostaa tarinoiden ja case-esimerkkien tärkeyttä. Perho liiketalousopiston edustaja kuitenkin huomauttaa, että kaikki lukijat eivät jaksakaan lukea pitkää laadullista raporttia. Asian ratkaisemiseksi Perho liiketalousopistossa on laadittu vastuullisuusraportin lisäksi erillinen tiivistelmä, joka on löydettävissä verkkosivustolta vastuullisuusraportin yhteydestä. Myös Keudassa on toteutettu yhden dian mittainen infograafikooste, joka tiivistävää kaikista olennaisimmat luvut ja toimenpiteet.

7 VASTUULLISUUSRAPORTIN MALLIPOHJA

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön tulokset. Alaluvussa 7.1 määritellään TAKKin vastuullisuus ja sen linkittyminen vastuullisuusraportointiin. Alaluvussa 7.2 esitellään raportoinnin tavoitteiden määrittely ja vastataan opinnäytetyön alakysymykseen ”Millaista raportointiviitekehystä/ -standardia TAKKin tulisi raportoinnissa noudattaa tai soveltaa? Alaluvussa 7.3. esitellään opinnäytetyön konstruktiona muodostettu mallipohjan rakenne ja vastataan alakysymykseen ”Millaista rakennetta raportoinnissa tulisi noudattaa?” Alaluvussa esitellään muut ehdotukset raportoinnille ja vastataan alakysymykseen ” Miten TAKKin vastuullisuudesta voidaan viestiä kiinnostavasti, helposti ymmärrettävästi ja luotettavasti?”

7.1 TAKKin vastuullisuuden määrittely

Vastuullisuustyössä työjärjestys on selvä; tosielämän teot tulevat ensin ja raportointi vasta tämän jälkeen. Ennen raportointia tulee selvittää, mitä vastuullisuus tarkoittaa kyseissä organisaatiossa ja vasta tämän jälkeen voidaan raportoida (Kurittu, 2018, s.13–14). Tässä opinnäytetyössä vastuullisuuden erilaisten termien välisiä suhteita ja linkittymistä TAKKin vastuullisuuteen ja vastuullisuusraportointiin kuvataan kuviossa 17.

Kuvio 17. TAKKin vastuullisuus, pyramidimalli.

Kuten luvussa 3.1 esitettiin, tässä opinnäytetyössä vastuullisuus nostetaan isoksi kattokäsitteeksi sen ajassa muuttuvan luonteen takia. Myös TAKKin viestinnässä käytetään pääasiassa tätä termiä. Tutkimuksessa päädyttiin valitsemaan vastuullisuuden, kestävyden ja vaikuttavuuden kuvaamiseen pyramidimalli, sillä tämä korostaa käsitteiden välistä hierarkiaa. Päätöstä tukee Hellströmin ja Parkkosen (2022, s. 36) esittämä ajatus, jonka mukaan organisaation toiminta ei voi olla vastuullista, ellei se ole samalla kestävä ja organisaation päämääriin nähden vaikuttavaa. Pyramidin pohjalta löytyy lainsäädäntö ja muut velvoittavat säännökset. Vaatimuksenmukaisuuden periaatteen päälle rakentuu muu vastuullisuuskäsitys (Bärlund & Sipilä, 2023, s. 99).

Kun vastuullisuutta lähestytään pyramidimallin avulla, on tyypillistä, että kuvion kaksi seuraavaa porrasta, yhteiskuntavastuu ja kestävyys, limittyvät toistensa kanssa (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 36). Täsmällisten rajanvetojen tekeminen on myös TAKKin vastuullisuustyön kohdalla haasteellista. Yhteiskuntavastuu ja kestävyys konkretisoituvat TAKKin vastuullisuusohjelmassa, joka ohjaa vastuullisuuteen liittyvää toimintaa, ottaen huomioon vastuullisuuden kaikki eri näkökulmat. Luvussa 3.2.1 todettiin, kestävyydellä tavoitellaan erilaisten resurssien hyödyntämistä niin, että toiminnalle on edellytykset myös pitkällä aikavälillä. Kestävyden voidaan katsoa rakentuvan

yhteiskuntavastuun teoista ja pyramidimallilla voidaan havainnollistaa tätä ajatusta tehokkaasti.

Lainsäädännön yläpuolella, pyramidin toisena portaana, on termi ”yhteiskuntavastuu”, jolla korvataan Hellströmin ja Parkkosen (2022, s. 36) kuvion vastaavalle portaalle asetettu termi ”vastuullisuus”. Termi ”yhteiskuntavastuu” sopii hyvin organisaatioille, joilla on lakisääteisiä yhteiskunnallisia tehtäviä (Juutinen, 2016, s. 24; Bärlund & Sipilä, 2020, s. 47). Kuten luvussa 3.1.2 todettiin, yhteiskuntavastuu on vuosien varrella kehittynyt niin, että sitä voidaan 2020-luvulla pitää toiminnan edellytyksenä ja siinä tulee ottaa huomioon kaikki vastuullisuuden osa-alueet.

Pyramidin kolmantena portaana on kestävyys, johon TAKK on sitoutunut Agenda 2030 -tavoitteiden kautta. Käytännön elämässä TAKKin kestävyden kohdalla tämä tarkoittaa strategista vastuullisuusohjelman toteuttamista, mitaamista ja jatkokehittämistä. Tutkija on merkinnyt jalanjäljen pienentämisen kuviossa tähän kohtaan, vaikka tietoperustassa sitä käsiteltiin vaikuttavuuden kautta. Syynä on se, että jalanjäljen pienentämisen voidaan katsoa olevan hierarkiassa kädenjäljen kasvattamisen alapuolella, sillä jalanjälkeä ei voi pienentää loputtomasti (Tynkkynen & Berniger, 2017, luku 1; Purtonen, 2020). TAKKin jalanjäljen pienentämiseen liittyviä vastuullisuuskokonaisuuksia ovat esimerkiksi hiilijalanjäljen laskenta ja energiatehokkuussopimus.

Levlinin (n.d.) mukaan koulutusympäristöön tehtävät ympäristöinvestoinnit on otettava huomioon myös opetuksessa ja koko toimintakulttuuri valjastettava oppimisympäristöksi. Esimerkiksi aurinkopaneelien hyöty valuu osittain hukkaan, jos niiden merkitystä ei tehdä näkyväksi opiskelijoille. Pyramidin kärjen muodostaakin vaikuttavuus, mikä tarkoittaa TAKKin jalanjäljen pienentämisen lisäksi ennen kaikkea TAKKin yhteiskunnallisen vaikuttavuuden korostamista. Heliskosken ym. (2018, s. 17) mukaan yhteiskunnallisella vaikuttavuudella voidaan saavuttaa kilpailuetua ja tällöin se tulee sitoa osaksi yrityksen tarinaa. TAKKin suurin kädenjälkeä kasvattava keino on toiminta-ajatuksen mukaisesti ”kouluttaa osaajia tulevaisuuden töihin”. Kuten luvussa 3.3.2 todettiin, koulutuksen rooli kestävämmän tulevaisuuden rakentamisessa on oleellista.

Kestävyyssajattelun sitominen osaksi koulutuksia ja positiivisen esimerkin näyttäminen opiskelijoille ovat TAKKin vaikuttavuuden keihäänkärkenä.

Kuvion 17 oikeasta reunasta löytyy termi vastuullisuusraportointi, joka linkittyy TAKKin vastuullisuuteen kaksisuuntaisella nuolella. Vastuullisuusraportoinnilla tehdään pyramidimallin mukainen vastuullisuus näkyväksi sekä organisaation sisällä että ulkoisille sidosryhmille. Samalla se toimii toiminnan kehittämisen välineenä TAKKin johdolle.

7.2 Raportin tavoitteiden määrittely

TAKKissa koetaan tärkeäksi, että raportointi pohjautuu standardiin. Standardin koetaan helpottavan raportointiprosessin suunnittelua, sillä standardia noudattavalla raportoinnilla on tietyt raamit. Nämä suuntaviivat koetaan tärkeäksi, koska TAKKin organisaatiossa ei ole juurikaan kokemusta vastuullisuusraportoinnista. Lisäksi standardin noudattaminen koetaan keinona luoda raportoinnille luetettavuutta. (Raivo ym., 2024.)

Kuten luvussa 4.1.2 todettiin, erilaisia viitekehyksiä ja standardeja vastuullisuusraportoinnille on olemassa lukuisia. GRI-standardi oli yleisemmin käytetty ja sovellettu standardi muiden ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraporteissa. GRI on ollut tähän asti myös maailmanlaajuisesti käytetyin raportointistandardi (KPMG, 2022, s. 10). Vaikka raportointivelvollisuus ei kosketa ammatillisia oppilaitoksia, arvoketjujen kautta koko toimintaympäristö on kuitenkin suuntautumassa kohti ESRS-standardin mukaista määrämuotoisempaa raportointia.

Tutkimuksen perusteella toimintaympäristön muutoksien ja TAKKin käytettävissä olevien resurssien perusteella VSME-standardin comprehensive moduuli on paras vaihtoehto vastuullisuusraportin pohjaksi. VSME-standardin valintaa puoltaa se, että käyttöönotto on pyritty tekemään mahdollisimman helppoksi (Mustonen, 2025). TAKKin kohdalla kyseessä on vapaaehtoisuuteen perustava ensimmäinen vastuullisuusraportti, joten GRI- tai ESRS-standardien

mukaista raportointia voidaan pitää lähtökohtiin nähden liian raskaana. Opin- näytetyön haastatteluissa Careerian sekä Taitotalon haastateltavat nostivat työmäärän ja hyötyjen tasapainon löytämisen tärkeäksi näkökulmaksi. VSME:n valintaa puoltaa lisäksi se, että sen avulla voidaan vastata arvoketju- jen mahdollisiin CSDR-direktiivin mukaisiin tiedonantovaatimuksiin (Isokangas & Vassinen, 2024, s. 174–175).

Vastuullisuusraportin mallipohja ei kuitenkaan noudattele VSME-standardia puhtaasti, vaan sitä sovelletaan. Kuten edellisessä luvussa todettiin, TAKKin vastuullisuutta lähestytään pyramidimallin avulla ja tästä kokonaisuudesta viestitään vastuullisuusraportin avulla. TAKKin kohdalla strategiset päämäärät ja mittarit on määritelty vastuullisuus- sekä ympäristö- ja energiaohjelmassa. Vastuullisuusohjelmaan on määritelty vastuullisuuden painopisteitä, toimenpi- teitä ja mittareita, jotka eivät esiinny standardin mukaisessa raportoinnissa. Kuten Niemi (2025) toteaa, VSME:tä kannattaa lähestyä yhtenä työkaluna, mutta sillä ei tule korvata strategiaan sidottua vastuullisuustyötä. Vastuulli- suusraportin voi muokata omien strategisten päämäärien ja mittareiden mu- kaiseksi (Valtiokonttori, 2024).

Yhteenvetona voidaan todeta, että vastuullisuusraportin mallipohjassa yhdis- tetään VSME-standardi, TAKKin vastuullisuusohjelma sekä energia- ja ympä- ristöohjelma. Kokonaisuudessa yhdistyy TAKKin organisaatiossa olennaiseksi tunnistetut vastuullisuusteemat sekä standardin mukaiset tiedonannot. Malli- pohja muodostettiin Excel-työkirjaan, jotta toimeksiantajan on mahdollista muokata mallipohjaa helposti tulevaisuudessa. Seuraavassa luvussa esitel- lään mallipohjan rakennetta tarkemmin.

7.3 Vastuullisuusraportin mallipohjan rakenne

Mallipohja sisältää kaksi välilehteä. Ensimmäisellä välilehdellä on varsinainen vastuullisuusraportin mallipohja (liite 3). Toisella sivulla on suomennettuna VSME-standardin tiedonantojen vaatimukset ja mahdolliset lisäohjeet. Viral- lista suomennosta ei vielä mallipohjan laatimisen ajankohtana ollut saatavilla,

joten kyseessä on tutkijan laatima epävirallinen suomennos. On suositeltavaa päivittää välilehti virallisen suomennoksen mukaiseksi, kun se julkaistaan.

Mallipohjan rakenne koostuu viidestä osiosta, jotka ovat: yleiskuva, kestävä koulutus, energia ja ympäristö, sosiaalinen vastuu sekä toiminta lukuina. Osiot on merkitty mallipohjaan eri väreillä, mikä auttaa lukijaa hahmottamaan kokonaisuuden. Mallipohjasta muodostui laaja, joten jokaisen osion sisällön läpikäyminen ei ole rakenteen havainnollistamisen kannalta järkevää. Mallipohjan rakennetta avataan ”yleiskuva”-osion ja yhden konkreettisen esimerkin avulla.

Mallipohja sisältää kahdeksan saraketta: Osio, Teema/aihe, VSME-tiedonanto, TAKKin vastuullisuusohjelman painopisteet, vastuullisuusohjelman toimintatavat, tavoitteet ja määrälliset mittarit, laadulliset sisältöehdotukset sekä muut huomiot. Kuvassa 11 näkyy kaksi ensimmäistä saraketta Yleiskuva -osiossa, joka on merkitty mallipohjaan sinisellä värillä.

Osio	Teema/aihe
Yleiskuva	Osion tavoitteena: <ul style="list-style-type: none"> Johdattaa aiheeseen (Miksi, miten ja millä käytännöillä TAKK lähestyy vastuullisuutta) Antaa yleiskuva TAKKin toiminnasta Hallintotavan ja talouden kuvaus
	TAKK lyhyesti/Rehtorin esipuhe
	Organisaation ja hallinnon esittely
	Toiminnan laadullinen esittely (TAKK tekee osajia tulevaisuuden töihin)

Kuva 11. Mallipohjan ”yleiskuva” -osion kaksi ensimmäistä saraketta

Mallipohjan vasemman puoliseen sarakkeeseen on merkitty osio, tässä tapauksessa ”Yleiskuva”. Raportin jokainen osio on eroteltu mallipohjaan myös paksummalla reunaviivalla omalle rivilleen. Rivin tarkoitus on avata lukijalle osion kannalta oleellimmat tavoitteet ja suositukset. Tavoitteena on, että lukemalla eri osioiden rivit lukija pystyy muodostamaan yleiskuvan raportointikonaisuudesta sekä VSME-tiedonannoista.

Oikeanpuoleinen sarake puolestaan kuvaa osion jakautumista pienempiin teemoihin ja aiheisiin. Yleiskuva -osion aiheita ovat muun muassa ”TAKK lyhyesti/rehtorin esipuhe”, Organisaation ja hallinnon esittely” ja ”Toiminnan laadullinen esittely”. Kaiken kaikkiaan teemoja/aiheita on tunnistettu mallipohjaan 24 kappaletta. Aiheet ja teemat on muodostettu VSME-standardin, TAKKin vastuullisuustyön ja dokumenttianalyysin perusteella. Teemat ja aiheet jakautuvat vielä pienempiin kokonaisuuksiin, kuten case-esimerkkeihin.

Seuraavalla esimerkillä (kuva 12, kuva 13) havainnollistetaan, miten mallipohjassa yhdistetään VSME-standardi, TAKKin vastuullisuusohjelma sekä tutkimuksen pohjalta muodostetut sisältöehdotukset. Esimerkin raportoitava teema on ”Kestävä talous”.

VSME-tiedonanto	TAKKin vastuullisuusohjelman painopisteet	Vastuullisuusohjelman Toimintatavat	Tavoitteet ja määrälliset mittarit
	”Hyvä hallinto ja vakaa taloudellinen pohja”	Taloudellisesti järkevä toiminta, vastuulliset hankinnat	taloudellinen tulos

Kuva 12. Kestävä talous -teema 1/2

Kuvan 12 vasemmanpuoleinen sarake kuvaa VSME-standardin tiedonantoa, jonka mukaan teema/aihe tulee raportoida. Tässä tapauksessa sarake on tyhjä, koska teemaan ei liity standardin mukaista tiedonantoa. Seuraavat kolme saraketta kuvaavat TAKKin vastuullisuusohjelmaa. Kestävän talouden näkökulma on nostettu TAKKin vastuullisuusohjelmassa painopisteeksi ja esitetty muodossa ”Hyvä hallinto ja vakaa taloudellinen pohja”. Seuraavaan sarakkeeseen on merkitty toimintatavat, joilla painopistettä pyritään edistämään. Tässä tapauksessa toimintatavat ovat muotoiltu ”taloudellisesti järkevä toiminta” ja ”vastuulliset hankinnat”. Kolmas vastuullisuusohjelmaan linkittyvä sarake kuvaa vastuullisuusohjelmassa määriteltyjä tavoitteita sekä mittaritietoja, tässä tapauksessa mittariksi on asetettu ”Taloudellinen tulos”.

Seuraavat sarakkeet (kuva 13) vievät mallipohjaa kohti käytäntöä sisältöehdotuksien ja muiden huomioiden avulla. Sarakkeiden sisältö on muodostettu

yhdistämällä TAKKin vastuullisuus- sekä energia- ja ympäristöohjelmat sekä vertailevan dokumenttianalyysissä tunnistetut toimivat raportointikäytännöt.

Tulo- ja menovirtojen esittely, kannattaa myös visualisoida.	Onko hankintoihin tehty ohjeistusta/kriteeristöä, jossa vastuullisuus näkyy?
Miten leikkaukset rahoitukseen ja muut toimintaympäristön muutokset vaikuttavat taloudelliseen pohjaan?	Onko myös kumppaneille asetettu vaatimuksia vastuullisuudesta?

Kuva 13. Kestävä talous -teema 2/2

Vasemmanpuoleinen sarake sisältää sisältöehdotuksia vastuullisuusraporttiin. Sarakkeessa tiivistetään, miten ja missä muodossa asia kannattaa raportissa esittää. Tässä tapauksessa ehdotetaan tulo- ja menovirtojen esittelyä visuaalisessa muodossa. Lisäksi yhdeksi näkökulmaksi ehdotetaan laadullista kuvausta rahoituksen leikkauksien ja toimintaympäristön muutoksien vaikutuksista TAKKin taloudelliseen pohjaan.

Oikeapuoleinen sarake sisältää muita huomioita. Tässä sarakkeessa esitetään pääasiassa kysymyksiä. Tutkija ei kuulu TAKKin organisaatioon, joten kaikista toimintatavoista ja käytännöistä ei ole varmuutta. Kysymykset toimivat samalla TAKKin strategisen ajattelun tukena ja niiden avulla vastuullisuustyöhön saatetaan löytää uusia näkökulmia. Lisäksi sarakkeeseen on merkitty, mikäli teemaa on käsitelty jossain vertailujoukon raportissa laadukkaasti. Sarake ei ole tulevaisuudessa välttämätön, joten se voidaan poistaa tai korvata. Sarakkeeseen voisi vaihtoehtoisesti merkitä kenen vastuulla kyseisen sisällön tuottaminen on tai mistä kyseinen tieto on löydettävissä.

7.4 Muut ehdotukset raportoinnille

Tässä luvussa esitellään muut suositukset raportoinnille. Suositusten avulla voidaan viestiä luvussa 7.1. esitelty TAKKin vastuullisuus kiinnostavasti, helposti ymmärrettävästi ja luotettavasti.

7.4.1 Sisällön jaottelu on tärkeää

Selkeää rakennetta voidaan pitää hyvän vastuullisuusraportin tunnusmerkkinä. Selkeään rakenteeseen vaikuttaa, miten sisältöä jaotellaan raportissa. Sisällysluettelo auttaa lukijaa hahmottamaan kokonaisuuden. Sisällysluettelo tulee laatia interaktiiviseksi, jotta lukija voi halutessaan navigoida halumaansa sisältöön. Lukijaa tulee myös ohjeistaa sanallisesti, kuten Perho liikelaitosraportissa. Sisällysluettelon tulee sisältää kahden tasoisia otsikoita. Mikäli sisällysluetteloon sisällytetään vain osiot, lukija ei hahmota kokonaisuutta nopealla silmäyksellä riittävän tarkasti. Kolmen tasoiset otsikot sen sijaan tekevät sisällysluettelosta liian monimutkaisen.

Sisällysluettelon rakennetta on huomioitu mallipohjan suunnittelussa. Raportti jakautuu viiteen eri osioon, jotka on merkitty mallipohjaan eri väreillä. Osiot vastaavat sisällysluettelossa päätason otsikoita. Teemat/aiheet vastaavat puolestaan toisen tason otsikoita. Yhteensä tunnistettuja teemoja/aiheita on 24 kappaletta. Raportissa teemat/aiheet jakautuvat vielä kolmannen tason otsikoihin, esimerkiksi case-esimerkkien avulla, mutta sisällysluetteloon niitä ei kannata merkitä.

Eri osiot on merkitty mallipohjaan selkeyden takia melko mielikuvituksettomasti. Varsinaiseen vastuullisuusraporttiin on kuitenkin suositeltavaa nimetä osiot mielenkiintoisemmalla tavalla. Nimeämiseen kannattaa hakea yhteyttä esimerkiksi strategian ja muun viestinnän kautta. Esimerkiksi sosiaalinen vastuu -osio voidaan nimetä strategian mukaisesti ”Osaava ja hyvinvoiva TAKKilainen”.

7.4.2 Vastuullisuuden ja toimintatapojen selkeä kuvaus

Raportin ensimmäinen osio on ”Yleiskuva”, jonka tavoitteena on nimensä mukaisesti auttaa lukijaa muodostamaan yleiskuva TAKKin vastuullisuudesta. Heti raportin aluksi on tärkeää tuoda ilmi, että kyseessä on Agenda 2030 -tavoitteisiin perustuva ja VSME-standardia soveltava vapaaehtoinen vastuullisuusraportti.

Rehtorin kirjoittama esipuhe on toimiva johdanto aiheeseen ja se vahvistaa samalla johdon sitoutumisen raportointiin. Strategian kuvaus kuuluu oleellisesti tähän osioon, sillä se luo pohjan kaikelle TAKKin vastuullisuustyölle. Ensimmäisessä osiossa tulee selkeästi ja ytimekkäästi kuvata millaisilla keinoilla vastuullisuutta edistetään. Näitä teemoja ovat TAKKin vastuullisuusohjelma ja -polku, Energia- ja ympäristöohjelma sekä EFQM-laaturjestelmä. Kuvauksen tulee olla tiivis, sillä toimintatapoja avataan tarkemmin niille sopissa osioissa.

Osioon kuuluu myös olennaisuuden ja sidosryhmien huomiointi. On tärkeää tuoda selkeästi ilmi, että olennaisuus perustuu vastuullisuusohjelman taustatyöhön, mutta olennaisuusanalyysiä ei ole tehty. Olennaisuus havainnollistetaan TAKKin vastuullisuusohjelmassa määriteltyjen oleellisimpien Agenda 2030 -tavoitteiden avulla. SAKKY:n raportissa olennaisuutta oli esitelty myös tunnistamalla keskeiset ympäristövaikutukset, joita kuvattiin jalan- ja kädenjäljen käsitteiden avulla. Jalan- ja kädenjäljen käsitteitä voidaan pitää helposti ymmärrettävinä keinoina viestiä lukijalle, mitkä ovat toiminnan vaikutukset ja millä toimintatavoilla negatiivisia vaikutuksia minimoidaan ja myönteisiä vahvistetaan.

7.4.3 Olennaisiin teemoihin keskittyminen

Raportin muissakin osioissa tulee pitää mielessä olennaisuuden periaatteen liittyvät näkökulmat. Kuten Tynkkynen ja Berninger (2017, luku 7) toteavat olennainen ja lyhyt vastuullisuusraportti voi palvella tarkoitusta paremmin kuin laaja ja epäolennainen. Mikäli oleellisia asioita ei hahmota helposti, voidaan raporttia pitää viestinnällisestä näkökulmasta epäonnistuneena (Kurittu, 2018, s. 18). Mikäli teemaa/aihetta ei ole raportissa järkevää käsitellä laajasti, voidaan ulkoisilla hyperlinkeillä ohjata lukijaa tutustumaan aiheisiin tarkemmin. Samalla raportointi sidotaan osaksi muuta vastuullisuusviestintää. Raportoinnissa tulee pitää mielessä myös tasapuolisuus, eli tuodaan esiin sekä onnistumiset että epäonnistumiset. Epäonnistumista ja -kohdista raportointi voi tuntua haastavalta, mutta avoimuus ja rehellisyys ovat raportoinnin keskiössä.

Mallipohjan sisältöehdotusten olennaisuus perustuu pääosin TAKKin vastuullisuus- sekä energia- ja ympäristöohjelmaan. Lisäksi mallipohjan sisällön muodostamisessa on hyödynnetty dokumenttianalyysin avulla tunnistettuja toimivia raportointikäytäntöjä. TAKKin tulee kuitenkin vielä käydä kaikki sisältöehdotukset läpi huolellisesti sekä kriittisesti ja pohtia ovatko ne oleellisia TAKKin kontekstissa. Olennaisuuden periaatteen nojalla raportoinnissa saadaan jättää huomiotta asiat, joiden ei katsota olevan kokonaiskuvan ymmärtämisen kannalta merkittäviä. Taitotalossa on toteutettu erillinen olennaisuusanalyysi kaksi kertaa ja molemmat prosessit on koettu mielekkäinä. Olennaisuusanalyysin toteuttaminen on suositeltavaa myös TAKKille.

7.4.4 Luettavuuteen ja visuaalisuuteen kannattaa panostaa

Selkeän rakenteen lisäksi raportin visuaalisuuteen ja luettavuuteen kannattaa panosta sekä viimeistelyyn tulee varata riittävästi aikaa. Mikäli TAKKin organisaatiosta ei löydy osaamista raportin taittamiseen, on suositeltavaa hankkia ulkopuolinen kumppani raportin visualisoinnin toteuttamiseen. Luettavuuden kannalta verkkosivustolle vaakasuuntaisesti aseteltua PDF-tiedostoa voidaan pitää parhaana vaihtoehtona. PDF-muodossa julkaistuna vastuullisuusraportin leipäteksti skaalautuu selkeästi ja vaakasuuntainen asettelu mahdollistaa erilaisten kuvien, kuvioiden sekä taulukoiden monipuolisen hyödyntämisen.

Raportin eri osiot tulee erotella toisistaan selkeillä otsikoilla ja väreillä, kuten Taitotalon raportissa. Myös case-esimerkit tulee erottaa muusta tekstistä selkeästi, esimerkiksi erilliseen tekstilaatikkoon. Kuvia kannattaa hyödyntää raportissa, mutta harkiten. Kuvia ei saa käyttää liikaa, jotta asettelu on ilmava. Jos raporttiin jää ylimääräistä tilaa, kannattaa käyttää mieluummin kuvaa, kuin laatia tekstistä pidemmän kuin tarpeellista tai lisäämällä epäolennaisen taulukon. Kuvien avulla voidaan antaa tekstille kasvot ja näin inhimillistää organisaation vastuullisuustyötä. Esimerkiksi Taitotalon raportissa ihmisille annetaan lyhyitä puheenvuoroja ja niiden yhteyteen on lisätty henkilökuva.

Kaikkea leipätekstiä kannattaa tiivistää tietoisesti. Suuri tietomäärä kääntyy helposti itseään vastaan, sillä harva jaksaa lukea koko raporttia. Mikäli jokin asia voidaan selittää lyhyemmin ja selkeämmin visuaalisesti, on se todennäköisesti kannattavaa. Visuaalisin keinoin lukijaa voidaan auttaa myös hahmottamaan tärkeimpiä ydinviestejä ja asioiden välisiä suhteita. Visualisoinnissa tulee kuitenkin pitää mielessä olennaisuuden periaate, sillä asian esittäminen kuvion avulla alleviivaa asian tärkeyttä. Erillisen visuaalisen tiivistelmän tekeminen on koettu hyödylliseksi Perho liiketalousopistossa ja Keudassa. Lyhyt tiivistelmä on monikäyttöisempi työkalu kuin laaja vastuullisuusraportti, joten tiivistelmän tekeminen kaikista olennaisimmista asioista on suositeltavaa myös TAKKille.

Lukijan tulee hahmottaa selkeästi, missä kohdassa raportissa esitetään VSME-standardin mukaisia tiedonantoja, joten esittämistapaa tulee pohtia tarkasti. Tiedonantojen muoto ja laajuus vaihtelevat, joten asiaan tulee kiinnittää erityistä huomiota. VSME-standardia noudattelevia referenssiraportteja ei ollut tutkimuksen aikana vielä saatavilla, joten on suositeltavaa, että TAKKissa tutustutaan muihin

Taulukkomuotoinen määrällinen raportointi on olennainen osa vastuullisuusraportointia. Taulukkojen sisäistäminen on kuitenkin lukijalle haastavaa, joten laadullista tekstisisältöä kannattaa tukea muilla visuaalisilla keinoilla. Määrällisyyttä raporttiin voidaan tuoda monin tavoin, esimerkiksi kuvioilla sekä teksti- ja numeronostoilla. Vertailujoukon raporteista Perho liiketalousopiston raporteissa laadullisen sisällön ydinviestejä tuettiin visuaalisin keinoin erinomaisesti. Raportoitava data on selkeyden vuoksi luontevaa kerätä yhteen taulukkomuodossa raportin loppuun. Tämä merkitään omaksi osiokseen, jotta lukija hahmottaa, että taulukot on kerätty raportin loppuun.

8 POHDINTA JA JATKOKEHITYS

Tässä luvussa arvioidaan ja pohditaan opinnäytetyön luotettavuutta, eettisyyttä, hyödynnettävyyttä sekä jatkokehityskohteita. Tieteellinen tutkimus on eettisesti hyväksyttävää, luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain, kun se toteutetaan hyvän tieteellisen käytännön (HTK) mukaisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2024). Hyvän tieteellisen käytännön kannalta myös opinnäytetyön arviointi on suoritettava rehellisesti ja tarkasti (Vilka, 2021, luku 26).

8.1 Eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ilmenevät eri tavoin sen eri vaiheissa (Aaltio & Puusa, 2020, luku 11). Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee arvioida tutkimusta jokaisen tekemänsä valinnan osalta (Vilka, 2025, luku 7). Tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvien periaatteiden suunnittelu aloitettiin hyvissä ajoin ennen tutkimuksen käynnistämistä ja niitä tarkasteltiin läpi koko tutkimusprosessin. Tutkija ei kuulu TAKKin organisaatioon ja tämän voidaan katsoa lisäävän tutkimuksen objektiivisuutta, sillä tutkija pystyi tarkastelemaan toimintaa organisaation ulkopuolelta. Puusan ja Julkusen (2020, luku 12) mukaan on kuitenkin yleisesti hyväksyttyä, että täydellistä objektiivisuutta on mahdotonta saavuttaa laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimuksen toteutuksessa pyrittiin objektiiviseen tarkasteluun, mutta varsinkin vertailevassa dokumenttianalyysissä ei voida välttää tutkijan omia näkemyksiä ja tulkintoja vastuullisuusraporteista.

Opinnäytetyöhön hyväksyttiin vain luotettavia sähköisiä ja painettuja lähteitä, joiden avulla muodostettiin monipuolinen sekä erilaisia näkökulmia tarjoava kokonaisuus. Lähteitä on lainattu asianmukaisesti ja ne on merkitty lähdeluetteloon. Ajantasaisen lähdeaineiston puute VSME-standardin osalta asetti kuitenkin tutkimukselle haasteita. VSME-standardi virallistettiin joulukuussa 2024, joten sen pohjalta laadittuja vastuullisuusraportteja ei ollut saatavilla tutkimukseen. Myös virallinen VSME-standardin suomennos puuttui, joten tutkija joutui turvautumaan epäviralliseen suomennokseen. Vastuullisuusraportoinnin

viestinnällistä näkökulmaa käsitteleviä lähteitä oli saatavilla niukasti, mikä vaikeutti vastaamista työn kolmanteen alakysymykseen: ”Miten TAKKin vastuullisuudesta voidaan viestiä kiinnostavasti, helposti ymmärrettävästi ja luotettavasti?”.

Tutkimuksen osalta selvitettiin eettisen ennakoarvioinnin tarpeellisuus. Tutkimukseen haettiin tarvittavat tutkimusluvut ammatillisista oppilaitoksista niiden itse määrittelemien prosessien mukaisesti. Lisäksi varmistettiin, että haastateltavat saivat riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä omista oikeuksistaan tutkitavana. Teemahaastatteluissa pyrittiin antamaan tilaa haastateltavien näkemyksille soveltaen laadittua haastattelurunkoa. Haastattelut tallennettiin, jotta niiden sisältöön voitiin palata jälkikäteen ja analysoida huolellisesti.

Keskeistä tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tutkijan kyky rakentaa toimiva lähestymistapa ja tutkimusmenetelmät, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin sekä perustella tekemänsä ratkaisut. (Aaltio & Puusa, 2020, luku 11.) Opinnäytetyössä hyödynnettiin konstruktivisen tapaustutkimuksen lähestymistapaa ja se mahdollisti vastuullisuusraportoinnin mallipohjan kehittämisen TAKKin toimintaympäristöä, strategiaa ja vastuullisuustyön painopisteitä vastaavaksi. Valittu lähestymistapa osoittautui toimivaksi.

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on saavuttaa rikas ja syvälinen käsitys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä (Puusa & Julkunen, 2020, luku 12). Opinnäytetyön tutkimusmenetelminä toimivat vertaileva dokumenttianalyysi sekä teemahaastattelut. Opinnäytetyön luetettavuutta kasvattaa se, että tutkimuksen vertailevaan dokumenttianalyysiin löydettiin aineistoksi hyvin erilaisia vastuullisuusraportteja. Lisäksi kaikista oppilaitoksista haastateltiin henkilöitä, jotka olivat osallistuneet keskeisesti raportin suunnittelu- ja koordinoitutyöhön. Haastattelujen avulla onnistuttiin löytämään monipuolisia ja käytännönläheisiä näkökulmia vastuullisuusraportoinnin motiiveista, toteutuksen haasteista ja tulevaisuuden kehitys suunnista. Dokumenttianalyysin avulla puolestaan onnistuttiin tunnistamaan toimivia käytänteitä muiden oppilaitosten vastuullisuusraporteista. Valitut tutkimusmenetelmät tukivat toisiaan ja muodostivat yhtenäisen kokonaisuuden.

Isoimmaksi haasteeksi ja tutkimuksen luetettavuutta heikentäväksi asiaksi voidaan nostaa toimintaympäristössä tapahtunut nopea kehitys ja tulevaisuuden epävarmuus. Euroopan komission 26. helmikuuta 2025 julkaisema Omnibus-paketti ehdottaa muutoksia kestävyysraportointidirektiiviin, yritys vastuudirektiiviin ja taksonomia-asetukseen. Mikäli paketti hyväksytään, vähentäisi se huomattavasti CSRD:n piiriin kuuluvien yritysten määrää alkuperäiseen lainsäädäntöön verrattuna ja keventäisi myös alihankintaketjujen velvoitteita. (Holmström ym., 2025.) Tämän mahdollisen muutoksen voidaan ajatella vähentävän poliittista painetta raportoida standardin mukaisesti. Omnibus-paketin julkaisun aikoihin opinnäytetyön tietoperusta oli käytännössä valmis ja tutkimus jo pitkälti suoritettu, joten muutoksia opinnäytetyöhön ei tehty.

8.2 Hyödynnettävyys ja jatkokehitys

Kaikkiin opinnäytetyön alakysymyksiin löydettiin vastaus, joten voidaan todeta, että opinnäytetyön tavoite täyttyi. Mallipohjasta muodostui kattava kokonaisuus, joka ottaa vastuullisuuden kaikki kolme ulottuvuutta huomioon. Mallipohjassa yhdistetään luontevasti VSME-standardi sekä TAKKin strateginen vastuullisuustyö. Mallipohja perustuu oleelliseksi tunnistettuihin teemoihin ja raportointiehdotukset pohjautuvat tietoperustan sekä tutkimuksen havaintoihin. Luvussa 7.4 esitettyjen kehitysehdotuksien avulla TAKK pystyy jalostamaan mallipohjaa kohti varsinaista vastuullisuusraporttia.

Tapaustutkimuksen luonteen takia, mallipohja rakentui vahvasti TAKKin vastuullisuus- sekä ympäristö- ja energiaohjelmien ympärille. Mallipohjaa voidaan kuitenkin soveltaa myös muissa ammatillisissa oppilaitoksissa. On kuitenkin tärkeää todeta, että tosielämän vastuullisuus kuitenkin määrittää raportointia, ei toisin päin. Jokaisen mallipohjaa soveltavan oppilaitoksen tulee itse siis määrittää olennaisimmat vastuullisuusteemat ja raportoida niiden mukaisesti. Muut oppilaitokset voivat kuitenkin hyödyntää mallipohjan osioiden jaottelua, vertailuanalyysin tuloksia sekä luvun 7.4 raportointiehdotuksia.

Mallipohjaa tulee lähestyä jatkuvan kehittämisen kautta. Ennen vastuullisuusraportin laatimista TAKKin tulee käydä tutkijan tekemät raportointiehdotukset kriittisesti läpi, pohtien erityisesti niiden olennaisuutta. Raportointia tulee lähestyä jatkuvana prosessina, joten palautteen kerääminen ja lopputuloksen arviointi ovat tärkeitä osia prosessissa, varsinkin ensimmäisen raportin julkaisun yhteydessä. Myös toimintaympäristö muuttuu jatkuvasti. Kuten luvussa 3.3 todettiin, se mikä tänään on vastuullista toimintaa, voi olla muutaman vuoden päästä peruskauraa. Excel-pohjainen mallipohja mahdollistaa kehittämisen ja muokkaamisen TAKKin tarpeiden mukaiseksi myös tulevaisuudessa.

Keskeisimpänä, selkeästi vastuullisuusraportista eroteltavana jatkokehityskohteena, suositellaan olennaisuusanalyysin toteuttamista. Olennaisuuden tarkempi pohdinta auttaa kehittämään vastuullisuustyötä sekä sitä kautta myös vastuullisuusraportointia. Myös erillisen visuaalisen tiivistelmän luomista voidaan luokitella tällaiseksi kehitysehdotukseksi. Viestinnällisestä näkökulmasta tiivistelmää voidaan hyödyntää monipuolisesti esimerkiksi sidosryhmäyhteistyössä.

LÄHTEET

Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulee ottaa huomioon. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät (luku 11). Gaudeamus.

Alastalo, M. & Vuori, J. (2021). Dokumentit. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Teoksessa J. Vuori (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus>

Anttalainen, K. (n.d.) Kestävän kehityksen opas: Koulutuksen merkitys kestävän tulevaisuuden saavuttamiseksi. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/koulutuksen-merkitys-kestavan-tulevaisuuden-saavuttamiseksi>

Aspholm, I. (9.10.2023). Lainsäädäntö lisää kestävyysraportoinnin merkittävyyttä ja luotettavuutta. Tilisanomat. <https://tilisanomat.fi/tilintarkastus/lainsaadanto-lisaa-kestavyysraportoinnin-merkittavyytta-ja-luotettavuutta>

Botticello, C. (22.9.2020). Issuu Review. Issuu.com platform overview — magazines, eBooks, reports and more! Medium. Haettu 2.5.2025 osoitteesta <https://medium.com/digital-marketing-lab/overview-of-issuu-6a74c28a383a>

Caroll, A. B. (2015). Corporate social responsibility: The centerpiece of competing and complementary frameworks. Organizational Dynamics special issue: Sustainability and Corporate Social Responsibility. (April–June 2015), 87-96. <https://doi.org/10.1016/j.orgdyn.2015.02.002>

Cohen E. (2017). Sustainability Reporting for SMEs. Competitive Advantage Through Transparency. Routledge.

Colliers. (23.10.2023). Vastuullisuusraportointi liiketoiminnan tukena. <https://www.colliers.com/fi-fi/news/vastuullisuusraportointi-liiketoiminnan-tukena>

EFRAG. (12/2024). EFRAG Voluntary Sustainability Reporting Standard for non-listed SMEs (VSME). <https://www.efrag.org/sites/default/files/sites/webpublishing/SiteAssets/VSME%20Standard.pdf>

Elkington, J. (25.6.2018) 25 Years Ago I Coined the Phrase “Triple Bottom Line.” Here’s Why It’s Time to Rethink It. Harvard Business Review. <https://hbr.org/2018/06/25-years-ago-i-coined-the-phrase-triple-bottom-line-heres-why-im-giving-up-on-it>

Euroopan Komissio. (2022). Empowering Consumers for the Green Transition. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/872173/Factsheet%20Empowering%20Consumers.pdf>

- Eurooppatiedotus. (4.3.2020). Mikä EU:n Green deal? Haettu 20.1.2025 osoitteesta <https://eurooppatiedotus.fi/2020/03/04/mika-eun-green-deal/>
- Friedman, M. (13.9.1970). A Friedman doctrine: The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits. New York Times.
- Gbangbola, K. & Lawler, N. (2020). Gold standard sustainability reporting : a step by step guide to producing a sustainability report. second edition. Routledge.
- Gouritin, A. (2016). EU environmental law, international environmental law, and human rights law : the case of environmental responsibility. Brill.
- GRI (n.d). Ten questions on GRI and the ESRS. Haettu 10.5.2025 osoitteesta <https://www.globalreporting.org/media/onmmsg5n/gri-and-the-esrs-top-questions.pdf>
- Halme, M. & Joutsenvirta, M. (2008). Yritysten vastuuviestintä. Teoksessa M. Joutsenvirta, M. Halme, M. Jalas & J. Mäkinen (toim.), Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa (s. 251-266). Gaudeamus Helsinki University Press.
- Heinonen, T. & Nissinen, A. (2022). Ympäristövaihtamät Suomen markkinoilla. Työ- ja elinkeinoministeriö. Haettu 28.4.2025 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-724-3>
- Helenius, M. (14.6.2023). Ota vastuullisuusraportoinnin viitekehykset haltuun. Taitotalo. <https://www.taitotalo.fi/ajankohtaista/blogi/ota-vastuullisuusraportoinnin-viitekehykset-haltuun>
- Heliskoski, J., Humala, H., Kopola, R., Tonteri, A. & Tykkyläinen, S. (2018). Vaikuttavuuden askelmerkit – Työkaluja ja esimerkkejä palveluntuottajille. Sitra. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2018/03/vaikuttavuuden-askelmerkit.pdf>
- Hellström, E. & Parkkonen, P. (2022). Vastuullisuuden tulevaisuus: Miten vastuullisuus kohtaa kestävyys ja vaikuttavuuden? Sitra https://www.sitra.fi/app/uploads/2022/06/sitra_vastuullisuuden_tulevaisuus_fin_0822.pdf
- Holmström, T., Larvus, L. & Rantti, N. (28.2.2025). EU:n komission Omnibus-paketti tuo muutoksia kestävyysvelvoitteisiin. EY. Haettu 10.5.2025 osoitteesta https://www.ey.com/fi_fi/insights/sustainability/eun-komission-omnibus-paketti-tuo-muutoksia-kestavyysvelvoitteisiin
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2022). Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 2. painos. Gaudeamus.
- Immonen, A. & Kesämaa, H. (6.2.2025). Mikä on pk-yrityksen vastuullisuusohjelma? Yritysvastuuakatemia. <https://www.yritysvastuuakatemia.fi/blog/mika-on-pk-yrityksen-vastuullisuusohjelma>

Immonen, A. & Kesämaa, H. (2.1.2025) VSME pk-yritysten kestävyysraportoinnissa. Yritysvastuuakatemia. <https://www.yritysvastuuakatemia.fi/blog/vsme-pk-yritysten-kestavyysraportoinnissa>

Isokangas, A. & Vassinen, R. (2024) Viherpesutalous: näin markkinoit ja viestit vastuullisesti. Alma Insights.

Kanerva, K. & Luokkala, V. (2022). Yhteistyötä kestäväen tulevaisuuden rakentamiseksi. Valtiokonttori. <https://cdn.valtiokonttori.fi/wordpress/2022/10/Raportti-Yhteistyota-kestavan-tulevaisuuden-rakentamiseksi-painos2.pdf>

Kettunen, J. (15.3.2018) Selvitä, tarvitsetko tutkimuksellesi luvan. Vastuullinen tiede. <https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/selvita-tarvitsetko-tutkimuksellesi-luvan>

Kirjanpitolaki. 655/1973. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskoelma/1973/655>

Knuutinen, R. (2014). Verotus ja yrityksen yhteiskuntavastuu. Lakimiesliiton kustannus.

Koipijärvi, T. & Kuvaja, S. (2020). Yritysvastuu 2.0: johtamisen uusi normaali. 2., uudistettu painos. Kauppakamari.

Komission tiedonanto (EU) 2011/681, annettu 25 päivänä lokakuuta 2011, Yritysten yhteiskuntavastuuta koskeva uudistettu EU:n strategia vuosiksi 2011–2014 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0681>

KPMG. (2022). Big shifts, small steps. Survey of Sustainability Reporting 2022. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2023/04/big-shifts-small-steps.pdf>

KPMG. (2024). The move to mandatory reporting. Survey of Sustainability Reporting 2024. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmgsites/xx/pdf/2024/11/the-move-to-mandatory-reporting-web-copy.pdf.coredownload.inline.pdf>

Krabbe, J. (2024). Vastuullisuusraportointi ammatillisissa oppilaitoksissa. [YAMK-opinnäytetyö, Laurea-ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202402293642>

Kuiri, M. (25.1.2022). Greenhouse Gas -protokolla auttaa organisaatioita merkittävimpien päästölähteiden tunnistamisessa – WWF Green Officen työkaluilla lasket ja seuraat päästöjä. WWF Suomi .Haettu 1.6.2025 osoitteesta https://wwf.fi/greenoffice/tarina/greenhouse-gas-protokolla-auttaa-organisaatioita-merkittavimpien-paastolahteiden-tunnistamisessa-wwf-green-officen-tyokalulla-lasket-ja-seuraat-paastoja%e2%80%af/?gad_source=1&gad_campaignid=21421948479&gbraid=0AAAAADrEwKfyghumVS052tWlffR1X9SHB&gclid=Cj0KCQjwjJrCBhCXARIsAl5x66V8b4zXd-IR_03JsWLVb9KX-7F0WlnUV7HAIHfxnfxaDvwSTSRZN8caAixuEALw_wcB

Kuisma, M. & Temmes, A. (2011). Yritysten vastuullisuusraportointi Teoksessa M. Joutsenvirta, M. Halme, M. Jalas & J. Mäkinen (toim.), Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa (s. 267–282). Gaudeamus Helsinki University Press.

Kumpulainen, S. (17.1.2024). Vastuullisuusraportti ja kestävyysraportti – Mitä eroa? Show Your Sustainability. Haettu 13.1.2025 osoitteesta <https://showyoursustainability.com/vastuullisuusraportti-ja-kestavyysraportti-mita-eroa/>

Kurittu, K. & Rankinen, L. (2023). Menesty kestävästi! : vastuullisuus johdon ja hallituksen agendalla. Alma Talent.

Kurittu, K. (2018). Yritysvastuuraportointi: kiinnostavan viestinnän käsikirja. Alma Insights.

Kurittu, K. (20.5.2020). Millainen on hyvä vastuullisuusraportti? Ratkaisutoimisto Vinha. Haettu osoitteesta 4.5.2025 <https://kaisakurittu.fi/millainen-on-hyva-vastuullisuusraportti/>

Kuula-Luumi, A. (2021). Tutkimuslupa, suostumus, informointi ja tietosuojat. Teoksessa J. Vuori (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus>

Lankoski, L. & Halme, M. (2011). Vastuullisuuden vaikutukset globaalissa taloudessa Teoksessa M. Joutsenvirta, M. Halme, M. Jalas & J. Mäkinen (toim.), Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa (s. 31–51). Gaudeamus Helsinki University Press.

Levlin, T. (n.d.) Koulut yhteisönsä suunnannäyttäjinä. Kestävän kehityksen opas. Opetushallitus. Haettu 12.1.2025 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/koulut-yhteisonsa-suunnannayttajina>

Liappis, H., Pentikäinen, M. & Vanhala, A. (2017). Menesty yritysvastuulla : käsikirja kokonaisuuteen. Edita.

Liimatainen, A. (n.d.) Kestävä kehitys ammatillisen koulutuksen tutkinnon perusteissa. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kestava-kehitys-ammattillisen-koulutuksen-tutkinnon-perusteissa>

Lindroos, N. (2016). Jos ei voi rahalla mitata, millä sitten? Yhteiskuntavastuun mittarit vertailussa. Työ- ja elinkeinoministeriö <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-134-0>

Lintunen, A. & Järvinen, J. (2.2.2025) Webinaari: Pk-yritysten vastuullisuusraportointi muutoksessa. Tilitoimisto Rantalainen Oy.

Markkola, P. (2008). Lähdekritiikki – niin hiljaista ettei sitä huomaa. Teoksessa K.Lempiäinen, O. Löytty & M. Kinnunen (toim.), Tutkijan kirja (s. 168–177). Vastapaino.

Mustonen, K. (13.2.2025) Kestävyysraportointi osana ammatillisten oppilaitosten strategista kestävyystyötä. Webinaari. Kartalla – på Kartan -hanke.

Mäkelä, H. (2021). Vastuullisuusraportoinnin monet roolit. https://cris.tuni.fi/ws/portalfiles/portal/61135886/vastuullisuusraportoinnin_monet_roolit.pdf

Niemi, J. (29.9.2023). Olennaisuuden arviointi yritys vastuutyössä. Käkikuu Oy. haettu 12.3.2025 osoitteesta <https://www.kakikuu.fi/olennaisuuden-arviointi-yritysvastuutyossa/>

Niemi, J. (25.10.2024). CSRD-direktiivi pk-yritysten vastuullisuustyön tukena: mahdollisuus suunnitelmallisuuteen ja vaikuttavuuteen. Käkikuu Oy. <https://www.kakikuu.fi/csrd-direktiivi-pk-yritysten-vastuullisuustyon-tukena-mahdollisuus-suunnitelmallisuuteen-ja-vaikuttavuuteen/>

Niemi, J. (9.3.2025). VSME-standardi – epäkäytännöllinen viitekehys pk-yritysten vastuullisuusraportointiin. Käkikuu Oy. <https://www.kakikuu.fi/vsme-standardi-epakaytannollinen-viitekehys-pk-yritysten-vastuullisuusraportointiin/>

Niskala, M. (23.11.2020) Askelmerkkejä määrätietoiseen vastuullisuusraportointiin. ST-Akatemia. Haettu 15.2.2025 osoitteesta <https://stakatemia.fi/blogi/askelmerkkeja-maaratietaiseen-vastuullisuusraportointiin/>

Niskala, M., Pajunen, T. & Tarna-Mani, K. (2015). Yritysvastuu: raportointi- ja laskentaperiaatteet. ST-Akatemia.

Niskala, M. & Palmuaro, S. (2023). Uudet kestävyysraportointivaatimukset: mitä ne tarkoittavat käytännössä? Alma Talent.

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. (n.d.) Ammatillinen koulutus <https://vipunen.fi/fi-fi/ammattillinen>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (12.9.2023). Education at a Glance: Ammatillinen koulutus Suomessa suositumpaa kuin OECD-maissa. Haettu 21.11.2024 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/education-at-a-glance-ammattillinen-koulutus-suomessa-suositumpaa-kuin-oecd-maissa>

Osuuspankki. (2024). Järki ja tunteet. Suuryritystutkimus 2024. <https://www.op.fi/documents/10208/1661249/OP+-Suuryritystutkimus-2024-.pdf/a9755b6a-d616-c47a-2cac-b71ddc153f7d>

Pajunen, N., Pantsu, J., Rask, I. & Törmäkangas, M. (2023). Vastuullisuusviestinnän opas, Kestävä RuokaHäme. <https://www.hamk.fi/wp-content/uploads/2024/01/Vastuullisuusviestinnan-opas-Kestava-RuokaHame-2023.pdf>

Purtonen, H. (6.1.2022). Kädenjälkeä parannetaan toisen jalanjälkeä pienentämällä. Valtiokonttori. Haettu osoitteesta <https://www.valtiokonttori.fi/blogi/kadenjalkea-parannetaan-toisen-jalanjalkea-pienentamalla/>

Puusa, A. & Julkunen, S. (2020). Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät (luku 12). Gaudeamus.

Raivo, J., Nieminen, M., Niemi, K. & Mattila, M. (11.12.2024) Teams- keskustelu opinnäytetyön ohjausryhmän kanssa.

Siew, R. (2015) A review of corporate sustainability reporting tools (SRTs). Journal of Environmental Management, 164, 180–195.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2015.09.010>

Sihvonen, J. (6.2.2025). EU:n vapaaehtoisen kestävyysraportoinnin standardi (VSME) tuo selkeyttä pk-yritysten raportointiin. Taloushallintoliitto. Haettu 26.2.2025. <https://taloushallintoliitto.fi/eun-vapaaehtoisen-kestavyysraportoinnin-standardi-vsme-tuo-selkeytta-pk-yritysten-raportointiin/>

Simons, H. (2009). Case Study Research in Practice. 1st ed. SAGE Publications, Limited.

Silvola, H., Peill, E., Aspholm, I. & Kaisanlahti, T. (2024). ESG kestävyysraportointi : yritysjohtajan vastuu ja mahdollisuus. ST-Akatemia.

Sivistysala ry. (2020). Kunnat ja koulutus. Haettu 20.2.2025 osoitteesta <https://www.sivista.fi/wp-content/uploads/2020/09/Kunnat-ja-koulutus-faktaa-koulutusjarjestelma.pdf>

Sridhar, K. & Jones, G. (2012) The three fundamental criticisms of the Triple Bottom Line approach: An empirical study to link sustainability reports in companies based in the Asia-Pacific region and TBL shortcomings. Asian Journal of Business Ethics 2(1), 91-111. <https://doi.org/10.1007/s13520-012-0019-3>

Suddaby, R. (2010). Editor's comments: Construct clarity in theories of management and organization. Academy of Management Review, 346–357.
<https://doi.org/10.5465/amr.35.3.zok346>

Suomen kestävä kehityksen toimikunta. (n.d). Kestävä kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030. Haettu 20.9.2024 osoitteesta <https://kestava-kehitys.fi/agenda-2030>

Suomen perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731>

TAKK. (14.12.2022). Osaajia tulevaisuuden töihin – TAKKin strategiatarina [video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=A6gwCo9pQII&ab_channel=TampereenAikuiskoulutuskeskusTAKK

TAKK. (10.5.2024). TAKKin vastuullisuusohjelma 2030.

TAKK. (n.d.-a). TAKKin Strategia – Osaajia tulevaisuuden töihin. Haettu 25.10.2024 osoitteesta <https://www.takk.fi/fi/takk/tampereen-aikuiskoulutuskeskus/takkin-strategia>

TAKK. (n.d.-b) Vastuullisuus TAKKissa. Haettu 21.8.2024 osoitteesta <https://www.takk.fi/fi/takk/vastuullisuus>

TAKK. (n.d.-c). Energia ja ympäristö. Haettu 15.1.2025 osoitteesta <https://www.takk.fi/fi/takk/vastuullisuus/energia-ja-ymparisto>

TAKK. (n.d.-d). Tampereen Aikuiskoulutussäätiö sr. Haettu 2.6.2025 osoitteesta <https://www.takk.fi/fi/takk/tampereen-aikuiskoulutuskeskus/saatio>

Tilastokeskus. (n.d). Tietoa tilastoista. Haettu 10.2.2025 osoitteesta <https://stat.fi/meta/kas/kuntayhtyma.html#:~:text=Kuntayhtym%C3%A4%20on%20kunnallislain%20uudistamisen%20yhteydess%C3%A4,kuntien%20v%C3%A4lisell%C3%A4%20valtuustojen%20hyv%C3%A4ksym%C3%A4ll%C3%A4%20perussopimuksella>

Tilastokeskus (9.6.2022). Ammatillisen koulutuksen opiskelijoita oli 342 000 vuonna 2021. Haettu 15.12.2024 osoitteesta <https://stat.fi/julkaisu/cktrv5ls8d020b00w1ajr60e>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.–2. painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (22.4.2024). Hyvä tieteellinen käytäntö. <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

Tynkkynen, O. & Berninger, K. (2017). Nettopositiivisuus: menestyvän ja vastuullisen liiketoiminnan uusi taso. Alma.

Valtiokonttori. (29.4.2022). Valtiokonttorin vastuullisuusraportti 2021. Haettu 14.2.2025 osoitteesta <https://vkazprodwordpressstacc01.blob.core.windows.net/wordpress/2022/04/Valtiokonttorin-vastuullisuusraportti-2021.pdf>

Valtiokonttori. (10.12.2024) Kestävyyseräraportointi valtionhallinnossa <https://www.valtiokonttori.fi/maaraykset-ja-ohjeet/kestavyysraportointi-valuationhallinnossa/#liitetiedostot>

Vanhala, A., Ristaniemi, M., Dahlqvist, M., Heasman, L., Kumpula, A., Lautjärvi, K., Lehtonen, A., Malminen, T., Mähönen, J., Rajavuori, M., Salminen, J., Turunen, T., Viljanen, M., Wasastjerna, M. & Wuolijoki, S. (2022). Yritysvastuu & oikeus. Kauppakamari.

Vilka, H. (2021). Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. PS-Kustannus.

Vilka, H. (2025). Tutki ja kehitä. (6., uudistettu painos). Santalahti-kustannus 2025.

LIITE 1: HAASTATTELUPYYNTÖ

Hei xxx!

Opiskelen Satakunnan Ammattikorkeakoulussa johtamisen ja digitalisaation YAMK-tutkintoa ja teen tällä hetkellä opinnäytetyötäni, jonka aiheena on vastuullisuusraportoinnin mallipohjan kehittäminen ammatilliselle oppilaitokselle. Työn toimeksiantajana toimii Tampereen aikuiskoulutuskeskus, TAKK.

Opinnäytetyön tutkimuksessa vertaillaan muiden ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportteja. Lisäksi tutkimuksessa on tarkoitus toteuttaa haastatteluja kyseisiin oppilaitoksiin, joten olisi todella hyödyllistä kuulla teidän näkemyksiänne ja ajatuksianne vastuullisuusraportoinnista sekä prosessin eri vaiheista. Onko sinulla tai jollakulla muulla prosessiin osallistuneella henkilöllä mahdollista antaa haastattelu aiheen tiimoilta?

Ystävällisin terveisin,

Jussi Paakkinen
Satakunnan ammattikorkeakoulu
puh. num

LIITE 2: HAASTATTELURUNKO

Haastattelurunko:

Taustat ja motiivit

1. Esittele lyhyesti oppilaitoksenne toimintaa. (toimipisteet, toiminnan laajuus, opiskelijamäärä jne.)
2. Esittele lyhyesti myös itsesi. Mikä on työnkuvasi oppilaitoksessa ja millainen roolisi on ollut kestävyysraportin laatimisessa?
3. Milloin oppilaitoksenne aloitti vastuullisuusraportoinnin?
4. Miksi vastuullisuusraportointi aloitettiin?

Raportin viitekehys/rakenne

5. Onko raportoinnin pohjana käytetty jotain standardia/viitekehystä (GRI, ESRS, tms.) vai onko raportin pohja kehitetty itse?
6. Jos oppilaitoksessa on laadittu useampi vastuullisuusraportti, onko raportointimalli muuttunut matkan varrella?
7. Pohditteko muita vaihtoehtoisia standardeja/toteutustapaa? Miksi päädyitte juuri nykyiseen ratkaisuun?

Raportin laatiminen ja haasteet

8. Miten kestävyysraportin laatiminen toteutetaan oppilaitoksessanne käytännössä ja millaisia työvaiheita prosessiin kuuluu?
9. Kuinka pitkä prosessi on kokonaisuudessaan suunnittelusta valmiiseen raporttiin?
10. Millaisia resursseja raportin laatiminen teiltä vaatii?
11. Mitkä ovat mielestänne isoimmat haasteet kestävyysraportin laatimisessa?
12. Miten oppilaitoksessanne on ratkaistu näitä haasteita?
13. Jos teidän pitäisi lähteä kestävyysraportointiin täysin alusta, mitä tekisitte toisin/mihin asioihin kiinnittäisitte erityistä huomiota?

Raportoinnin tulevaisuus

14. Jatkaako oppilaitoksenne vastuullisuusraportointia myös tulevaisuudessa?
15. Jos jatkatte, käytättekö nykyistä raportointimallia/standardia vai aiotteko tehdä muutoksia?
16. Millä muilla tavoilla aiotte kehittää raportointia oppilaitoksessanne?
17. Vapaa sana. Onko jotain mitä haluaisitte lisätä/kertoa lisää?

